Är samverkan rätt väg?

En studie om social hållbar utveckling inom värmländsk landsbygdsturism

Is collaboration the right path?

A study of social sustainability in rural tourism in Värmland

Hanna Broman & Sara Fritz

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Turism- och platsdesignprogrammet

Avancerad nivå / 15hp

Handledare: Mekonnen Tesfahuney

Examinator: Svante Karlsson

Datum: 20260617

Löpnummer: 75

Förord

Vi vill börja med att tacka oss själva för ett roligt och givande arbete där vi har haft ett gott samarbete under hela processen. Vägen fram till det färdiga resultatet har varit krävande men också väldigt lärorik och givande. Men nu när det är slut är det skönt att få andas ut.

Den här studien hade inte varit möjlig utan alla de personer som på olika sätt bidragit under arbetets gång. Vi vill framför allt rikta ett varmt tack till våra informanter som delat med sig av sina erfarenheter och perspektiv. Era bidrag har varit ovärderliga för studien och gjort det möjligt för oss att samla in ett intressant och betydelsefullt material. Vi vill också tacka Grums och Arvika kommun som tagit sig tid och hjälpt oss genom tips och förslag av relevanta informanter samt dokument.

Slutligen vill vi tacka våra lärare för deras stöd och uppmuntran under hela processen. Ett särskilt tack riktas till vår handledare Mekonnen Tesfahuney för värdefulla synpunkter, engagemang och förmågan att få oss att se nya perspektiv och tänka utanför ramarna.

Tack!

Sara Fritz & Hanna Broman
Karlstad, juni 2026

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka hur samverkan praktiseras mellan aktörer inom landsbygdsturism och hur social hållbarhet berörs i detta sammanhang. Detta har gjorts genom en jämförande fallstudie av två platser i Värmland: Glava Glasbruk och Borgvik. Metoden bygger på intervjuer med representanter från företag och ideella föreningar, med fokus på samverkan, social hållbarhet, mål och drivkrafter samt möjligheter och utmaningar.

Det teoretiska ramverket utgår från landsbygdsturism och dess aktörer inom besöksnäringen, med fokus på centrala begrepp som socialt kapital, plats, identitet och samverkan. Teorin visar att samverkan och social hållbarhet är komplexa begrepp som förstås och praktiseras olika beroende på plats och aktörer.

Resultatet visar att det finns skillnader mellan de två platserna, vilket till stor del beror på olika organisatoriska strukturer mellan företag och föreningar. Samverkan sker både formellt, främst med offentliga aktörer, och informellt mellan lokala aktörer. Gemensamt för båda fallen är ett starkt fokus på det kulturella värdet och bevarandet av platsens identitet. Samtidigt framkommer utmaningar kopplade till resurser, säsongsvariation och engagemang, samt en upplevd brist på ansvarstagande från den offentliga sektorn.

Slutsatsen visar att samverkan i relation till social hållbarhet är en central men komplex och dynamisk faktor för destinationer inom landsbygdsturism. Den formas av platsens förutsättningar och aktörernas roller, men är samtidigt sårbar och påverkad av olika utmaningar och beroenden.

Nyckelord: Landsbygdsturism, samverkan, social hållbarhet, aktörer.

Abstract

The purpose of this study was to examine how collaboration is practiced among stakeholders in rural tourism and how social sustainability is addressed in this context. This was done through a comparative case study of two locations in Värmland: Glava Glasbruk and Borgvik. The methodology is based on interviews with representatives from private stakeholders and non-profit organisations, focusing on collaboration and social sustainability, goals and motivations as well as opportunities and challenges.

The theoretical framework is based in rural tourism and its stakeholders within the tourism industry, with a focus on key concepts such as social capital, place, identity and collaboration. The theory demonstrates that collaboration and social sustainability are complex concepts that are understood and practiced differently depending on the location and the stakeholders involved.

The results show that there are differences between the two locations, which are largely due to differing organisational structures among private stakeholders and non-profit organisations. Collaboration occurs both formally, primarily with public stakeholders, and informally among local stakeholders. Common to both cases is a strong focus on cultural value and the preservation of the place's identity. At the same time, challenges emerge related to resources, seasonal variation, and commitment, as well as a perceived lack of accountability on the part of the public sector.

The conclusion shows that collaboration in relation to social sustainability is a key yet complex and dynamic factor for destinations in rural tourism. It is shaped by the local context and the roles of the various stakeholders, but is at the same time vulnerable and influenced by various challenges and interdependencies.

Keywords: Rural tourism, collaboration, social sustainability, stakeholders.

Innehållsförteckning

1. Inledning **7**
1.1 Bakgrund 7
1.2 Problemformulering 8
1.3 Syfte 9
1.4 Frågeställningar 9
1.5 Avgränsningar 9
1.6 Disposition 10
1.7 Casebeskrivning 10
1.7.1 Glava Glasbruk, Arvika Kommun 12
1.7.2 Borgvik, Grums Kommun 13
2. Teoretiskt ramverk **15**
2.1 Landsbygden och dess turism 15
2.2 Landsbygdsföretagande och dess villkor 17
2.3 Sociala dimensioner av hållbar turism 18
2.4 Samverkan som verktyg inom turismutveckling 20
2.5 Kraften i det ideella 22
2.6 Partnerskap och makt över turismutveckling 24
3. Metod **26**
3.1 Vetenskapsteoretiskt förhållningssätt 26
3.2 Forskningsdesign 26
3.3 Datainsamling 27
3.4 Urval 28
3.4.1 Urval av dokument 28
3.4.2 Urval av informanter 29
3.5 Genomförande av intervjuerna 30
3.6 Dataanalys 31
3.6.1 Dokumentanalys 31
3.6.2 Transkribering och kodning av intervjuer 32
3.7 Etiska överväganden 32
3.8 AI-användning 33
3.9 Tillförlitlighet och äkthet 33
4. Empiri **35**
4.1 Informanternas roller 35
4.1.1 Aktörernas roller och organisering 35
4.2 Samverkansformer 36
4.2.1 Formell och institutionell samverkan 37
4.2.2 Informell samverkan 38
4.2.3 Lokal samverkan 38
4.3 Aktörernas mål och drivkrafter 39
4.3.1 Bevarande av kulturarv och platsens historia 39

4.3.2 Samverkan som underliggande strategi 40
4.3.3 Sociala hållbarhetsfaktorer som kopplande drivkraft 41
4.3.4 Förutsättningar för långsiktig utveckling 42
4.4 Möjligheter och utmaningar med samverkan 43
4.4.1 Samverkan och sociala mervärden 43
4.4.2 Samordning av turism som möjliggörare 45
4.4.3 Begränsade resurser utmanar samverkan 46
4.4.4 Platsbundna utmaningars påverkan på samverkan och social hållbarhet 47
4.4.5 Balans mellan olika intressen och platsens identitet 48
4.5 Institutionella perspektiv på samverkan och social hållbarhet 49
4.5.1 Samverkansformer och organisering 49
4.5.2 Visioner och mål för hållbar platsutveckling 49
4.5.3 Möjligheter och utmaningar med samverkan 50
5. Analys och diskussion 51
5.1 Aktörers syn på samverkan 51
5.1.1 Samverkan mellan frivillighet och beroende 51
5.1.2 Lokal samverkan i praktiken 52
5.2 Social hållbarhet - hur förstås den egentligen? 53
5.2.1 Social hållbarhet i praktiken 54
5.2.2 Lokala strukturer mellan företag och föreningar 55
5.2.3 Social hållbarhets betydelse på lokal nivå 55
5.3 Sårbarheten i lokalt ideellt engagemang 56
5.3.1 Utmaningar för långsiktig hållbarhet 57
5.4 Synen på makt och inflytande mellan aktörer på landsbygden 57
5.4.1 Kommunens roll och ansvar 58
5.4.2 Turismens effekter på platsen värde 59
6. Slutsatser 61
6.1 Kritiska reflektioner 62
6.2 Framtida forskning 62
7. Referenser 64
7.1 Länkar till dokument från dokumentanalys 67
8. Bilagor 68
Bilaga 1: Intervjuguide - Företag 68
Bilaga 2: Intervjuguide - Föreningar 69
Bilaga 3: Samtyckesblankett 70
Bilaga 4: Informationsbrev 71
Bilaga 5: Dokumentanalys 72

Tabell- och figurförteckning

Figur 1. Karta över mellersta Värmland. 11
Figur 2. Karta över Glava Glasbruk. 13
Figur 3. Karta över Borgvik. 14
Tabell 1. Lista över dokument som används i analysen. 29
Tabell 2. Lista över informanter - Borgvik och Glava Glasbruk. 30

1. Inledning

I studiens inledande kapitel presenteras ämnets bakgrund och problemformulering. Därefter redogörs för studiens syfte, forskningsfrågor, disposition och de avgränsningar som gjorts. Avslutningsvis presenteras en fallbeskrivning av de två case som utgör studiens centrala grund.

1.1 Bakgrund

Hållbar utveckling är och har länge varit en aktuell diskussion, inte minst i relation till Agenda 2030 och dess globala mål. Enligt Tillväxtverket (2017) omfattar hållbar utveckling tre dimensioner, ekonomisk, miljömässig och social, där den miljömässiga dimensionen varit mest aktuell under en längre period. Anfelter (2021) belyser även behovet av att stärka de sociala och ekonomiska dimensionerna: eftersom dessa dimensioner inte har prioriterats på samma nivå som den miljömässiga dimensionen. Elder (2024) argumenterar däremot för att den miljömässiga dimensionen bör prioriteras, eftersom ekologiska gränser och klimatförändringar utgör en grundförutsättning för långsiktig social och ekonomisk hållbarhet. Detta väcker frågor kring hur den sociala dimensionen riskerar att hamna i skymundan när hållbarhetsarbete främst fokuserar på ekonomiska eller miljömässiga mål.

Parallellt har landsbygdsturism fått en ökad betydelse, inte minst efter covid-19. Reserestriktioner och förändrade konsumtionsmönster under pandemin bidrog till ett växande intresse för närliggande resmål. Studier har visat att dagsutflykter ses som ett alternativ till utlandsresor. Även efterfrågan inom hållbar turism med fokus på natur- och kulturmiljöer samt upplevelser som uppfattas som autentiska och lokalt förankrade har ökat. Denna utveckling har särskilt påverkat landsbygdsområden, där turism i allt större utsträckning betraktas som ett komplement till traditionella näringar och som ett verktyg för lokal utveckling (Gu et al., 2023; Ruiz-Real et al., 2022).

Den ökade uppmärksamheten för landsbygden speglas även i nationella styrdokument. Regeringskansliet (2020) framhåller landsbygden som central för en hållbar utveckling, där sociala värden såsom rekreation, turism och företagande spelar en viktig roll. De belyser även vikten i att locka människor till att bosätta sig och arbeta på landsbygden och att det krävs attraktiva och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, något som är kopplat till besöksnäringen. I detta sammanhang betonas mikroföretagens betydelse, detta för att upprätthålla både kommersiell och offentlig service. Samtidigt varierar förutsättningarna mellan olika platser, vilket innebär att utvecklingsstrategier behöver anpassas till lokala sammanhang. Enligt Tillväxtverket (2021) bygger utveckling av besöksmål på att näringsliv, offentliga aktörer och civilsamhället samverkar

utifrån ett gemensamt ansvarstagande. Samordning är särskilt betydelsefullt i lokala sammanhang där resurser ofta är begränsade. Genom en gemensam insats skapas möjligheter att balansera olika intressen och arbeta mot gemensamma mål kopplade till hållbar turismutveckling. Sammantaget väcker detta frågor om hur samverkan omsätts i praktiken och hur det berör social hållbar utveckling.

1.2 Problemformulering

Enligt Tillväxtverket (2017) är social hållbarhet en förutsättning för platsutveckling, men enligt Ceccato et al. (2000) är social hållbarhet diffus till skillnad från ekonomisk och miljömässig hållbarhet som är mer utvecklad. Vidare förklarar Prihanti Nugraheniab et al. (2019) att social hållbarhet inte är ett universellt eller tidlöst begrepp, utan något som förändras med tiden och av sin omgivning. Denna begreppsliga otydlighet väcker frågor om hur social hållbarhet faktiskt förstås, tolkas och omsätts i praktiken, särskilt inom lokala samverkansprocesser kopplade till landsbygdsturism.

Samtidigt präglas många landsbygdsområden av strukturella utmaningar. Enligt Parlamentariska landsbygdskommittén (2017) kännetecknas verksamheter i glesa områden ofta av begränsade ekonomiska resurser, säsongsvariationer och osäkerhet kring politiska prioriteringar. Sådana förutsättningar försvårar långsiktig planering och utveckling. Johansson (2023) framhåller dessutom att mindre företag sällan är benägna att arbeta strategiskt över tid, då de ofta saknar tillräckligt med tid, kunskap och ekonomiska resurser. Detta kan leda till hämmande av utveckling och svårigheter att stärka platsens samlade attraktionskraft.

Dessa utmaningar belyser behovet av strategiska verktyg för aktörer, och enligt Tillväxtverket (2017) fungerar samverkan som ett centralt verktyg för destinationsutveckling. Det är dock viktigt att problematisera denna bild, då Tillväxtverket (2017) även betonar att det inte finns någon universell modell, där samverkansformer i stället behöver anpassas efter platsens specifika förutsättningar. Horlings (2016) förklarar att samverkan inte alltid leder till gemensam utveckling. Nya etableringar kan skapa konkurrens snarare än samarbete, och en ökad kommersialisering riskerar att påverka platsens autenticitet och lokala förankring. Vidare argumenterar Eldh (2016) för att samverkan inte nödvändigtvis är den mest effektiva strategin och beskriver dess praktiska svårigheter på följande sätt: ”*Samverkan är ett fint ord. Men det är svårt att få till i verkligheten*.”.

Trots att samverkan återkommande lyfts fram som en central strategi för socialt hållbar landsbygdsutveckling finns det begränsad kunskap om hur dessa samverkansprocesser faktiskt organiseras, upplevs och praktiseras i småskaliga landsbygdsdestinationer. Denna kunskapslucka

motiverar behovet av en empirisk studie med fokus på aktörernas egna perspektiv. Genom att studera Glava Glasbruk och Borgvik, två mindre glesbygda orter i Värmland, ges möjlighet att belysa denna problematik.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur samverkan mellan lokala aktörer inom landsbygdsturism i Borgvik och Glava Glasbruk förstås och praktiseras utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv.

1.4 Frågeställningar

- Hur organiseras samverkan mellan aktörerna?
- Vilka mål har aktörerna med samverkan?
- Vilka möjligheter och utmaningar upplever aktörerna med samverkan i relation till social hållbarhet?

1.5 Avgränsningar

Studien avgränsas geografiskt till de två värmländska orterna Borgvik och Glava Glasbruk. Valet av dessa fall grundar sig i deras koppling till landsbygdsturism samt möjligheten att få tillgång till relevanta informanter och ett tillförlitligt empiriskt material.

Vidare fokuserar studien på den sociala dimensionen av hållbar utveckling. De ekonomiska och miljömässiga dimensionerna berörs endast i den utsträckning de är relevanta för studiens syfte. Fokus på social hållbarhet motiveras av att begreppet ofta beskrivs som mindre konkret och mindre framträdande inom forskning om hållbar turism.

Studien undersöker samverkan på lokal nivå mellan aktörer inom besöksnäringen, främst företag och ideella föreningar. Offentliga aktörers perspektiv analyseras genom dokumentanalys snarare än intervjuer. Studien inkluderar inte heller lokala invånares eller turisters perspektiv, även om flera informanter har en stark lokal förankring.

Eftersom studien bygger på en kvalitativ flerfallsstudie syftar den inte till statistisk generalisering, då samverkan och social hållbarhet kan se olika ut beroende på plats och lokala förutsättningar.

1.6 Disposition

Kapitel ett ger läsaren en bakgrund till studiens ämne och belyser sambandet mellan landsbygdsturism, samverkan och social hållbarhet. I kapitlet presenteras även studiens problemformulering, syfte och frågeställningar, samt en beskrivning av de två fall som undersökningen bygger på.

I *kapitel två* presenteras studiens teoretiska ramverk. Här redogörs för centrala begrepp och teorier genom en tematisering av tidigare forskning som noggrant har valts ut utifrån dess relevans för studien.

I *kapitel tre* beskrivs hur studien har genomförts. Fokus ligger på studiens metodologiska utgångspunkter och forskningsdesign, samt hur forskarna har planerat och genomfört arbetet.

I *kapitel fyra* redovisas de resultat som framkommit genom dokumentanalys och intervjuer. Resultaten presenteras tematiskt, med en tydlig uppdelning mellan intervjumaterial och dokumentanalys.

I *kapitel fem* analyseras den insamlade empirin i relation till det teoretiska ramverket. Här förs även en diskussion kring forskarnas tolkningar. Kapitlet är indelat tematiskt för att tydliggöra analysen.

I *kapitel sex* sammanfattas studiens huvudsakliga resultat i relation till frågeställningarna. Här diskuteras även hur resultaten hade kunnat se annorlunda ut beroende på val av metod, samt ges förslag på vidare forskning inom området.

1.7 Casebeskrivning

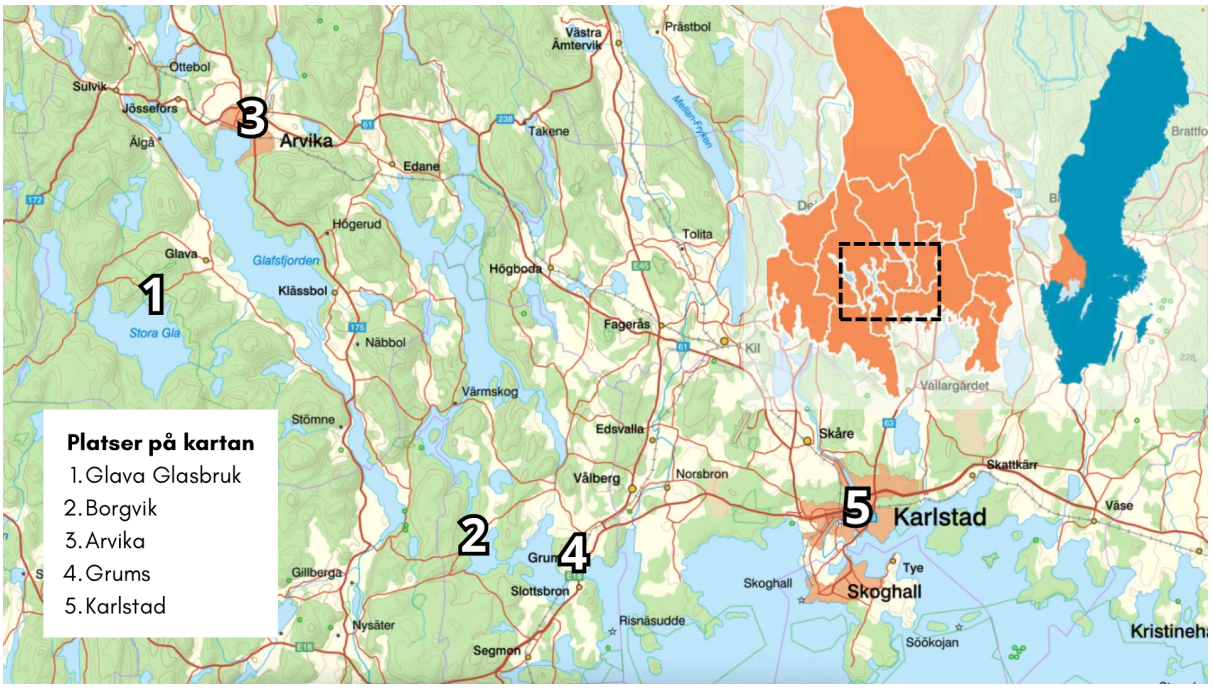
Platser utgör en grund för att utveckla attraktiva destinationer, särskilt när platsens resurser aktiveras genom samverkan mellan lokala aktörer och bidrar till att forma en gemensam platsidentitet. För att bättre förstå hur samverkan kan organiseras i praktiken används två jämförande fall från två värmländska kommuner, *Glava Glasbruk* i Arvika kommun och *Borgvik* i Grums kommun. Dessa platser har, trots sin småskalighet, utvecklats till etablerade besöksmål. Genom att studera dessa fall skapas möjligheter att identifiera arbetssätt, samverkansformer och utmaningar.

Motiveringen till valet av fallstudieplatser grundade sig i platsernas position som landsbygdsområden, vilket möjliggjorde en analys av hur lokala aktörer verkar i mindre, platsbundna kontexter. Ett ytterligare urvalskriterium var att platserna skulle präglas av en tydlig kulturell förankring och en rik historisk bakgrund, då detta bedöms påverka både utvecklingsstrategier och lokalt engagemang. Valet av landsbygd som kontext motiverades även

av det ökade intresset för landsbygdsturism. Efter covid-19 söker sig fler turister till mindre, naturnära och kulturpräglade destinationer för rekreation. Detta gör landsbygden till en särskilt relevant kontext att studera i relation till samtida turismutveckling.

Valet föll initialt på Borgvik, då platsen kännetecknas av en etablerad turismnäring samt ett aktivt deltagande från lokala aktörer med olika roller och intressen. För att möjliggöra en jämförande analys valdes även Glava Glasbruk, som representerar en annan typ av organisering och arbetssätt, men som samtidigt riktar sig mot en liknande målgrupp och vilar på ett historiskt och kulturellt arv. Båda platserna utmärks av stark lokal identitet och ett betydande ideellt engagemang, inte minst genom hembygdsföreningar. Detta gör dem särskilt relevanta för studien, då de erbjuder goda förutsättningar att undersöka hur lokala aktörer samverkar, samt hur maktrelationer och gemenskap formas och uttrycks. Dessa aspekter är centrala inom studier av social hållbarhet och utgör därmed en viktig utgångspunkt för analysen.

Glava Glasbruk är en f.d. bruksort belägen i Arvika kommun. I kommunen bor ca 50% av befolkningen med ett avstånd på mer än 45 minuter bilväg till Karlstad som är en stad över 50.000 invånare. Därför räknas Arvika kommun som en glesblandad kommun. Borgvik ligger i Grums kommun och ligger nära Karlstad med en restid på cirka 25-30 min bilväg. Cirka 50% av invånarna bor i landsbygdsområden. Därför räknas Borgvik som en tätortsnära landsbygdskommun enligt Tillväxtverket (u.å).

Figur 1: Karta över mellersta Värmland, med valda platser markerade (omarbetad karta från Lantmäteriet).

1.7.1 Glava Glasbruk, Arvika Kommun

Glava Glasbruk är en gammal bruksort som ligger vid sjön Stora Gla, cirka 5 kilometer utanför samhället Glava i Arvika kommun, Värmlands län (Libeck, 2021). Platsen ligger cirka 30 kilometer sydväst om Arvika stad (Bygg.se, u.å.). Området präglas av landsbygdskaraktär och gränsar till naturreservatet Glaskogen (Föreningen Bruksgården, u.å.a). År 2022 uppgick befolkningen i Glava-området till cirka 955 personer (Bygg.se, u.å.), medan själva tätorten Glava hade 177 invånare år 2025 (Arvika kommun, 2026). Bebyggelsen i anslutning till Glava Glasbruk består idag av både permanentbostäder och fritidshus (Libeck, 2021).

Glava Glasbruk har sitt ursprung i den industriella utvecklingen och var under början av 1900-talet en betydande producent av fönsterglas i Sverige. Efter en brand moderniserades bruket och utvecklades till att bli Skandinaviens största fönsterglasbruk. Sent 1930-tal lades tillverkningen ner och stora delar av fabriksanläggningen revs, men delar av den historiska bruksmiljön finns bevarad (Libeck, 2021).

I dag fungerar Glava Glasbruk som ett besöksmål och kulturellt centrum. Den historiska bruksmiljön utgör en central del av platsens identitet och bevaras bland annat genom *Bruksmuseet* och andra kulturhistoriska byggnader. Området rymmer verksamheter såsom vandrarhem i *Bruksgården*, *Café Hyttan* och evenemangslokaler som *Ärlandhallen* och *Glashuset*. Platsen används även för konstutställningar, konserter och olika kulturevenemang, vilket innebär att den industriella historien idag kombineras med samtida kulturverksamhet. Förvaltning och utveckling av området sker i stor utsträckning genom ideellt engagemang, framför allt via Föreningen Bruksgården, som har en central roll i att upprätthålla och vidareutveckla verksamheten vid Glava Glasbruk (Föreningen Bruksgården, u.å.b).

Figur 2: Karta över Glava Glasbruk, med valda platser markerade (omarbetad karta från Lantmäteriet).

1.7.2 Borgvik, Grums Kommun

Cirka 15 km väster om Grums tätort ligger den tidigare bruksorten Borgvik. Platsen är belägen vid Borgvikssjön och omges av en välbevarad kulturmiljö med en rik och spännande historia. Borgvik ingår i Grums kommun, som har cirka 6 300 invånare (Grums kommun, u.å.b), varav omkring 350 personer bor i Borgvik (Grums kommun, u.å.a). Avståndet till Karlstad, Värmlands största stad, är cirka 37 km med bil, och till Säffle är det cirka 34 km (Borgviks utvecklingsråd, u.å.).

Borgvik är utpekat som riksintresse för kulturmiljövård och speglar Värmlands industriella utveckling under perioden 1600–1900-talet. Utvecklingen präglades främst av sågverksrörelse, träförädling och järnhandel (Länsstyrelsen, u.å.). Delar av järnet som producerades i Borgvik har enligt uppgift använts vid byggandet av Eiffeltornet i Paris (Grums kommun, u.å.a). I området finns även Sveriges nordligaste bokskog, Bokhult, som omfattar cirka 4,5 hektar och erbjuder lättillgängliga vandringsstigar (Grums kommun, u.å.c). De historiska byggnader som finns bevarade på platsen har högt kulturhistoriskt värde. Byggnaderna är uppförda i sinnersten och uppgår till cirka 50 stycken, däribland masugnen och kvarnen (Grums kommun, u.å.a).

Idag är Borgvik ett populärt besöksmål där både ideella föreningar och privata verksamheter är verksamma. En central aktör i Borgvik är BUR, Borgviks utvecklingsråd, en

ideell förening som verkar för att bevara och utveckla platsen genom att främja samarbete mellan lokala intressenter och offentliga aktörer (Borgviks utvecklingsråd, u.å.). På platsen finns ett brett utbud av aktiviteter och upplevelser. *Borgviks Gård* erbjuder mat och dryck samt kulturella inslag såsom teater, konstutställningar och gårdsbutik. *Kungskvarnen*, den gamla kvarnen som har byggts om till restaurang och hotell, samt *Klaraborg i Borgvik* som även erbjuder logi. Här hittar du även *Hamnen i Borgvik* som är platsens lokala camping och där du lägger till om du kommer vattenvägen. Vidare erbjuder *Sliperiet* vällagad mat i restaurangdelen i kombination med konstutställningar i den andra delen. För den som är intresserad av antikviteter finns även en mindre antikhandel belägen i nära anslutning till Kungskvarnen, *Borgviks Antik & Kuriosa*.

Figur 3: Karta över Borgvik, med valda platser markerade (omarbetad karta från Lantmäteriet).

2. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket presenterar teorier och begrepp som ligger till grund för studiens analys. Syftet är att skapa förståelse för landsbygdsturismens komplexitet samt samspelet mellan samverkan och social hållbarhet. Kapitlet är indelat i sex tematiska avsnitt som behandlar landsbygdsturism, landsbygdsföretagande, social hållbarhet, samverkan inom turismutveckling, ideella aktörers betydelse samt samverkan ur ett makt- och utvecklingsperspektiv.

2.1 Landsbygden och dess turism

Landsbygd är ett begrepp som ofta förknippas med avstånd, begränsad infrastruktur och service men som samtidigt är både otydligt och mångfacetterat. Enligt Tillväxtverket (u.å) finns landsbygder i hela Sverige och definieras av varierande utseenden, förutsättningar och möjligheter. Dessa variationer kan förstås genom demografiska faktorer såsom befolkningsstorlek, befolkningstäthet och avstånd. Kommuner delas in i olika kategorier från storstadskommuner till mycket glesa landsbygdskommuner, vilket därefter grupperas in i tre övergripande kommuntyper: storstadskommuner, blandade kommuner och landsbygdskommuner. Denna indelning tydliggör landsbygdens heterogena karaktär och de skilda förutsättningar som präglar olika områden.

Landsbygdens natur- och kulturmiljöer utgör centrala resurser för turismutveckling. Naturen spelar en särskilt viktig roll, då den bidrar till att tillfredsställa människors behov av rekreation och därmed utgör ett betydande motiv för resande. Naturturism är ofta kopplad till skogs- och fjällmiljöer och erbjuder upplevelser som skiljer sig från urbana miljöer, vilket gör landsbygden till en attraktiv destination. Utöver naturvärden har även kulturella resurser fått ökad betydelse. Sedan 1980-talet har kulturella attraktioner i högre grad kommit att betraktas som konsumtionsvaror, vilket har möjliggjort utvecklingen av exempelvis hembygdsmuseer, konsthallar och industrihistoriska miljöer. Dessa verksamheter bidrar inte enbart till att stärka platsers attraktivitet, utan även till sysselsättning och lokal ekonomisk utveckling. Vidare framhålls att aktörer inom natur- och kulturturism ofta bidrar till social och miljömässig hållbarhet. Friluftsliv och naturbaserade aktiviteter kan exempelvis främja både folkhälsa och kunskap om naturen, samtidigt som de bidrar till regional utveckling ur såväl ekonomiska som sociala perspektiv (Lundmark et al., 2011).

Turismnäringen är en integrerad del i landsbygden där den erbjuder möjligheter till företagande och kompetensförsörjning, samt bidrar även till ökning av bosättning på landsbygden (Jordbruksverket, u.å.). Enligt Ruiz-Real et al. (2022) är landsbygdsturism ett viktigt

verktyg för ekonomisk utveckling på landsbygden och bidrar till tillväxt samt motverkar avfolkning. Det är en näring som går att kombinera med andra näringar på landsbygden och gör därmed att lokalbefolkningen inte blir lika beroende av traditionella näringar. Valderrama och Polanco (2022) menar att landsbygdsområden kan betraktas som känsliga miljöer, vilket innebär att turismverksamheter behöver utvecklas utifrån hållbara strategier för att minimera negativa effekter och främja långsiktiga fördelar. Enligt Ruiz-Real et al. (2022) är en central del nyttjandet av så kallat landsbygdskapital, där natur, kultur och miljö omvandlas till resurser för turistverksamhet. Detta resulterar i att landsbygdsturism är nära sammanlänkat med hållbar utveckling och anses vara ett mer långsiktigt alternativ till traditionell turism.

Landsbygdsturism kan bidra positivt till platser genom att bevara lokal kultur och identitet. Däremot förekommer även utmaningar med landsbygdsturism där den ibland utnyttjas och platsers kulturella värden förvrängs. När aktörer använder autenticitet som ett säljargument finns risken att den förvrängs och anpassas efter turisternas förväntningar. Detta kan i sin tur leda till att landsbygden förlorar både sitt sociala och kulturella värde. För att hantera dessa komplexa frågor behövs statliga strategier som beaktar miljömässiga, kulturella och sociala aspekter, samt ett aktivt deltagande från lokalsamhället i olika beslutsprocesser (Martins et al., 2025). Eimermann och Carson (2023) belyser hur livsstilsmigranter kan påverka en plats, bland annat genom att bidra till utvecklingen av områden som riskerar demografisk nedgång. För livsstilsmigranter är den främsta drivkraften ofta en önskan om självförverkligande och att finna en livsstil som upplevs som mer meningsfull. Det kan innebära att flytta till platser som förknippas med exempelvis lugn, natur eller högre livskvalitet. Flytten behöver inte vara permanent, utan kan även ta sig uttryck i säsongsboende, fritidshusägande eller längre turistvistelser. Dessa migranter kan fungera som möjliggörare för nya marknader och livsstilsrelaterade tjänster, vilket i sin tur bidrar till det lokala näringslivet. Även samspelet mellan bofasta och tillfälligt boende påverkar platsens utveckling och kan stärka det sociala välmåendet i samhället. Genom sina erfarenheter och värderingar bidrar migranterna dessutom till att omforma platsens identitet genom att tillskriva den nya betydelser, såsom lantlig idyll, tystnad, närhet till natur och äventyr.

Landsbygdens varierande förutsättningar och turismens roll som både möjlighet och utmaning synliggör vikten av att förstå de aktörer som verkar i dessa miljöer. I nästa avsnitt behandlas därför landsbygdsföretagande och de villkor som formar företagens verksamhet.

2.2 Landsbygdsföretagande och dess villkor

Landsbygdens utvecklingsförutsättningar lyfts av Parlamentariska landsbygdskommittén (2017), som framhåller att landsbygderna ska ha likvärdiga möjligheter till ett gott liv som övriga medborgare i Sverige och därmed likvärdiga förutsättningar för utveckling. För att uppnå detta krävs en stärkt förmåga att ta tillvara på lokala förutsättningar för företagsamhet på ett långsiktigt och hållbart sätt. Faktorer som långa avstånd utgör en betydande utmaning för företag i landsbygden, då detta påverkar tillgången till kompetent arbetskraft samt valmöjligheterna av leverantörer. En ytterligare sårbarhet som identifieras är den minskade kommersiella servicen i dessa områden. Ett reducerat utbud av varubutiker, drivmedelsstationer och betaltjänster försämrar levnadsstandarden för både boende och företagare i glesbygden. Dessa strukturella hinder skapar en komplex vardag för många landsbygdsföretag.

Regeringskansliet (2020) framhåller att företag i glesbygden till stor del består av solo-, små- och mikroföretag. Dessa företag står inför utmaningar när det gäller samverkan och kompetensutveckling. Regional kompetensutveckling ses därmed som en prioriterad fråga där samverkan ses som ett verktyg för att säkerställa att rätt kompetens finns på arbetsmarknaden. Företagare på landsbygden är ofta starkt knutna till de miljöer där de bor och verkar, och för nystartade företag är nätverkande och skapandet av kontakter särskilt viktigt. Enligt Valderrama & Polanco (2022) drivs turismföretag ofta av personer med lokal förankring, vilket skapar lokala initiativ där lokalsamhället får mer självbestämmande och större möjlighet att påverka platsens utveckling. Detta genom att lokal förankring ökar personens lokala självkänsla och egenmakt, vilket kan öka deltagandet i planering och utförande.

Utöver dessa förutsättningar spelar företagsformerna på landsbygden en central roll. Enligt Lou och Sun (2026) består ofta landsbygdsföretag av egenföretagare eller familjedrivna företag, vilket utgör viktiga inkomstkällor för både det egna hushållet och för lokalsamhället. Detta resulterar ofta i en flexibel och anpassningsbar arbetsfördelning, samtidigt som gränsen mellan arbete och privatliv kan suddas ut. Det är också ofta turismverksamheten ligger i eller anslutande till hemmet, vilket gör att många prioriterar att spendera tid tillsammans istället för att tjäna så mycket pengar som möjligt. Att driva sitt företag med familjen fungerar som en anpassningsbar försörjningsstrategi och stärker hushållets motståndskraft i landsbygdsturismens ekonomi. Genom diversifierade arbetsuppgifter och gemensamt ansvar blir det också lättare att hantera säsongsvariationer och osäker efterfrågan, vilket kan ge mer stabila men också mer flexibla inkomster. Dessutom visar många familjeföretag på landsbygden en hög grad av konnektivitet, där verksamheten integreras med släkt och lokalsamhälle för att mobilisera

resurser och socialt stöd (Lou & Sun, 2026).

Landsbygdsturismen visar att den spelar en central roll för att upprätthålla ekonomiska och sociala värden, vilket knyter samman många av de förutsättningar som präglar landsbygdsföretagande (Ruiz-Real et al., 2022). Enligt Martins et al. (2025) söker sig besökare ofta till landsbygden för att uppleva natur, kultur och genuina möten, och de lokala företagen fungerar därmed som viktiga ekonomiska drivkrafter som bidrar till att stärka den lokala ekonomin och minska regionala skillnader. Företagens verksamheter präglas ofta av en stark platsanknytning och en vilja att bevara lokal kultur och traditioner, samtidigt som innovation växer fram ur behovet av att överleva eller särskilja sig från konkurrenter. Ur en annan synvinkel förklarar von Bergmann-Winberg (2003) att ett företags innovationsförmåga sannolikt ökar om det finns en fungerande kompetensdelning och samarbete med andra företag samt organisationer på den lokala platsen. Vidare fortsätter Martins et al. (2025) att genom ta tillvara på lokal kunskap och engagera lokala hantverkare och producenter skapas även genuina upplevelser som stärker både den sociala sammanhållningen och stoltheten i lokalsamhället. När företag samarbetar ökar dessutom både synligheten och bredden i utbudet, vilket skapar förutsättningar för kommersialisering och långsiktig utveckling. Dessa aspekter visar hur ekonomiska, kulturella och sociala dimensioner samspelar i landsbygdsföretagande och utgör en viktig grund för att förstå den sociala hållbarhet som nästa avsnitt behandlar.

2.3 Sociala dimensioner av hållbar turism

Världskommissionen för miljö och utveckling, Brundtlandkommissionen, introducerade begreppet hållbar utveckling 1987. Enligt den svenska definitionen innebär hållbar utveckling att behov idag ska tillgodoses utan att försämra framtida generationers möjligheter och behov (Tillväxtverket, 2017). Social hållbarhet förstås här som en av tre dimensioner, utöver ekonomisk och miljömässig, ofta benämnt triple bottom line (European Commission, 2001). Dessa tre dimensioner kan enligt Tillväxtverket (2017) ses som en hierarkisk modell där social hållbarhet bygger på förutsättningar för ekonomisk hållbarhet medan den miljömässiga är grunden för dessa beroenden. Vidare belyser Elder (2024) denna problematisering, hur hållbarhetsarbete i praktiken ofta präglas av en prioritering av ekonomisk tillväxt, även fast det ekologiska systemet är en förutsättning för både social och ekonomisk hållbarhet. Vidare förklaras att en obalans och felprioritering av de hållbara dimensionerna kan påverka långsiktig utveckling. Till skillnad från de ekonomiska och miljömässiga dimensionerna menar Ceccato et al. (2000) att den sociala ofta är mer komplex och svår att avgränsa, då den rör frågor om relationer, känslor, identitet och kulturella värden.

För att konkretisera sociala hållbarhet i en turism- och landsbygdskontext blir begreppet plats centralt. Enligt Cresswell (2009) är plats mer än något statiskt, det är något som formas genom praktik och handling samt har en mänsklig mening. De vardagliga och informella aktiviteterna formar och bidrar till att definiera platsen och dess identitet. Plats kan även förstås genom sociala strukturer och maktrelationer som ständigt samverkar, där vissa anser att de har högre befogenhet att definiera platsens betydelse och vem som får använda den. I detta sammanhang handlar det om de betydelser och känslor som människor knyter till en plats, där dess värde formas genom människors upplevelser och relationer till den. Utifrån denna förståelse av plats kan social hållbarhet i turism- och besöksnäringen konkretiseras genom värden som inkludering, jämlikhet och tolerans. Dessa värden bidrar till att skapa en känsla av delaktighet och trygghet hos både besökare och lokalbefolkning. Vidare belyser Visit Sweden (2023) att social hållbarhet även omfattar goda arbetsvillkor, där inkluderande och tillgängliga arbetsplatser utgör en viktig förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. För att uppnå detta betonas vikten av samverkan mellan aktörer med olika roller och ansvar. I linje med detta lyfter Tillväxtverket (2021) att en hållbar turismutveckling förutsätter ett aktivt engagemang från lokalbefolkning och andra relevanta aktörer. Deras deltagande och acceptans ses som avgörande för att förankra utvecklingsarbetet och skapa långsiktigt livskraftiga och attraktiva besöksmål. Samtidigt framhåller Visit Sweden (2023) att Sverige ligger i framkant inom social hållbarhet ur ett besöksnäringsperspektiv, men att det fortsatt finns behov av utveckling, vilket ytterligare understryker betydelsen av dessa processer.

Om turismutveckling inte hanteras på ett hållbart sätt kan den samtidigt medföra negativa konsekvenser för lokal och regional utveckling, såsom överturism, slitage, skador och sociala konflikter. Ojämna turistflöden kan dessutom försvåra långsiktig planering och stabil utveckling. För att motverka dessa risker krävs strategisk samverkan mellan offentliga, privata och ideella aktörer. Detta innefattar styrning, koordinering, innovation och kunskapsutbyte på flera nivåer (Tillväxtverket, 2021).

Vidare belyser Tillväxtverket (2021) att landsbygdens intressenter har ett gemensamt ansvar att värna om deras resurser av landsbygdens kulturmiljöer. Målet är att utveckla kunskap, förståelse och respekt för dessa kulturmiljöer, samt att bevara och skydda dem. Det handlar även om att identifiera möjligheter samt fånga upp lokalsamhällets behov och önskemål. Genom samverkan och samsyn mellan aktörer samt invånare skapas förutsättningar för engagemang, stolthet och värdskap i lokalsamhället.

I relation till social hållbarhet blir begreppet socialt kapital centralt för att förstå hur relationer och nätverk påverkar utvecklingsprocesser. Westlund och Nilsson (2003)

problematiserar begreppet och menar att det i vardagligt språk ofta används för att beskriva nätverk, normer och värderingar i lokalsamhället, utan en tydlig koppling till företagsamhet. Samtidigt framhålls att socialt kapital inom företagsamhet i hög grad bygger på formella och informella relationer, som i stor utsträckning utvecklas i syfte att uppnå ekonomiska mål. Detta kan förstås i termer av relationskapital, där företag aktivt investerar tid och resurser i att bygga och upprätthålla relationer med exempelvis kunder och samarbetspartners. Dessa relationer bidrar inte enbart till att stärka den enskilda verksamheten utan utgör även en viktig grund för samverkan.

De sociala dimensionerna av hållbar turism synliggör betydelsen av relationer och gemensamt ansvar. I nästa avsnitt behandlas samverkan som ett verktyg inom turismutveckling och hur det praktiseras av olika aktörer.

2.4 Samverkan som verktyg inom turismutveckling

Samverkan mellan olika aktörer är en central förutsättning för hållbar utveckling på landsbygden. Den sociala hållbarhet som föregående avsnitt behandlade, med fokus på delaktighet, tillit och gemensamma värden, utgör en viktig grund för att samverkansprocesser ska fungera i praktiken.

Samverkan och samarbete är ord eller termer som överlappar varandra. Dessa termer innebär att agera och handla tillsammans. I en enkel kontext kan samverkan innebära aktiviteter där någon form av gräns överskrids, där det sker kring något och har ett syfte (Lindberg, 2009). Sambandet mellan landsbygdsturism och hållbar platsutveckling är beroende av formella och informella relationer och att det finns en osäkerhet i dessa. Faktorer såsom nätverk, lokala förutsättningar och egenmakt påverkar människors förmåga att samarbeta. Detta påverkar i sin tur hur organisationer fungerar, hur ledarskap utövas samt tillgången till kunskap och resurser inom miljömässig, social och ekonomisk utveckling (Valderrama & Polanco, 2022).

Samverkan bygger ofta på förtroendefulla relationer och gemensamma värderingar. Genom nätverkande mellan aktörer utvecklas även kunskap och kompetens, vilket är fördelaktigt och underlättar samordningen kring kritiska situationer, samt breddar deras möjligheter till nya marknader (Valderrama & Polanco, 2022).

Samverkan kan även förstås i ett platsbundet perspektiv, där företagande och nätverksbyggande påverkas av den lokala kontexten och de sociala strukturer som präglar ett geografiskt område. Westlund och Nilsson (2003) förklarar att ett av de första och viktigaste investeringsbesluten när det gäller ett företags externa sociala kapital är ofta valet av lokalisering. Företag är i hög grad präglade av sin lokala omgivning, vilket kan ta sig uttryck i olika former av regionala företagskulturer, såsom ”bruksanda” eller Gnosjöanda. Ett tydligt exempel på detta är

Gnosjöregionen, som enligt von Bergmann-Winberg (2003) kännetecknas av ett starkt företagsklimat och etablerade nätverksstrukturer. Här finns en nära koppling mellan näringsliv och offentlig sektor, där många företagare även är aktiva i politiska sammanhang och bidrar till den lokala arbetsmarknads- och utvecklingsstrukturen.

I ett vidare perspektiv kan samverkan inom turism förstås som en process som organiseras och styrs på flera olika nivåer. Enligt Hall (2008) sker samverkan vertikalt mellan lokal, regional och nationell nivå, samtidigt som den horisontellt omfattar samarbete mellan olika aktörer på samma nivå. Dessa nivåer påverkar varandra ömsesidigt, och ju mer komplex en fråga är, desto fler aktörer och nivåer behöver involveras för att hantera den på ett effektivt sätt. Horlings (2016) problematiserar denna samverkan där det förekommer svårigheter för olika aktörer att praktisera begreppet. Det påverkas av deras roller då de operationaliserar sig utifrån olika logiker, språk och tidsramar. Enligt Tillväxtverket (2021) agerar offentliga aktörer nyckelroller när det gäller att skapa förutsättningar för turismens och besöksnäringens utveckling. Kommunerna ansvarar för den fysiska planeringen inom sina geografiska områden och hanterar dessutom olika former av tillståndsprocesser, vilket gör dem centrala i det praktiska genomförandet av turismrelaterade beslut. Samtidigt problematiserar Lundmark et al. (2011) denna roll genom att påpeka att kommuner inte alltid uppfattas som primära besöksmål, vilket kan begränsa deras position som drivande aktörer inom turismutveckling. För att hantera denna utmaning har kommuner i ökad utsträckning utvecklat samarbeten med andra kommuner, turismorganisationer och privata aktörer. Genom dessa samverkansformer bidrar kommunerna bland annat med resurser i form av arbetskraft och finansiering, vilket stärker deras roll i det lokala och regionala utvecklingsarbetet. Därmed blir förutsättningarna för samverkan centrala. Vidare förklarar Tillväxtverket (2021) att ett tydligt ledarskap och en fungerande kommunikation är även grundläggande för utvecklingsarbete som involverar flera aktörer. Enligt Valderrama & Polanco (2022) påverkas turismutveckling av politiska beslut och genom institutionella ramverk. Genom att olika aktörer engagerar sig uppstår flera perspektiv. Detta för att aktörer styrs av olika förutsättningar och resurser. Tillväxtverket (2021) förklarar vidare att det krävs både att alla intressenter ges möjlighet att påverka processen och att de visar vilja att engagera sig för att samverkan ska bli effektiv. En öppen och kontinuerlig dialog skapar förutsättningar för detta, särskilt när tid avsätts inom en hållbar organisatorisk ram. Samtidigt behövs en tydlig plan som rymmer flexibilitet, så att utvecklingsprocessen kan anpassas i tempo, innehåll och riktning när förutsättningarna förändras.

Parlamentariska landsbygdskommittén (2017) lyfter att brister i effektiva arbetssätt, där kunskap hos myndigheter samt demografiska utmaningar påverkar de offentliga aktörernas

möjligheter att skapa förutsättningar för en fungerande lokal samverkan. På nationell nivå kan samverkan ses som ett centralt verktyg för landsbygdsutveckling, där långsiktiga och hållbara resultat kräver att lokala förutsättningar för företagsamhet och sysselsättning tas tillvara. Ett nära samarbete mellan offentliga, privata och ideella aktörer beskrivs som särskilt betydelsefullt, inte minst för mindre företag som kan dra nytta av samordningsvinster. Samtidigt rymmer styrd samverkan också utmaningar, där behovet av mer effektiva verktyg och tydligare rollfördelning inom landsbygdspolitiken bör lyftas fram. Valderrama & Polanco (2022) belyser hur utvecklingsprogram kan stärka samordningen med myndigheter, vilket ska leda till att öka lokalsamhällets förmåga att lära sig hantera konflikter som är förknippade med samarbete. Dessutom ska även lokalsamhället utveckla sin lokala kapacitet och styrning, detta genom tekniskt och logistiskt stöd från offentlig sektor. Även geografiska och demografiska förutsättningar påverkar möjligheterna till samverkan. Grip och Karlsson (2026) framhåller att befolkningstäthet påverkar förutsättningarna för samverkan mellan kommuner, där glesbygdskommuner har sämre förutsättningar än tätbefolkade områden. Långa avstånd och begränsad kapacitet utgör hinder för samverkan och kompetensförsörjning. Dessa förutsättningar riskerar därmed att begränsa kommunernas handlingsutrymme och samtidigt bidra till ojämlikheter mellan stad och landsbygd.

Utöver offentliga och formella samverkansstrukturer spelar även ideella aktörer en central roll i landsbygdens utveckling, där lokalt engagemang och eldsjälar ofta utgör en drivande kraft i det praktiska utvecklingsarbetet. Detta kommer diskuteras i nästa avsnitt.

2.5 Kraften i det ideella

Bolagsverket (2024) förklarar att ideella föreningar som driver någon form av näringsverksamhet grundar sig i olika krav. Dessa krav utgår genom att föreningen inte ska bedriva någon ekonomisk vinning utan föreningen ska ha ett ideellt ändamål, där den ska arbeta för antingen välgörande, vetenskapliga eller politiskt inriktade mål. Det är en vald styrelse som företräder föreningen och de individer som är medlemmar inom föreningen har normalt inget personligt ansvar för föreningens skulder.

Enligt Forsberg (2003) är ideella föreningar ofta beroende av goda kontakter med myndigheter samt deltagande i nätverk och partnerskap för att kunna erhålla utvecklingsstöd. Parallellt med detta spelar enskilda individer en central roll i att synliggöra landsbygdens frågor och utmaningar. Dessa personer kan beskrivas som eldsjälar eller bygdeutvecklare, vilka ofta utvecklar en tydlig identitet som kunniga och engagerade aktörer inom lokal utveckling. Vidare framhåller von Bergmann-Winberg (2003) att eldsjälar även kan förstås som

samhällsentreprenörer, med en aktiv roll i att skapa attraktiva regioner. Detta syftar till att attrahera ökad bosättning samt motverka utflyttning och nedläggning av offentlig service. I detta sammanhang betonas att attraktiva regioner inte uppstår av sig själva, utan är resultatet av medvetna och långsiktiga insatser, i första hand på lokal nivå.

Enligt Forsberg (2003) kännetecknas eldsjälar av ett omfattande arbete som främst omfattar relationsskapande, synliggörande, mobilisering, nätverkande samt bevarande och utveckling av lokalsamhället. Engagemanget är i regel ideellt och sker vid sidan av ordinarie sysselsättning. Det kan beskrivas som kontinuerligt snarare än situationsbundet, där engagemanget saknar en tydlig "av- och påknapp". Dessa individer fungerar ofta som informella ledare och utgör viktiga drivkrafter i lokalt utvecklingsarbete genom att stärka relationer och samhörighet i lokalsamhället. Rosenberg (2014) belyser även att eldsjälar har visat positiv utveckling av jämställdhet och jämlikhetsarbete, något som visat sig i lagstiftning, medvetenhet om jämställdhet, antidiskriminering och mänskliga rättigheter.

Samtidigt är eldsjälsengagemanget förknippat med flera utmaningar. Om den lokala förankringen försvagas kan möjligheterna att driva utvecklingsarbete begränsas. En central problematik rör kontinuitet och generationsväxling, där det är oklart vem som tar över när en eldsjäl avslutar sitt engagemang, exempelvis på grund av ålder eller flytt, vilket kan leda till att det ideella arbetet avstannar (Forsberg, 2003). Därtill varierar engagemangets intensitet mellan individer, vilket i vissa fall kan leda till överbelastning och utbrändhet (Forsberg, 2003; Rosenberg, 2014). Vidare belyser Rosenberg (2014) att eldsjälars personliga uppoffringar för det ideella arbetet visar på att civilsamhället är beroende av enskilda individers vilja.

Inom det lokala utvecklingsarbetet sker därför ofta en informell rollfördelning baserad på intressen, kompetenser och förmågor, anpassad efter lokalsamhällets aktuella resurser och kapacitet. Bygdeutvecklingsarbete kan i detta sammanhang ses som en möjliggörare för att upprätthålla gemenskap, föreningsliv, kompetensutveckling och företagande i landsbygdsområden (Forsberg, 2003). Vidare problematiserar Rosenberg (2014) eldsjälars roll i relation till den nyliberala samhällsutvecklingen, där offentliga aktörer allt mer för över samhällsfrågor till civilsamhället och ideella aktörer. Eldsjälars arbete riskerar därmed att bli utnyttjat och obetalt. Utan deras engagemang skulle ideella verksamheter och vissa samhällsfunktioner inte finnas kvar när offentliga aktörer avsäger sig ansvar.

I nästa avsnitt kommer samverkans effekter problematiseras, där dess positiva och negativa egenskaper diskuteras inom en turismkontext.

2.6 Partnerskap och makt över turismutveckling

Genom samverkan kan olika effekter påvisas, och enligt Syssner (2008) utgör samverkan en central faktor för den ekonomiska utvecklingen inom den regionala sektorn. Samverkan möjliggör att aktörer tillsammans kan skapa värden som är svåra att uppnå individuellt, exempelvis genom att stärka platsens identitet och attraktivitet. I detta sammanhang lyfter Tillväxtverket (2021) att aktörer kan stärka sina verksamheter genom att utveckla välplanerade produkter och sammansatta tjänster, samtidigt som platsens värden bevaras och utvecklas på ett hållbart sätt. I nära samverkan med lokala aktörer kan sådana erbjudanden dessutom öka tillgängligheten och fördjupa besökarens kunskap och upplevelse av platsen.

Dock innebär samverkan inte enbart positiva effekter, utan kan också medföra utmaningar kopplade till hur samarbeten organiseras och vilka strategier som används. Ett sådant exempel är paketering av platser och dess roll i turismutveckling. Syssner (2013) beskriver paketering som ett verktyg där gemensamma erbjudanden kan stärka konkurrenskraften, men samtidigt riskera att förenkla eller standardisera platsens identitet. Eldh (2016) problematiserar ytterligare samverkan genom att argumentera för att det inte alltid är den mest effektiva strategin. I vissa fall kan företag uppnå större nytta genom att arbeta mer självständigt med paketering av sina erbjudanden och istället samarbeta med utvalda underleverantörer. Detta kan enligt författaren vara en mer praktisk och tydligt avgränsad strategi jämfört med samverkan med andra företagare. Denna syn på makt återkommer även i diskussioner om partnerskap. Dahlstedt (2011) beskriver hur partnerskap inom turismnäringen fungerar som arenor där beslut fattas och spelregler formas. Dessa partnerskap bygger i högre grad på nätverksliknande relationer än på hierarkiska strukturer och kännetecknas av en tillfällig snarare än permanent karaktär. De förväntas skapa förutsättningar för gemensamma beslut som minskar konflikter, men innebär samtidigt att maktrelationer formas och omförhandlas inom nätverket. Vidare förklarar Horlings (2016) att samverkan kan dessutom försvåras av politisk känslighet, där olika ideologiska perspektiv, maktintressen och institutionella strukturer påverkar vilka aktörer som inkluderas och vilka frågor som anses möjliga att diskutera. Detta kan kopplas till hur Syssner (2013) problematiserar partnerskap som begrepp. I en regional kontext kan partnerskapets informella karaktär göra det svårt för medborgare att få insyn och bli inkluderade. Detta utmanar föreställningen om att partnerskap inte är hierarkiskt styrda, och kan i praktiken riskera att begränsa medborgarnas inflytande.

Vidare belyser Dahlstedt (2011) hur samverkan bidrar till skapandet av en gemensam bild av ett subjekt som representeras utåt, vilket är centralt inom platsmarknadsföring. Denna process

är dock inte neutral, utan innebär både inkludering och exkludering av olika aktörer och perspektiv. Platsmarknadsföring handlar i detta avseende om att omvandla platser och identiteter till säljbara objekt, där ekonomisk tillväxt ofta prioriteras framför andra värden, såsom social hållbarhet. I linje med detta framhåller Ripoll González (2025) att ett regionvarumärke inte enbart bör ses som en logotyp, utan som ett sätt att organisera makt och samarbete. Genom att uppmuntra aktörer att se platsen som en gemensam identitet, baserad på dess karaktär och värden snarare än enbart ekonomisk vinning, kan förutsättningar skapas för djupare samverkan. En ökad förståelse för både platsen och andra aktörer kan leda till gemensamma framtidsvisioner, vilka i sin tur kan bidra till att utmana befintliga maktstrukturer. Detta kan öppna upp för att mindre aktörer får större inflytande och möjlighet att aktivt bidra till platsens utveckling. Samtidigt betonar Dahlstedt (2011) att maktstrukturer fortsatt påverkar vilka aktörer som inkluderas eller exkluderas i dessa processer, vilket gör samverkan till en komplex och inte alltid jämlik praktik.

3. Metod

I detta metodkapitel redogörs studiens vetenskapsteoretiska förhållningssätt, forskningsdesign och metodval. Vidare presenteras studiens urval och analysmetod, där urvalet av intervjupersoner baseras på representanter av företag och ideella föreningar i Borgvik och Glava Glasbruk. Urvalet till dokumentanalys baserades på strategi- och styrdokument på olika nivåer. Kapitlet behandlar även de etiska överväganden som har tagits under studiens genomförande samt hur digitala verktyg har tillämpats. Avslutningsvis förs en diskussion kring studiens tillförlitlighet och äkthet.

3.1 Vetenskapsteoretiskt förhållningssätt

Utgångspunkten för denna studie är ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, där verkligheten förstås som socialt konstruerad och beroende av individers tolkningar, erfarenheter och den kontext de befinner sig i (Holm Ingemann, 2016). Utifrån detta perspektiv finns ingen objektiv och enhetlig sanning om samverkan eller social hållbarhet, utan dessa fenomen skapas och ges mening i sociala sammanhang. I denna studie innebar det att företag och ideella föreningar inom besöksnäringen i Borgvik och Glava Glasbruk kan uppfatta och beskriva samma fenomen på olika sätt, beroende på sina erfarenheter, roller och kontexter. Fokus låg därför på att förstå hur dessa aktörer tolkar och skapar mening kring samverkan och social hållbarhet i en landsbygdskontext, snarare än att fastställa en objektiv verklighet.

Studien har en induktiv ansats och bygger på kvalitativa metoder. Detta innebär att empirin har samlats in först och därefter har mönster, teman och begrepp identifierats och tolkats i relation till studiens syfte, se vidare avsnitt 3.5. Teorier och analytiska förståelser har därefter vuxit fram ur materialet snarare än ha varit förutbestämda (Bryman, 2011).

3.2 Forskningsdesign

I denna studie låg fokus främst på att undersöka hur samverkan praktiseras och hur den relaterar till social hållbarhet bland aktörerna i Borgvik och Glava Glasbruk. Detta genomfördes som en flerfallsstudie, där två fall studerades parallellt för att skapa en fördjupad förståelse av fenomenet. Enligt Bryman (2011) är fallstudier en vanligt förekommande forskningsdesign inom samhällsvetenskaplig forskning och används ofta inom kvalitativa metoder. När fler än ett fall undersöks benämns det som en flerfallsstudie. Fallen i studien analyserades både var för sig och i relation till varandra, vilket möjliggjorde identifiering av vissa likheter och skillnader. Till skillnad

från en renodlad jämförande studie var dock inte huvudsyftet en systematisk jämförelse mellan fallen, utan att förstå hur fenomenet tar sig uttryck i olika kontexter.

I denna flerfallsstudie framträder både likheter och skillnader i platsernas förutsättningar och organisering. Båda platserna kan förstås som industrihistoriska kulturmiljöer, men skiljer sig i sin struktur och sammansättning av aktörer. Borgvik kännetecknas exempelvis av en blandning av olika näringsidkare, såsom företagare och ideella föreningar, medan Glava Glasbruk i huvudsak präglas av ideellt engagemang. Dessa olikheter påverkar såväl studiens genomförande som dess analytiska fokus. Fördelaktigt med att använda en flerfallsstudie är att den möjliggör analytisk generalisering, där resultat från flera fall kan relateras till och utveckla teoretiska resonemang.

3.3 Datainsamling

Studiens datainsamling grundades i kvalitativa metoder. Det innebar att vi samlade in och arbetade med material som inte är numeriskt, utan med fokus på att förstå innebörder, sammanhang och relationer. Detta arbetssättet gav oss flexibilitet och möjlighet att utforska hur samverkan praktiseras och hur social hållbarhet berörs i en mer öppen tolkning, utan att vara helt bundna till förutbestämda antaganden. Det insamlade materialet kunde därmed bidra med nya perspektiv och insikter (David & Sutton, 2016).

Vi samlade in data genom semistrukturerade intervjuer och en dokumentanalys. Dokumentanalysen omfattade befintligt material såsom översiktsplaner och strategidokument, *se tabell 1*. Denna typ av material är framtagen av olika myndigheter samt organisationer och utgör därmed sekundärdata i studien (Larsen, 2021). Intervjuer användes eftersom det gav möjlighet för en djupare förståelse och ett mer nyanserat insamlat material. Istället för att helt låsa sig vid en fast struktur eller arbeta helt öppet valde vi att använda semistrukturerade intervjuer som gav möjlighet till följdfrågor (David & Sutton, 2016). Genom att kombinera intervjuer och dokumentanalys kunde vi få en mer nyanserad och mångsidig bild av det studerade ämnet, jämfört med om enbart en metod hade använts, en så kallad triangulering. Metoden stärkte även studiens trovärdighet och möjliggjorde även en kombination av bredd och fördjupning i analysen under arbetets gång. Detta innebar att flera perspektiv kopplade till samverkan och social hållbarhet kunde inkluderas (David & Sutton, 2016; Bryman, 2011).

3.4 Urval

I arbetet med att ta fram material hade vi kontakt med både Grums och Arvika kommun både via mail och ett digitalt möte. Kommunerna bistod med relevanta styrdokument och bekräftade relevanta personer för studien.

3.4.1 Urval av dokument

Urvalet av dokument i dokumentanalysen bestod av totalt 12 dokument på olika nivåer för att kunna jämföra hur samverkan och social hållbarhet uttrycks och operationaliseras i styrande dokument, *se tabell 1*. Vi valde att analysera nationella dokument för att få en helhetsbild och en ram för de regionala och lokala dokumenten. De regionala och lokala dokumenten analyserades för att förstå hur dessa ramar omsätts i praktiken, men även för att stärka analysens validitet och trovärdighet.

Under arbetet har vi arbetat källkritiskt och tagit hänsyn till i vilket sammanhang dokumenten har producerats, i syfte att skapa en så neutral bild av verkligheten som möjligt. Dokumenten valdes ut strategiskt utifrån deras relevans för studiens syfte och med stöd i fyra kriterier: autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet. Nio av dokumenten utgjordes av styrdokument framtagna av statliga myndigheter på nationell och kommunal nivå. Utöver dessa valdes tre strategidokument ut, framtagna av organisationer inom landsbygdsutveckling och besöksnäringen i Värmland som representerar regional nivå. Dokumenten bedömdes ha hög trovärdighet då de är producerade av offentliga sektorer och etablerade organisationer (Bryman, 2011). Eftersom dokumenten innehöll både faktabaserad information och olika perspektiv gav det en inblick i såväl faktiska förhållanden som hur olika frågor framställs (Larsen, 2021).

Kommunernas strategiska planer användes exempelvis för att analysera deras mål och visioner samt för att undersöka i vilken utsträckning samverkan och social hållbarhet lyfts fram och hur dessa intentioner uttrycks i praktiken. På nationell nivå ingår bland annat en nationell innovationsagenda framtagen av Smartare Tillsammans AB, en samverkansplattform som arbetar med innovation och utveckling inom besöksnäringen i samråd med Tillväxtverket. På regional nivå ingår bland annat Visit Värmlands besöksnäringsstrategi, som fungerar som ett centralt styrdokument för utvecklingen av turism i Region Värmland. Här ingår även utvecklingsstrategier från Leader 7-sam samt Leader Närheten, vilka är en del av EU:s Leader-program och syftar till att stärka landsbygdsutveckling genom lokal samverkan mellan kommuner, företag och ideella aktörer. Leader-programmen omfattar flera kommuner och skapar därmed en plattform för

samverkan över kommungränser, vilket är centralt för studiens fokus på samverkan i en landsbygdskontext.

I tabell 1 nedan presenteras de dokument som ingår i dokumentanalysen. Tabellen visar hur materialet är fördelat över nationell, regional och kommunal nivå samt vilka typer av aktörer som har producerat respektive dokument.

Nationell	**Regional**	**Arvika kommun**	**Grums kommun**
Smartare Tillsammans AB Nationell innovationsagenda 2025-2030 (2025)	**Visit Värmland** Värmlands besöksnäringsstrategi (u.å.)	Strategisk plan 2026-2028 - Budget 2026 (u.å.)	Planeringsstrategi 2024-2026 (2024)
Tillväxtverket Myndighetsgruppen för turism och besöksnäringen (u.å.)	**Leader 7-sam** Lokal utvecklingsstrategi för Leader 7-sam Värmland (2023)	Arvika kommuns översiktsplan (2023)	Översiktsplan 2045 för Grums kommun (2026)
Näringsdepartementet Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring (u.å.)	**Leader närheten** Lokal utvecklingsstrategi 2023-2027 Leader Närheten (u.å.)	Näringslivsstrategi (2022)	Landsbygdsutvecklingsprogram - Grums kommun (2015)

Tabell 1. *Lista över dokument som har använts i analysen.*

3.4.2 Urval av informanter

För urvalet av informanter använde vi sig av ett strategiskt målinriktat urval. Detta innebar att informanterna valdes ut efter relevans och förmåga i att bidra med rik information för studien. Fokus låg på att få en djup förståelse av hur samverkan och social hållbarhet praktiseras inom fallen, snarare än att uppnå statistisk generaliserbarhet. Vi valde ut informanter utifrån deras förenings- eller yrkesroll, samt deras betydelse för verksamhetens arbete.

Totalt kontaktades tio individer från Borgvik och Glava Glasbruk. Sex av dessa tackade ja till att delta i studien. De deltagande informanterna presenteras i *tabell 2* nedan, där det beskrivs vilken verksamhet de representerar och vilken roll de har för verksamheten. Från Borgvik deltog två personer som representerar företag samt en person som representerar två föreningar. Från Glava Glasbruk deltog tre representanter från en och samma förening, där informanterna innehar olika roller.

Informant	Verksamhet	Roll	Datum & plats	Intervjulängd
Informant 1	Föreningen Bruksgården	Kontaktperson för Bruksmuseet	2026-04-13 Karlstads universitet	45 minuter
Informant 2	Föreningen Bruksgården	Sekreterare i styrelsen	2026-04-13 Google Meet	1 timme
Informant 3	Föreningen Bruksgården	Styrelseledamot	2026-04-14 Google Meet	55 minuter
Informant 4	Borgviks Hembygdsförening & Borgviks Utvecklingsråd, BUR	Kassör i Borgviks hembygdsförening & ordförande i Borgviks utvecklingsråd	2026-04-13 Google Meet	1h 15 minuter
Informant 5	Borgviks Gård	Ägare	2026-04-14 Google Meet	1 timme
Informant 6	Kungskvarnen	Ägare	2026-04-14 Telefon	45 minuter

Tabell 2. *Lista över informanter - Borgvik och Glava Glasbruk.*

3.5 Genomförande av intervjuerna

Inför studien kontaktades informanterna via e-post, eftersom det ofta saknades direktuppgifter på aktörernas hemsidor. Genom att först nå den allmänna e-posten kunde förfrågan vidarebefordras till rätt person. Detta tillvägagångssätt bedömdes även som tidsbesparande, då informanterna gavs möjlighet att svara i egen takt. Detta underlättade planeringen av intervjutider, eftersom informanterna kunde kontrollera sina kalendrar innan de föreslog tider. En ytterligare fördel var att all kommunikation inför intervjuerna dokumenterades skriftligt, vilket skapade en tydlig och trygg kommunikationskedja.

Inför intervjuerna tog informanterna del av relevant information genom ett informationsbrev. Där beskrevs studiens syfte, hur intervjun kommer att gå till, informanternas roll, deras rättigheter samt våra kontaktuppgifter. Tanken var att informanterna skulle känna sig trygga och ha möjlighet att förbereda sig.

Av samma anledning skickades intervjufrågorna i förväg, vilket gjorde att själva intervjutiden kunde användas mer effektivt (David & Sutton, 2016). Intervjuerna baserades på två olika intervjuguider, en formad till företag och en till föreningar, uppdelad i fyra olika teman utifrån studiens frågeställningar: föreningar & roller alternativt företag & roller, samverkan & organisering, mål & social hållbarhet och möjligheter & utmaningar, *se bilaga 1 och 2*. På så sätt kunde vi förhålla oss till en viss struktur men samtidigt fånga upp mer utförliga och oväntade svar (David & Sutton, 2016).

Det var viktigt för oss att skapa en situation som var bekväm och etiskt genomtänkt (Bell, 2007). Därför bestämdes tid och plats för intervjutillfällena i samråd med informanterna, vilket även förutsatte deras behov och önskemål. Intervjuerna genomfördes därför både fysiskt och digitalt. Vid de intervjuer som genomfördes digitalt spelades deltagarnas muntliga samtycke in, medan deltagaren vid intervjun på plats lämnade sitt samtycke skriftligt genom en samtyckesblankett. Intervjuerna spelades in med hjälp av digitala röstmemon. För att minska risken att materialet skulle spridas stängdes molntjänsterna av under själva inspelningentillfällena. Vi försökte hålla oss till den planerade tidsramen, men extra tid var medräknad för att minimera stress och minska påverkan på utgången av materialet. Kommunikationen var tydlig, både när det gäller studiens upplägg och deltagarnas rätt till anonymitet och konfidentialitet (Bell, 2007). Inför varje intervju tillfrågades informanterna om deras yrkesroll fick användas i studien, vilket godkändes av samtliga. Detta innebär att de inte identifieras med namn, men att deras roll kan göra det möjligt att urskilja vem personen är vid en närmare granskning.

3.6 Dataanalys

Analysen av det insamlade materialet har byggt på kvalitativa principer och syftade till att identifiera mönster, teman och betydelser i intervjuer och dokument. Arbetet har bedrivits med en induktiv ansats, där koder och kategorier vuxit fram ur materialet snarare än att det har styrts av förutbestämda teorier (David & Sutton, 2016). Resultaten från dokumentanalysen samt transkribering och kodning av intervjuer sammanställdes, vilket slutligen formade en tematisk struktur.

3.6.1 Dokumentanalys

I analysen har en dokumentanalys, en variant av kvalitativ innehållsanalys, använts för att bearbeta det insamlade materialet. De valda dokumenten granskades och analyserades i syfte att undersöka hur samverkan och social hållbarhet används och förstås på olika nivåer. Analysarbetet utgick från en kodningsprocess där relevanta delar av innehållet markerades, kategoriseras och därefter tolkades i relation till studiens syfte. Till skillnad från kvantitativ innehållsanalys är kategorierna inom kvalitativ dokumentanalys inte nödvändigtvis fastställda på förhand, utan kan utvecklas och justeras under analysens gång. På så sätt uppstod möjligheter att anpassa analysen efter innehållet och fånga upp nyanser och perspektiv som kanske inte hade varit tydliga från början (Bryman, 2011; Larsen, 2021).

Dokumentanalysen delades upp i olika nivåer: nationell, regional och kommunal, där vi

använde dokument från Arvika och Grums kommun *se tabell 1*. I varje nivå ingick tre dokument som analyserades utifrån förbestämda teman. Dessa teman utvecklades och justerades dock under arbetets gång och baserades på studiens syfte och frågeställningar. De teman som användes i analysen var: vision, mål, strategier, samverkan, social hållbarhet och ansvar. Syftet var att kartlägga hur myndigheter och organisationer förhåller sig till utveckling samt vilka prioriteringar de uttrycker. Analysen fokuserade även på hur dessa aktörer förstår samverkan och social hållbarhet. Vidare undersöktes vilka roller och skyldigheter olika myndigheter och organisationer har. Ambitionen med tematiseringen var att analysen i sin helhet skulle spegla offentliga organisationer och aktörers perspektiv på social hållbarhet och hur samverkan praktiseras. Tematiseringen genomfördes i tabellform med en sammanfattning. Dokumentanalysen går att se i sin helhet i *bilaga 5*.

3.6.2 Transkribering och kodning av intervjuer

Genom att spela in intervjuerna kunde vi i efterhand lyssna igenom materialet och arbeta mer noggrant med analysen. Utöver att det underlättar analysen stärker även inspelat material trovärdigheten i det som presenteras i resultatet (Bell, 2007). Det inspelade materialet transkriberades med hjälp av Klang AI, ett digitalt transkriberingsverktyg. Därefter lästes materialet igenom manuellt för att säkerställa korrekthet, eftersom automatiska transkriberingar kan misstolka ljud och ord. I likhet med innehållsanalysen gick vi igenom materialet för att identifiera teman och skapa kategorier. De teman som togs fram går hand i hand med de teman som användes i intervjuguiderna och kategorierna: Samverkansformer & organisering, aktörers mål & drivkrafter och möjligheter & utmaningar med samverkan. Kodningen av det transkriberade materialet handlar inte bara om att återge vad som sagts i intervjuerna. Det handlar också om att tolka och förstå innebörden i det som uttrycks utan att det förvrängs. Enligt Bryman (2011) finns det risk att kodningen påverkar det narrativa flytet i materialet, vilket är något som vi var uppmärksamma på.

3.7 Etiska överväganden

Valet av metod gjordes med hänsyn till både studiens syfte och etiska överväganden. Studien utgick från att forskningsintresset inte motiverade metoder som kunde uppfattas som etiskt problematiska, även om sådana metoder hade kunnat generera mer data. Studien genomfördes med respekt för informanternas integritet och i enlighet med de forskningsetiska principer som rekommenderas av Vetenskapsrådet (2025).

Deltagandet i studien var frivilligt, och informanterna uttalade sig i egenskap av sina yrkesroller snarare än som privatpersoner. Detta bidrog till att materialet fick en professionell och saklig karaktär, där fokus låg på företagens och föreningarnas arbete och perspektiv.

Intervjuerna genomfördes i ostörda miljöer via telefon, Google Meet och på plats. Inspelningarna genomfördes via extern ljudinspelning eftersom Google Meets inte lagrar data på ett sätt som stödjer GDPR. Ljudinspelningarna delades upp i två delar: den första delen innehöll informanternas muntliga samtycke samt eventuella personuppgifter, medan den andra delen bestod av själva intervjun. Endast den sistnämnda intervjudelen transkriberades och analyserades. Det insamlade materialet– och personuppgifter var endast tillgängliga för oss och raderades efter avslutad studie. Vid bearbetning och transkribering av materialet användes AI-baserade verktyg.

3.8 AI-användning

I denna studie användes digitala hjälpverktyg för att effektivisera och förbättra material. Chat GPT fungerade som bollplank och stöd för att förbättra textens flyt i samtliga delar av uppsatsen. Däremot har AI inte använts för att generera ny text, utan allt innehåll har författarna själva formulerat. Text som omarbetades med stöd av AI granskades noggrant av oss för att säkerställa korrekthet.

För transkribering av intervjuer användes Klang AI, ett digitalt transkriberingsverktyg, vilket underlättade omvandlingen av ljudfiler till skriftligt material. David och Sutton (2016) poängterar att AI inte kan ersätta forskarens egen fördjupade förståelse för materialet. Med detta i åtanke har det transkriberade materialet bearbetats och analyserats manuellt för att säkerställa att kvalitativa aspekter uppmärksammas och integreras i den fortsatta analysen.

3.9 Tillförlitlighet och äkthet

Tillförlitlighet handlar om hur transparent och noggrant vi genomför studien. För att stärka studiens tillförlitlighet har vi arbetat systematiskt och transparent genom hela forskningsprocessen där insamling och analys av material har dokumenterats löpande. Trovärdigheten har säkerställts genom att vi kontinuerligt har jämfört våra tolkningar med det som informanterna faktiskt har uttryckt i intervjuerna. Överförbarhet har beaktats genom att syftet för studien beskrivits så tydligt som möjligt både i text för läsaren men även för informanterna före och under intervjutillfällena. Pålitligheten har stärkts genom att vi varit öppna med metodval och dess påverkan på studien. Vi skickade även ut informationsbrev och

samtyckesblankett i förväg för att öka studiens trovärdighet och syftet med deras deltagande. Vidare har vi reflekterat över våra roller i forskningsprocessen för att minska risken för subjektiv påverkan och undvika att påverka informanterna. Äkthet handlar i sin tur om att forskningen ska ge en rättvis bild av det som studeras och innebär att deltagarnas perspektiv och upplevelser återges korrekt och inte förvrängs. För att stärka studiens äkthet spelades samtliga intervjuer in och transkriberades (Bryman, 2011).

4. Empiri

I detta kapitel redovisas studiens empiriska resultat från intervjuer och dokumentanalys. Materialet från intervjuerna belyser hur samverkan upplevs och praktiseras av aktörer i Glava Glasbruk och Borgvik. Resultatet presenteras genom en tematisk struktur där båda fallen följer genom hela resultatdelen för att möjliggöra jämförelser mellan fallen och tydliggöra olika perspektiv. Dokumentanalysen fungerar som ett komplement och ger en övergripande bild av hur samverkan och social hållbarhet formuleras på nationell, regional och kommunal nivå.

4.1 Informanternas roller

Informanterna representerar både ideella föreningar och privata verksamheter i Glava Glasbruk och Borgvik. Deras roller varierar mellan praktiskt arbete, strategiskt ansvar och verksamhetsutveckling, vilket också speglar hur organiseringen ser ut på platserna.

I Glava Glasbruk beskriver informanterna framför allt roller kopplade till ideellt arbete och föreningsdriven verksamhet. Informant 1, som arbetar ideellt i Bruksmuseet, beskriver sin roll som guide och kontaktperson för bokningar av större grupper, där hon även ansvarar för att organisera visningar tillsammans med fyra andra. Informant 2 är styrelseledamot och sekreterare inom Föreningen Bruksgården sedan 15 år och är aktiv i föreningens programkommitté som planerar sommarens aktiviteter under vinterhalvåret. Informant 3, som varit styrelseledamot i nästan tio år, har en roll med fokus på IT, kommunikation och bokningar av utställare.

I Borgvik representerar informanterna både den ideella och privata sektorn. Informant 4 företräder två ideella föreningar och är ordförande i Borgviks Utvecklingsråd, BUR, samt aktiv i Borgviks Hembygdsförening sedan tio år. Informant 5 är ägare av Borgviks Gård sedan 2021 och har bedrivit verksamhet där sedan 2023. Informant 6 är entreprenör och driver Kungskvarnen i Borgvik sedan 10 år samt Sävsjöns Camping sedan innan, belägen cirka sju kilometer från Borgvik.

4.1.1 Aktörernas roller och organisering

Även organiseringen av verksamheterna skiljer sig mellan Glava Glasbruk och Borgvik. Medan Glava Glasbruk i hög grad präglas av en central ideell förening, består Borgvik av flera aktörer med olika funktioner och organisatoriska former.

Föreningen Bruksgården framträder enligt samtliga informanter som en central aktör i organiseringen av verksamheten vid Glava Glasbruk. Informant 2 beskriver föreningen som en

demokratisk ideell organisation med lång kontinuitet, över 50 år. Föreningen har omkring 200 medlemmar där cirka 50–60 är aktivt engagerade och enligt informant 2 är även flera sommarboende, inklusive internationella medlemmar från exempelvis Norge, Tyskland och Nederländerna. Föreningen Bruksgårdens arbete består enligt både informant 2 och informant 3 av att bevara och förvalta kulturmiljön från glasbrukstiden, samtidigt som de organiserar aktiviteter för besökare och boende. Bruksmuseet utgör en central del av verksamheten, där informant 1 beskriver museets uppgift som att förmedla den industrihistoriska kontexten och visa hur livet i ett brukssamhälle såg ut. Platsen beskrivs som väl bevarad och ger besökare möjlighet att ta del av hur produktionen av fönsterglas gick till. Informant 3 förtydligar föreningens ekonomiska struktur genom att lyfta Bruksgården som vandrarhem och dess roll som den största inkomstkällan, där intäkterna möjliggör bevarandet av hela området. Vidare beskriver både informant 2 och informant 3 hur aktiviteter som konserter, konstutställningar, föredrag och grillkvällar organiseras, främst under sommarmånaderna och särskilt i juli.

I Borgvik framträder organiseringen som mer uppdelad mellan ideella föreningar och privata verksamheter med olika ansvarsområden och mål. Informant 4 berättar att BUR för dialog med offentlig sektor och gör boende i Borgviks röst hörda. Borgviks Hembygdsförening arbetar med att bevara och sprida kulturarvet i Borgvik genom museiverksamhet, evenemang och olika sociala aktiviteter såsom Valborg och midsommar. Informant 5 ser Borgviks Gård som en del av det större besöksmålet Borgvik, där verksamheten erbjuder både kulturella upplevelser samt mat- och dryckesförsäljning och snart även en naturlekplats. Parallellt drivs en ideell kulturförening, bland annat för att kunna söka kulturella bidrag. Föreningen är även ansluten till Riksteatern i Värmland, vilket utgör en form av samarbete. Informant 6 berättar att Kungskvarnen i Borgvik erbjuder både logi och restaurang, och verksamheten drivs i stor utsträckning av informanten själv och hennes man, särskilt under vinterhalvåret då personalstyrkan är begränsad.

4.2 Samverkansformer

Samverkan beskrivs av informanterna som en central del av verksamheterna i både Glava Glasbruk och Borgvik, men formerna och synen på samarbete skiljer sig åt mellan platserna och mellan olika aktörer.

I Borgvik framträder olika synsätt på samverkan beroende på aktörernas roller och verksamheter. Informant 4 har ett mer övergripande perspektiv och beskriver samverkan som delvis personbunden. Han menar att vissa aktörer är mer benägna att samarbeta än andra, och att gemenskapen i viss mån påverkas av individuella relationer och engagemang. Informant 5

betonar att samverkan måste vara målinriktad och syftesdriven. Han menar att samverkan utan tydligt mål inte leder till konkreta resultat och uttrycker skepsis mot att aktörer enbart möts för att diskutera samarbete. Han är även kritisk till idén om att marknadsföra Borgvik som ett gemensamt paket, då detta inte anses effektivt eller efterfrågat av företagen. I Glava Glasbruk beskrivs samverkan av samtliga informanter som både formell och informell, men samtidigt som något som ofta sker naturligt snarare än genom uttalade strategier.

4.2.1 Formell och institutionell samverkan

Enligt informant 2 samverkar Föreningen Bruksgården med offentliga aktörer såsom Arvika kommun och Länsstyrelsen. Detta sker bland annat genom bidrag, brandskydd och kompetensutveckling, exempelvis utbildning i alkoholservering. Informant 3 bekräftar kommunens betydelse och upplever att Arvika kommun ser Glava Glasbruk som ett viktigt besöksmål. Vidare nämner informant 2 att även Boverket bidrar ekonomiskt till underhåll av samlingslokaler, vilket utgör en del av de mer formella stödstrukturerna. Informanterna från Glava Glasbruk lyfter också samarbeten med organisationer som Studieförbundet Vuxenskolan och Westra Wermlands Sparbank. Informant 1 betonar särskilt Vuxenskolans stöd till Bruksmuseet, där museet ses som en folkbildande verksamhet och erhåller ekonomiska bidrag. Informant 3 beskriver även sparbankens ekonomiska stöd som betydelsefullt för verksamheten. Samverkan sker även i viss utsträckning kring marknadsföring. Informant 2 nämner att det finns kontakter med Visit Värmland och Visit Arvika, där samarbetet främst handlar om att synliggöra och marknadsföra aktiviteter och evenemang som sker på platsen.

Även i Borgvik sker samverkan med offentliga och regionala aktörer, men informanterna beskriver relationerna på olika sätt. Informant 5 lyfter samarbeten med Grums kommuns skolor, där barn får ta del av teater utan kostnad, vilket skapar både symboliskt utbyte och positiva relationer. Informant 5 beskriver även en god relation till BUR, som han ser som ett exempel på fungerande intressesamverkan. Vidare beskriver informant 4 BUR:s roll som en central aktör i samverkan med offentliga instanser. Föreningen kommunicerar med bland annat Grums kommun, Trafikverket och Länsstyrelsen i syfte att föra fram bygdens intressen, exempelvis i frågor om infrastruktur och planering. Informant 6 upplever samverkan med andra organisationer som Handelskammaren och Visit Värmland som positivt, men uttrycker bristande tillit till kommunens politiker och begränsat samarbete med kommunen.

4.2.2 Informell samverkan

Trots förekomsten av formella samarbeten beskriver informanterna på båda platserna att mycket av samverkan sker informellt och i vardagliga relationer.

I Glava Glasbruk beskriver informant 2 relationer mellan Föreningen Bruksgården och närliggande aktörer som Glaskogen Naturreservat, Lenungshammar och naturreservatet Svarthavet som goda men informella, där aktörerna rekommenderar varandra till besökare. I närheten finns även Lakeside Retreat som utgör ytterligare en aktör i området. Även här handlar relationerna främst om ömsesidig kännedom och indirekt samverkan snarare än formella samarbeten. Informant 3 uttrycker en liknande uppfattning och menar att samverkan finns i praktiken, även om begreppet inte alltid används:

> "Jag vet inte om man kallar det för samverkan, men det finns ju där ändå på något sätt att vi, på något sätt betyder något för andra också då, på det sättet." Informant 3

Även i Borgvik beskrivs den informella samverkan som betydelsefull för platsens funktion och utveckling. Informant 4 framhåller att många aktörer är engagerade i flera föreningar samtidigt, vilket skapar naturliga nätverk och underlättar samarbete. Informant 6 lyfter särskilt hur hon rekommenderar andra verksamheter till sina gäster och har tagit fram en folder med karta och information om Borgvik.

4.2.3 Lokal samverkan

Den lokala samverkan framträder på båda platserna som nära kopplad till platsens vardagsliv, kulturarv och gemensamma aktiviteter.

Inom Föreningen Bruksgården sker lokal samverkan som framträder i relation till mindre aktörer, där informant 3 exemplifierar detta genom att många utställare kommer från Glava och Arvika. Informant 3 beskriver även hur föreningen hyr ut Café Hyttan till lokala entreprenörer, vilket han ser som en form av samverkan. Vidare beskriver både informant 1 och informant 2 samverkan med Bakerstugeföreningen, där det finns ett överlapp i medlemskap mellan föreningarna och ett gemensamt intresse för att bevara lokala traditioner. Informant 2 och 3 lyfter även att samverkan sker genom att anlita lokala yrkesgrupper såsom snickare, hantverkare och den lokala ICA-butiken vid catering.

I Borgvik framkommer även lokal samverkan, vilket informanterna 5 och 6 lyfter genom att betona hur företagen är ömsesidigt beroende av varandra. Informant 5 beskriver samarbetet med Kungskvarnen som ett exempel på så kallad "vardagssamverkan", där besökare som deltar i

aktiviteter på Borgviks Gård erbjuds boende på Kungskvarnen med rabatt. Informant 6 bekräftar detta samarbete och lyfter även relationer med andra företag i Borgvik. Hon menar att företagen i Borgvik tillsammans drar fler besökare och att deras verksamheter kompletterar varandra. Enligt informant 6 är samverkan i Borgvik dynamisk och förändras över tid, hon menar att vissa samarbeten utvecklas medan andra avvecklas. Informant 4 bekräftar denna variation och menar att behovet av samverkan skiljer sig mellan aktörer, där företag ofta har ett större behov av samarbete än ideella organisationer.

Relationen mellan företag och föreningar i Borgvik framstår som fungerande men varierande i omfattning. Informant 6 beskriver ett fungerande samarbete med hembygdsföreningen genom att hyra lokalen Bagarstugan för konferenser och mindre grupper. Samtidigt menar hon att Kungskvarnen samverkar mer med andra företag än med föreningar. Informant 4 betonar föreningarnas centrala roll i samverkan, särskilt vid större evenemang som midsommarfirande och Valborg, där flera föreningar samarbetar. Borgviks hembygdsförening samverkar även med andra aktörer vid evenemang som de inte själva organiserar, exempelvis Ljus och Kultur i Borgvik, och försöker koordinera sina öppettider med andra verksamheter på platsen.

4.3 Aktörernas mål och drivkrafter

Mål och drivkrafter framträder i både Glava Glasbruk och i Borgvik. Informanterna beskriver hur olika faktorer påverkar arbetet på platsen och samtidigt som hur drivkrafter skiljer sig åt beroende på organiseringen.

4.3.1 Bevarande av kulturarv och platsens historia

I både Glava Glasbruk och Borgvik framträder bevarandet av kulturarv och platsens historia som en central drivkraft, även om det uttrycks på olika sätt beroende på aktörernas verksamheter och roller. För informanterna i Glava Glasbruk betonas framför allt vårdandet av den historiska miljön och de traditioner som är kopplade till platsen. Informant 2 uttrycker att föreningens arbete handlar om att vårda platsen i flera dimensioner:

> "Föreningen har ett motto om att vårda. Vårda industrikulturen, den industrihistoriska platsen, den natur och rekreationsplatsen och också att erbjuda kultur.” Informant 2

Detta fokus på bevarande och kultur återkommer även hos informant 1, som beskriver hur både Bruksmuseet och andra föreningar på platsen, såsom Bakerstugeföreningen, arbetar för att hålla

traditioner vid liv. Hon lyfter exempelvis hur bakning sker utan kommersiellt syfte, med målet att bevara kunskap och tradition kopplad till bakstugan.

Samtidigt vidgas perspektivet till Borgvik, där kulturarvet även kopplas till samhällsutveckling och lokal påverkan. Informant 4 betonar att BUR:s arbete syftar till att förbättra livskvaliteten för de boende i Borgvik genom att föra fram deras åsikter till Grums kommun och påverka beslut som rör platsen. Ett konkret exempel är arbetet mot etableringen av en vindkraftpark i närområdet, vilket mötte motstånd från både aktörer och boende som slutligen stoppades. Han lyfter även föreningarnas roll och mål, vilka skiljer sig från de kommersiella aktörernas. Borgviks hembygdsförenings främsta mål är att dokumentera, bevara och sprida kunskap om kulturarvet samt att väcka intresse för platsens historia. Detta sker genom verksamheter som museum, evenemang och olika aktiviteter riktade till både boende och besökare.

I direkt förlängning av detta framträder turism som en ytterligare viktig drivkraft, särskilt i relation till både ekonomisk bärighet och kulturförmedling. Informant 1 belyser att besökare är avgörande både för att sprida Glava Glasbruks historia och för att generera intäkter som möjliggör verksamheten. Många besökare har en personlig koppling till platsen, vilket förstärker betydelsen av att bevara och förmedla historien. Exempel på aktiviteter som bidrar till detta är föreläsningar och evenemang, såsom när glaskonstnärer sommaren 2025 visade och föreläste om tekniker som etsning och blästring, vilket lockade många besökare. Informant 1 betonar även att målet med Bruksmuseet är att hålla berättelsen om platsen levande och föra den vidare till kommande generationer.

4.3.2 Samverkan som underliggande strategi

Enligt både informant 2 och informant 3 framkommer det att Föreningen Bruksgården inte har några uttalade mål kring samverkan. Informant 2 menar att begreppet samverkan inte är något de explicit formulerar, men att det ändå genomsyrar verksamheten genom medvetna val. På liknande sätt beskriver informant 3 att det finns ett långsiktigt tänk där lokala aktörer prioriteras, då det skapar relationer med personer som kan bidra när behov uppstår. Samtidigt framkommer att kontakten med offentliga aktörer också drivs av praktiska motiv. Informant 2 beskriver att myndigheter ofta kontaktas för att säkerställa att verksamheten följer regler och för att undvika att något påverkar kulturprogrammet negativt. Däremot finns ingen uttalad ambition att Föreningen Bruksgården positionera sig som en samverkansaktör i regionen.

I Borgvik kopplar informant 5 tydligt samverkan till målstyrning och resultat. Han menar att samverkan endast är meningsfull när den har ett tydligt syfte och utan mål blir den ineffektiv.

Informant 5 lyfter arrangemanget Ljus och Kultur i Borgvik som ett exempel på ett lyckat samverkansprojekt som skapar värde för alla involverade. Han beskriver även hur samverkan sker både långsiktigt och kortsiktigt där samarbetet med skolor och kommunen ses som långsiktigt, medan andra initiativ kan vara mer projektbaserade. Informant 5 lyfter även konkreta exempel på hur samverkan används strategiskt, exempelvis i arbetet med att finansiera en naturlekplats genom EU-medel. Här inkluderas föreningar och friskolor som referensgrupp, vilket ökar projektets legitimitet och möjligheten att få finansiering.

Även informant 6 ser samverkan som central, men mer kopplat till platsens funktion som helhet. Hon betonar att olika verksamheter tillsammans skapar ett attraktivt utbud, vilket i sin tur bidrar till att besökare stannar längre och att alla aktörer gynnas. Informant 4 lyfter även hur BUR arbetar för att inkludera företag i det lokala sammanhanget genom att bjuda in nya entreprenörer till dialog och samverkan. Samtidigt fungerar BUR som en kanal där företag kan lyfta frågor som sedan förs vidare till kommunen.

4.3.3 Sociala hållbarhetsfaktorer som kopplande drivkraft

Social hållbarhet är en återkommande drivkraft hos samtliga informanter, men förstås på olika sätt. En central drivkraft som lyfts av både informant 2 och 3 är inkludering samt gemenskap. Informant 2 beskriver Föreningen Bruksgården som jämställd och öppen, där det finns en medveten strävan att undvika uppdelningar mellan "vi och dom". Han betonar att föreningen består av en blandning av personer med olika bakgrund, både lokala och internationella, och att detta är något som aktivt värnas. Detta förstärks i följande citat:

> "Förr i tiden så var det ju ganska mycket en industri som sålde internationellt med en internationell marknad. Och den där traditionen av att man har en internationell utblick. Den finns kvar hos folk. Man är inte bara inriktad på Glava Glasbruk. Man ser att Glava Glasbruk är en del av världen. Världen är en del av Glava Glasbruk." Informant 2

Även informant 3 lyfter inkludering som en viktig del av Föreningen Bruksgården, särskilt för nyinflyttade, och menar att det är relativt lätt att bli en del av gemenskapen om man själv är öppen för det. Samtidigt framhåller han att även om begreppet social hållbarhet inte används så diskuteras relaterade frågor inom styrelsen, såsom hur man skapar långsiktigt engagemang. Informant 1 berättar att medlemmarna är ovanligt aktiva i jämförelse med andra föreningar, då de inte enbart betalar medlemsavgift utan också deltar i årsmöten, arbetsdagar och evenemang. Ett konkret exempel är att styrelsen visar uppskattning för aktiva medlemmar, exempelvis genom

att arrangera en höstfest.

Samtliga informanter i Glava Glasbruk lyfter även platsens betydelse som social mötespunkt. Informant 2 beskriver Föreningen Bruksgården som en ingång till gemenskapen, där människor som kommer till platsen får möjlighet att bli en del av ett sammanhang. Informant 1 förstärker denna bild genom att beskriva Glava Glasbruk som en naturlig samlingsplats, särskilt under sommaren då många vistas där tillfälligt och sammanhållningen stärks.

I Borgvik visas andra synvinklar på social hållbarhet. Informant 5 kopplar social hållbarhet till hur verksamheten arbetar med platsens historia och narrativ. Genom att lyfta fram Borgviks bakgrund bidrar Borgviks Gård både till kulturens utveckling och till att skapa attraktionskraft, vilket i sin tur genererar intäkter. Social hållbarhet beskrivs inte som ett uttalat mål, utan som något som integreras i verksamheten och fungerar som en möjliggörare. Informant 6 har ett mer individ- och verksamhetsnära perspektiv. Hon menar att social hållbarhet handlar om att verksamheten, Kungskvarnen, måste vara lönsam för att vara hållbar för henne själv som företagare. Samtidigt lyfter hon vikten av balans mellan turister och lokalbefolkning, samt att skapa en miljö där alla besökare är nöjda. Hon framhåller även betydelsen av att inkludera en blandad mångfald bland de anställda och noterar att det blir bättre då. Enligt informant 6 är det viktigaste att personalen är trevliga, snarare än att de besitter hög kompetens. Informant 4 har ett mer samhällsorienterat perspektiv där social hållbarhet handlar om trivsel, gemenskap och livskvalitet i bygden:

> "Vi vill att Borgvik ska vara en bra bygd att bo i, att verka i och besöka. Kort sagt, man ska trivas här i bygden." Informant 4

Informant 4 förklarar vidare att Borgviks Hembygdsförening även arbetar aktivt med att skapa gemenskap genom arrangemang som familjedagar och aktiviteter för nyinflyttade. Där dessa arrangemang syftar till inkludering och att hålla människor på platsen socialt sammanlänkade.

4.3.4 Förutsättningar för långsiktig utveckling

Flera informanter betonar vikten av engagemang som en förutsättning för verksamhetens fortlevnad. Informant 3 menar att Föreningen Bruksgården är beroende av att människor känner motivation och har roligt tillsammans. Detta kopplas även till behovet av att kontinuerligt få in nya medlemmar. Dessa frågor diskuteras vid årliga möten med de aktiva inom Bruksmuseet enligt informant 1.

Informant 5 och 6 beskriver ekonomiska och verksamhetsmässiga mål som centrala drivkrafter, men med olika fokus. Informant 5 betonar en stark tillväxtambition trots att

verksamheten är relativt nystartad. Han beskriver en snabb utveckling med ökande besöksantal och en tydlig vision för verksamheten:

> "Och vi har ju då också belönats med Värmlands turismpris då 2026, vilket ju är väldigt roligt eftersom vi håller på så bra. Jag brukar säga lite skämtsamt att Borvik ska bli världens hetaste kulturhus där det är en bredd i aktiviteterna, men med hög kvalitet." Informant 5

För informant 5 handlar utvecklingen om att förbättra verksamheten, öka publiken och bredda utbudet. Han betonar att detta inte är möjligt att uppnå ensam, utan att samverkan tillför kompetens, värde och erfarenheter. Informant 6 delar synen på vikten av ekonomisk hållbarhet, men uttrycker det i mer praktiska termer. Hon betonar att lönsamhet är en förutsättning för att verksamheten ska vara möjlig att driva och utveckla. En central strategi är att få besökare att stanna längre än en natt, vilket kräver ett attraktivt utbud av aktiviteter och besöksmål. Hon framhåller även att kontinuitet är avgörande för att skapa stabilitet och lönsamhet över tid.

4.4 Möjligheter och utmaningar med samverkan

I både Glava Glasbruk och Borgvik beskrivs samverkan som en viktig del av platsutvecklingen. Informanterna lyfter samtidigt både möjligheter och utmaningar kopplade till samverkan.

4.4.1 Samverkan och sociala mervärden

Informanterna beskriver Glava Glasbruk som en plats med stor social betydelse, där Föreningen Bruksgården skapar möjligheter för möten, aktiviteter och gemenskap. Informant 2 lyfter att platsen erbjuder aktiviteter för både barn och äldre, vilket gör den till en mötesplats för familjer och vänner. Även informant 3 bekräftar detta och menar att föreningens arrangemang, såsom konserter och grillkvällar, har stor betydelse för både bofasta och besökare, och att det skulle märkas en tydlig skillnad under sommartid om dessa aktiviteter inte fanns.

I Borgvik lyfter samtliga informanter samverkan som en central möjlighet för platsens utveckling, men med olika betoningar. Informant 5 framhåller särskilt potentialen i klusterbildning och menar att fler verksamheter skulle stärka Borgvik som besöksmål. Han beskriver hur närhet mellan exempelvis konstutställningar kan skapa ett mer attraktivt turistutbud. Samtidigt betonas vikten av balans, att det varken bör vara för få eller för många aktörer, och menar att Borgvik i nuläget har för få verksamheter. Informant 6 delar synen på att fler verksamheter och samarbeten stärker platsen, men lyfter snarare hur olika aktörer

tillsammans skapar ett attraktivt helhetsutbud som gör att besökare stannar längre. Hon ser även möjligheter i att närliggande verksamheter utanför Borgvik, såsom bilmuseet Classic Car and Art, bidrar till att locka besökare till området. Informant 4 betonar samverkan som en förutsättning för att genomföra aktiviteter på platsen, särskilt inom föreningslivet. Han lyfter exempelvis att större evenemang som midsommarfirande är beroende av samarbete mellan flera aktörer, inklusive lantbrukare som bidrar med markytor för parkering.

> "Är samverkan rätt väg? Jag skulle säga, det är tvunget. Det är tvunget för den här ideella sektorn. I en sån här organisation, eller sån här liten plats." Informant 4

Trots att samverkan framträder som en viktig del av verksamheten problematiseras samtidigt begreppet av flera informanter. Informant 2 menar att samverkan inte är ett begrepp som passar för att beskriva Föreningen Bruksgården, utan lyfter istället delaktighet som mer centralt. Han betonar att det är avgörande att människor känner sig inkluderade, tilltalade och välkomnade i sammanhanget, vilket ses som en grund för social hållbarhet. Informant 3 har en annan synvinkel och menar att samverkan, särskilt med kommunen, bidrar till att skapa arbetstillfällen och locka besökare. Samtidigt framhåller han att den interna samverkan inom föreningen, engagemanget och den sociala gemenskapen är den mest avgörande. Han pekar även på outnyttjad potential i extern samverkan, exempelvis med närliggande aktörer:

> "Jag tänkte med Glaskogen där då. Om det är en sån aktör som skulle kunna närma sig oss men inte har gjort det. Det skulle man kunna tänka sig. Det borde egentligen vara självklart, och även från vår sida, givetvis då. Eftersom vi är så nära varandra geografiskt." Informant 3

Även informant 1 ser samverkan som en viktig möjliggörare och menar att det inte är hållbart att verka som en enskild aktör på lång sikt. Hon lyfter att det finns potential till ökat samarbete, exempelvis med Stiftelsen Glaskogen, men att ideella förutsättningar samtidigt gör det utmanande att utveckla sådana samarbeten.

Samtidigt som samverkan beskrivs som betydelsefull framkommer även skillnader i synen på hur den bör organiseras och fungera i Borgvik. Informant 5 betonar att samverkan måste vara målinriktad och att alla aktörer inte nödvändigtvis vill samverka, vilket han menar är något man måste acceptera. Han är även skeptisk till mer formella samverkansorgan, då tidigare försök inte alltid upplevts som värdefulla. Informant 6 lyfter istället en spänning mellan företag och föreningar, där hon menar att synen på samverkan skiljer sig. Hon upplever att företag förväntas bidra ekonomiskt, medan föreningar inte alltid möter företagens behov, exempelvis när det gäller

öppettider eller tjänster som guidning. Informant 4 bekräftar dessa skillnader och menar att aktörer har olika förutsättningar och mål, vilket påverkar hur samverkan fungerar i praktiken.

I Borgvik lyfter informant 4 och 5 behovet av utvecklade strukturer för samverkan på olika sätt. Informant 5 menar att samverkan med offentliga aktörer bör ske genom BUR, som representerar både företag och lokalbefolkning, men att formell samverkan mellan företag är mer komplex och ibland diffus. Informant 4 efterfrågar tydligare ramverk från kommunen kring vad som är tillåtet i området, exempelvis genom översikts- eller detaljplaner. Han menar att detta skulle kunna minska konflikter och underlätta samverkan.

4.4.2 Samordning av turism som möjliggörare

Utöver samverkan framträder turism och platsens attraktionskraft som centrala möjligheter för utveckling i både Glava Glasbruk och Borgvik. Flera informanter beskriver hur olika verksamheter tillsammans bidrar till att stärka platsens dragningskraft och skapa förutsättningar för längre vistelser och återkommande besök.

Café Hyttan framträder enligt flera informanter från Glava Glasbruk som en central del av platsens attraktionskraft. Informant 2 beskriver caféet som ett starkt besöksmål och en viktig komplettering till övrigt kulturutbud, vilket bidrar till att både besökare och sommarboende planerar sin vistelse till perioder med hög aktivitet. Detta stärks av informant 3, som menar att caféet fungerar som en social samlingspunkt och en "höjdpunkt" för många besökare. Informant 1 utvecklar detta ytterligare genom att beskriva hur caféverksamheten, som idag drivs av externa aktörer, har blivit mer professionell och erbjuder ett bredare utbud:

> "För det vet jag själv som är nyfiken och gärna åker runt på platser som poppar upp. Det finns ju så mycket i vårt närområde som man kan besöka. Så en utflykt ska väldigt, väldigt gärna också ha en fika. Det är ju så." Informant 1

Informant 1 menar även att denna förändring har frigjort tid för föreningen att fokusera på andra delar av verksamheten, såsom uthyrning av rum i Bruksgården, där införandet av bokningssystem via Booking.com har lett till fler bokningar men samtidigt ökat arbetsbelastningen.

Flera informanter lyfter även att Glava Glasbruk attraherar både nationella och internationella besökare. Informant 3 beskriver hur besökare från bland annat Nederländerna, Tyskland och Norge inte bara besöker platsen utan även skaffar sommarboende, vilket bidrar till platsens utveckling. Han ger exempel på hur internationella kontakter kan skapa evenemang, såsom när en holländare inom föreningen organiserade en kör som lockade över 50 besökare

från Nederländerna under några dagar. Informant 1 kompletterar detta genom att beskriva hur många museibesökare upptäcker platsen spontant, exempelvis genom besök i närliggande områden som Glaskogen.

Vidare lyfter flera informanter utvecklingsmöjligheter kopplade till infrastruktur och marknadsföring. Informant 5 ser potential i förbättrade transportlösningar, exempelvis genom att inkludera Borgvik i organiserade bussresor mellan olika destinationer med fasta ändamål. Informant 6 lyfter behovet av bättre samordnad marknadsföring, särskilt över kommungränser, och menar att besökare inte bryr sig om administrativa gränser. Hon efterfrågar ett större samarbete mellan kommuner och en mer aktiv roll från Visit Värmland. Informant 4 tycker även att forum som Grums turistråd har potential att utveckla paketering av aktiviteter, inte bara inom Borgvik utan även i närliggande områden.

4.4.3 Begränsade resurser utmanar samverkan

Samtidigt som informanterna beskriver flera utvecklingsmöjligheter framträder också ett antal utmaningar kopplade till verksamheternas organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Framför allt återkommer frågor om ideellt engagemang, resurser och långsiktig kapacitet.

En återkommande utmaning som lyfts av samtliga informanter är kopplad till ideellt engagemang och resurser. Informant 2 och informant 3 beskriver svårigheten i att rekrytera yngre medlemmar till Föreningen Bruksgården. Informant 1 poängterar även att många av de nuvarande aktiva medlemmarna är i åldern 50–60 år, vilket innebär att ideellt engagemang ofta är kopplat till livssituation och tillgång till tid. Vidare lyfter informant 2 att ett tidigare generationsskifte innebar stora utmaningar och att föreningen då riskerade att läggas ner. Informant 3 och informant 1 betonar även att det är svårt att få personer att ta ansvar för specifika områden, exempelvis marknadsföring eller uthyrning. För att motverka detta tror informant 1 att det finns en möjlighet att locka nya yngre medlemmar genom att skapa arenor och tillfällen som nästa generation känner sig hemma inom.

Den ideella strukturen innebär också begränsningar i utvecklingsmöjligheter. Informant 3 beskriver att det finns idéer och potential att expandera verksamheten, exempelvis genom fler besökare, längre säsonger eller utökade evenemang, men att detta samtidigt innebär ökade krav på resurser och arbetsinsatser. Han problematiserar detta genom att lyfta frågor om kapacitet och platsens karaktär, och uttrycker en oro för att utveckling kan förändra platsens identitet:

> "Nej, det finns nog en rädsla, en farhåga att om vi exploaterar den här platsen för mycket så blir det något annat än det vi har idag." Informant 3

Även informant 1 lyfter ekonomiska begränsningar som en utmaning, exempelvis svårigheten att boka artister utan att säkerställa biljettintäkter, samt kravet från finansiärer som Vuxenskolan att redovisa verksamhetens värde för att fortsatt erhålla stöd.

Liknande utmaningar framträder även i Borgvik, där flera informanter beskriver hur olika organisatoriska förutsättningar påverkar möjligheten till samverkan och utveckling. Informant 4 lyfter särskilt skillnaden mellan ideella föreningar och företag. Föreningar har begränsad tillgång till tid och arbetskraft, vilket påverkar deras möjligheter att exempelvis hålla öppet i samma utsträckning som företag. Han menar att det ibland saknas förståelse för dessa skillnader och att det finns en inbyggd obalans mellan aktörer med ekonomiska resurser och de som arbetar ideellt. Informant 6 lyfter liknande problematik och menar att ideella strukturer begränsar möjligheten att skapa arbetstillfällen, särskilt för unga. Hon argumenterar för att det borde finnas fler möjligheter att ersätta ungdomar för arbete, vilket skulle kunna öka engagemanget. Även finansiering framstår som en utmaning. Informant 6 menar att evenemang som Ljus och Kultur i Borgvik är beroende av ekonomiska resurser för att kunna fortsätta, och att kommunen borde ta ett större ansvar i detta. Vidare beskriver informant 4 hur arbetet med att söka bidrag är en viktig del av drivkraften, både för BUR och andra föreningar. Han betonar att det finns ekonomiska resurser att söka, men att det kräver tid, ork och kompetens, något som är bristfälligt.

4.4.4 Platsbundna utmaningars påverkan på samverkan och social hållbarhet

Utöver organisatoriska och ekonomiska begränsningar lyfter informanterna även flera praktiska och platsbundna utmaningar som påverkar verksamheternas utveckling och långsiktiga hållbarhet.

I Glava Glasbruk lyfts fysiska och infrastrukturella utmaningar av informant 2. Han beskriver problem med ökad trafik på små och kurviga vägar som inte är anpassade för det ökade antalet besökare, vilket skapar risker, särskilt i kombination med att många barn och barnvagnar rör sig i området. Även den vattenburna trafiken beskrivs som problematisk, då den påverkar säkerheten för badande gäster och skapar oro.

Säsongsberoendet lyfts som en central utmaning av främst informant 5 och 6. Informant 5 beskriver svårigheten att bedriva verksamhet under vinterhalvåret då efterfrågan är låg och kostnaderna höga, vilket begränsar möjligheten att hålla öppet. Informant 6 betonar vikten av kontinuitet och långsiktighet för att verksamheter ska bli lönsamma och etablerade.

> "Då måste man ju hålla på några år. Det går liksom inte att år ett säga att ja, ja, men nu har vi öppet och så annonserar vi jättemycket och så kommer det massor med folk. Det händer inte så utan det är ju kanske år tre som det börjar hända saker. Det behövs ju också den sociala hållbarheten, att man har muskler nog att satsa så att man klarar de första åren innan det börjar rulla på." Informant 6

Informant 6 menar även att det måste vara tydligt för besökare att verksamheter är öppna, och att bristande kontinuitet kan påverka hela platsens attraktivitet negativt.

Informant 4 lyfter flera platsbundna utmaningar som påverkar samverkan och utveckling. Han beskriver begränsningar i form av brist på service, såsom affärer och kollektivtrafik, samt restriktioner kring byggnation och renovering. Samtidigt menar han att dessa faktorer bidrar till att bevara platsens unika karaktär och attrahera personer med stark koppling till området. Han lyfter även en mer övergripande problematik kring balansen mellan turism, boende och miljö, där ökad turism kan leda till konflikter och påverkan på platsens autenticitet.

4.4.5 Balans mellan olika intressen och platsens identitet

Informanterna beskriver även hur samverkan och utveckling innebär ett behov av att balansera olika intressen, mål och perspektiv. Detta handlar både om relationen mellan olika aktörer och om hur platsens identitet kan bevaras samtidigt som utveckling eftersträvas, för att undvika konflikter och upprätthålla en balans. Informant 5 lyfter att vissa aktörer i Borgvik kan känna oro för ökad konkurrens vid etableringar av nya verksamheter, trots att han själv ser detta som en möjlighet. Informant 4 beskriver hur aktörer ibland undviker att konkurrera direkt med varandra, exempelvis genom att inte utveckla liknande verksamheter i nära anslutning. Han menar att det finns en förståelse för varandras drivkrafter och behov av överlevnad.

Samtidigt lyfts en mer övergripande konflikt mellan kommersiella och ideella mål i Borgvik, där företag strävar efter lönsamhet medan föreningar fokuserar på kulturarv och kunskapsspridning. Det framkommer av informant 4 att de näringsidkare som finns på platsen idag är bra och håller god klass samt är måna om att inte förstöra miljön. Men han menar på att det kan samtidigt se annorlunda ut nästa dag. I Glava Glasbruk belyser informanterna platsens sociala betydelse och lokala förankring. Informant 2 beskriver hur föreningen arbetar för att föra dialog med lokalbefolkningen, även med de som är kritiska, för att skapa förståelse och respekt. Informant 1 lyfter en stark lokal stolthet bland de bofasta, där många har rötter i området, samtidigt som hon betonar att inkluderingen är bred och att även personer utan lokal bakgrund kan bli en del av gemenskapen.

4.5 Institutionella perspektiv på samverkan och social hållbarhet

Dokumentanalysen bidrar med en övergripande förståelse för hur samverkan, hållbarhet och besöksnäring formuleras på nationell, regional och kommunal nivå. Sammanställningen av dokumentanalys presenteras i tabeller under bilaga 5.

4.5.1 Samverkansformer och organisering

I de nationella styrdokumenten framstår samverkan som ett centralt och nödvändigt verktyg för innovation och turismutveckling. Samverkan organiseras genom flernivåstyrning där nationella, regionala och lokala aktörer samverkar över gränser, ofta i samarbete mellan offentlig sektor, näringsliv och akademi. Den offentliga sektorn har här ett övergripande ansvar för att samordna genom att skapa regelverk och möjliggöra innovation. Detta genom att bland annat stötta näringslivet och främja ett mer "modigt ledarskap". På regional nivå betonas samverkan som en grundförutsättning för utveckling. Genom Leader-programmen organiseras samarbete i ett trepartnerskap mellan offentlig, privat och ideell sektor, ofta med ett uttalat underifrånperspektiv där lokalt initierade projekt för landsbygdsutveckling prioriteras. Även på regional nivå lyfts gränsöverskridande samverkan som viktigt för utveckling och resursutbyte. På kommunal nivå framstår samverkan som ett praktiskt verktyg för platsutveckling och sker även här inom en flernivåstyrning mellan offentliga aktörer, föreningsliv och näringsliv. Kommunernas ansvar för resursfördelning, hållbar utveckling och skydd av naturvärden, samtidigt som invånare och näringsliv förväntas bidra till hållbara val i vardagen. Samverkan mellan kommuner, lokalsamhälle och företag beskrivs som avgörande för besöksnäringens utveckling och framtida landsbygdsutveckling.

4.5.2 Visioner och mål för hållbar platsutveckling

I de nationella styrdokumenten råder en tydlig samsyn kring att besöksnäringens utveckling ska bygga på hållbarhet, innovation och samverkan. Visionen är att Sverige till år 2030 ska vara ett av världens mest hållbara och attraktiva resmål, där innovation och systematisk samverkan är centrala verktyg för utveckling och konkurrenskraft.

På regional nivå återkommer samma övergripande inriktning, där Värmland lyfts som en hållbar och attraktiv plats för både besökare, boende och näringsliv. Här betonas särskilt en året-runt-baserad besöksnäring som bygger på regionala styrkor, innovation och platsutveckling. Inom Leader-strategierna framträder även sociala och strukturella mål som småföretagsutveckling, kompetensförsörjning, generationsmöten, förbättrad infrastruktur samt

bevarande av natur- och kulturarv. Andra återkommande teman är delaktighet, jämställdhet och inkludering. Dessa teman kopplas till föreningsliv och civilsamhälle, och framställs som viktiga faktorer för social sammanhållning och integration.

På kommunal nivå blir målen mer konkreta och kopplade till platsen, detta med fokus på lokal attraktivitet, livskvalitet och hållbar samhällsutveckling. Här framträder social hållbarhet tydligt genom mål inom identitet, gemenskap och lokal förankring. Till exempel framhävs i Grums kommuns landsbygdsutvecklingsprogram ett mål om att uppnå social hållbarhet genom att stärka den lokala identiteten, lyfta den lokala stoltheten och stärka vi-känslan. På liknande sätt uttrycks i strategiplanen att Arvika kommuns vision är "Ett Arvika som glöder" (u.å., s.7), vilket symboliserar kreativitet, drivkraft och en stark gemenskap. Utöver detta betonas även entreprenörskap, ett stärkt näringsliv samt utveckling av attraktiva boendemiljöer, infrastruktur och tillgänglighet. Social hållbarhet kopplas därmed både till gemenskap och identitet, samt till mer strukturella mål som tillväxt och samhällsplanering.

4.5.3 Möjligheter och utmaningar med samverkan

På nationell nivå framstår samverkan som en nödvändig förutsättning för kompetensutveckling, innovation och effektiv resursanvändning. Genom flernivåstyrning mellan offentliga aktörer, näringsliv och akademi ska samverkan bidra genom minska dubbelarbete, sprida kunskap och stärka innovation. Samverkan beskrivs även som ett verktyg för att delvis skapa sysselsättning men även för att öka engagemang i lokalsamhället. Ett samhälle där offentlig sektor inkluderar lokalbefolkningen lyfts som en central möjlighet för att undvika negativa effekter, inom en turismkontext framställs överturism som en utmaning.

På kommunal nivå blir samverkan mer platsnära och operativ, där lokalsamhället förväntas ta en aktiv roll i utvecklingsprocesser. I Grums kommun betonas att lokalbefolkning, byalag och fastighetsägare behöver initiera engagemang och undersöka lokala förutsättningar för att möjliggöra utveckling av infrastruktur, bostäder och näringsliv. Detta beskrivs som en "tillbaka till bygden"-logik där lokala initiativ skapar mervärde och framtida etableringar. Arvika kommun framhäver samverkan som avgörande för innovation, kompetensförsörjning och platsutveckling, både mellan kommuner och mellan näringsliv, föreningsliv och lokalsamhälle. I näringslivsstrategin beskrivs samverkan som ett centralt verktyg för att stärka attraktionskraften och för att möta framtida utmaningar. I detta fall ses besöksnäringen som en viktig resurs för den sociala sammanhållningen på platsen, men även att den genererar ökad sysselsättning och möjligheter för att bo och verka.

5. Analys och diskussion

I kapitlet analyseras empirin i relation till den teoretiska referensramen. Det förs en diskussion kring studiens centrala fenomen, där likheter, skillnader och oklarheter belyses samt egna tolkningar presenteras. Analysen ligger sedan till grund för studiens slutsats.

5.1 Aktörers syn på samverkan

Både Glava Glasbruk och Borgvik är platser som präglas av kulturella landskap på landsbygden och enligt teorin bör dessa platser och deras befolkning ha likvärdiga förutsättningar som resterande befolkning i Sverige. Därför behöver aktörer ta tillvara på de resurser som finns för att stärka en långsiktig och hållbar utveckling. Frågan är hur detta ska göras, eftersom det samtidigt framstår som en utmaning att bedriva företag på landsbygden. Detta gäller inte minst svårigheter kring samverkan och kompetensutveckling bland mindre företag (Parlamentariska landsbygdskommittén, 2017; Regeringskansliet, 2020).

5.1.1 Samverkan mellan frivillighet och beroende

Samverkan kan ses som ett nödvändigt verktyg och som ett strategiskt val. Detta varierar efter aktörers förutsättningar såsom resurser och mål, något som speglas tydligt i både Glava Glasbruk och Borgvik. De aktörer som finns på dessa platser utgörs av bland annat mindre företag, och har inte samma förutsättningar när det gäller samverkan, vilket även bekräftas av Regeringskansliet (2020) som förklarar att samverkan och kompetensutveckling är två utmaningar som småföretag på glesbygden påverkas av.

Däremot förklarar Eldh (2016) att samverkan inte alltid behöver vara den mest effektiva strategin och att samverkansformer bör väljas utifrån vad som gynnar den enskilde aktören. Detta speglas i företagen i Borgvik, som framhåller att samverkan måste komma ur egen vilja och inte kan tvingas fram. Däremot visar empirin att i vissa fall är samverkan ett måste och inget du kan välja. Enligt Forsberg (2003) har ideella aktörer inte heller handlingsutrymme och är ofta beroende av offentliga aktörer för utvecklingsstöd. I Glava Glasbruk är samverkan nödvändig för att Föreningen Bruksgården ska få ekonomiskt stöd för att fortsätta driva verksamheten, detsamma gäller föreningarna i Borgvik. Samtidigt är den praktiska samverkan mellan föreningen och lokala yrkesgrupper frivillig, vilket ligger nära Eldhs (2016) resonemang om att samverkan ska anpassas efter verksamheternas behov. Detta antyder att samverkan både är frivillig och

situationsbunden. Detta kan även kopplas till Halls (2008) resonemang om att samverkan är en process som styrs och organiseras beroende på hur komplex frågan är, och där utefter man bör se hur man ska agera och vilka som ska vara inkluderade.

Det framgår från empirin att aktörer ser olika på samverkan. I dokumentanalysen framställs samverkan som organiserad genom formella samarbeten och strukturerade verktyg, medan informanterna visar på att samverkan på lokal nivå ofta bygger på informella nätverk och relationer. Föreningen Bruksgården arbetar gärna nära de lokala yrkesgrupperna. Att ha lokala samarbetspartners kan förstås genom idéerna om att samverkan med lokala producenter skapar stolthet och ökar gemenskapen samt bidrar till utveckling av attraktiva besöksmål (Martins et al., 2025; Tillväxtverket, 2021). Detta kan tolkas som ett strategiskt val av samverkan även fast det inte uttalas och kan ses som en möjliggörare för lokal utveckling.

Den offentliga sektorn anser samverkan som viktig och nödvändig, detta i syfte av att utveckla attraktiva och hållbara besöksmål. Offentlig sektor arbetar ofta med långsiktiga mål när det gäller hållbarhet, däremot speglas inte detta i Borgvik. Här ser företagen snarare samverkan som ett verktyg som man använder när det passar och med kortsiktig planering, exempelvis paketering mellan företag vid evenemang. I enlighet med Horlings (2016) visar detta att samverkan är både komplex och krävande, där aktörer arbetar på olika sätt och utifrån olika förväntningar. Samverkan framträder som en kombination av strategiska, praktiska och informella inslag, vilket tydligt syns i empirin. Detta väcker frågan om det är möjligt att etablera standardiserade samverkansmodeller, eller om dessa i stället bör anpassas till platsens specifika förutsättningar. Det kan även diskuteras om formella modeller alls är nödvändiga, eller om samverkan i större utsträckning bör tillåtas växa fram organiskt.

5.1.2 Lokal samverkan i praktiken

I Glava Glasbruk kan samverkan tolkas som både strategisk och informell och är enligt Tillväxtverket (2021) och Valderrama & Polanco (2022) vanligt i lokala sammanhang. Den strategiska samverkan sker tillsammans med föreningar och offentlig sektor genom formella samarbeten, planering och gemensamma mål. Samverkan mellan Glava Glasbruk och offentliga aktörer framställs också som mer praktisk, eftersom det ofta handlar om att säkerställa att verksamheten följer regler. Samtidigt sker även en informell samverkan med närliggande aktörer som Glaskogen och Lakeside Retreat, där samarbetet främst bygger på spontana rekommendationer och att verksamheterna tipsar besökare om varandra. Detta kan förstås genom Westlund och Nilssons (2003) resonemang om socialt kapital, där relationer och tillit

utgör centrala resurser för lokal utveckling. Denna typ av informell samverkan där man tipsar besökare blir därför beroende av sociala relationer och ett ömsesidigt förtroende mellan aktörerna. Samtidigt kan detta innebära att samverkan blir personberoende och svår att upprätthålla om centrala individer försvinner. Det kan även skapa informella normer kring vilka aktörer som inkluderas i nätverken och vilka som hamnar utanför, vilket berörs djupare i 5.4.

I Borgvik förekommer en annan mer informell form av samverkan, där företagen genom gemensamma erbjudanden och löpande samarbeten skapar mervärde. Denna typ av samverkan, som de själva benämner *vardaglig samverkan*, består främst av mindre och tillfälliga former av paketering. Detta ligger nära Syssners (2013) resonemang om paketering och hur det kan stärka platsens identitet. Däremot visar empirin att företagen inte har visat något större intresse för att marknadsföra sig i ett gemensamt paket.

Samverkan mellan företagen är till stor del informell, det visar sig i deras goda relationer till varandra och att det finns en medvetenhet bland dessa om att fler aktörer och attraktioner lockar fler besökare. Detta väcker frågor om varför fler samverkansprojekt inte utvecklas, vilket kan bero på begränsade resurser och kompetens, samt ett eventuellt behov av extern processledning. Vidare uppstår frågan varför samverkan mellan företag och föreningar inte är mer omfattande. Empirin visar att denna samverkan är mer varierad och påverkas av skillnader i mål och förutsättningar, vilket i sin tur bidrar till en mer osäker, sårbar och mindre strukturerad samverkansform. Dessa frågor behandlas vidare i avsnitt 5.3 och 5.4.

5.2 Social hållbarhet - hur förstås den egentligen?

Social hållbarhet framstår i styrdokument som ett relativt tydligt begrepp med definierade mål, särskilt i relation till landsbygdsutveckling där den sociala dimensionen ofta lyfts fram som en förutsättning för hållbar utveckling (Tillväxtverket, 2017). Samtidigt visar både teori och empiri att begreppet är komplext, situationsbundet och svårfångat. Prihanti Nugraheniab et al. (2019) beskriver social hållbarhet som dynamiskt och kontextberoende, vilket innebär att dess innebörd förändras beroende på sammanhang och aktörer.

Att social hållbarhet som begrepp är komplext speglas tydligt i både Glava Glasbruk och Borgvik. Aktörerna använder sällan begreppet explicit, men beskriver samtidigt verksamheter som bygger på dess kärnvärde. Det skapar en intressant motsättning mellan teori och praktik, där social hållbarhet genomförs utan att benämnas. Det tyder på att begreppet inom landsbygdsturism ofta framställs genom relationer, lokalt engagemang och platsens sociala strukturer snarare än genom formella definitioner. Detta ligger i linje med Ruiz-Real et al. (2022),

som menar att landsbygdsturism är nära förknippad med hållbar utveckling och ofta bygger på lokala sociala processer.

5.2.1 Social hållbarhet i praktiken

Empirin visar att informanterna hellre talar om gemenskap, trivsel, inkludering och delaktighet än om social hållbarhet som begrepp. Detta belyses av Ceccato et al. (2000) som menar att relationer, känslor och identitet är centrala delar av den sociala hållbarhetsdimensionen och ofta uttrycks genom vardagliga ord snarare än genom myndigheters eller akademins begrepp. Informanternas resonemang tyder därför på att begreppet social hållbarhet upplevs som abstrakt och akademiskt, särskilt i mindre samhällen där relationerna mellan människor står i centrum. Där blir det mer naturligt att prata om hur människor gör saker tillsammans än att använda formella hållbarhetsbegrepp.

Empirin belyser lokalbefolkningens engagemang som en viktig del av social hållbarhet, där inkludering och delaktighet lyfts. Precis som Tillväxtverket (2021) förklarar är acceptans och delaktighet avgörande för långsiktigt hållbar utveckling. I små samhällen kan detta ha en särskild styrka eftersom det är lättare för invånarna att påverka lokala processer, där beslutsvägar och sociala nätverk inte är lika komplexa. I Glava Glasbruk arbetar Föreningen Bruksgården aktivt för att skapa social sammanhållning, inkludering och en känsla av tillhörighet, samtidigt som platsens kulturmiljö och identitet värnas. För att förstå den känsliga kopplingen till en plats kan man applicera Cresswells (2009) teori, där han kopplar plats till mänsklig mening och beskriver den som mer än något statisk som formas efter gemenskap mellan individer som har en relation till platsen. Empirin visar även att en historisk anknytning till platsen inte är nödvändig. I Glava Glasbruk behövs inte någon tidigare anknytning till platsen. De anser istället att människor som flyttar dit och tar ansvar för samt värnar om platsen utvecklar det känslomässiga band. Detta kan förstås av Eimermann och Carsons (2023) syn på livsstilsmigranter. Genom att bosätta sig eller vistas längre perioder på landsbygden kan livsstilsmigranter bidra till lokal utveckling genom nya nätverk, verksamheter och livsstilsrelaterade tjänster. De kan även stärka platsens attraktivitet och påverka hur platsens identitet och värden uppfattas.

Westlund och Nilsson (2003) beskriver social hållbarhet som ett uttryck för socialt kapital, där nätverk och relationer utgör centrala komponenter. Detta blir tydligt i empirin. Flera av aktörerna arbetar ideellt och utifrån platsens praktiska behov, vilket kan förklara varför begreppet social hållbarhet sällan används explicit. I stället blir social hållbarhet något som praktiseras i vardagen snarare än något som definieras i ord. Empirin visar också att det ideella arbetet behöver uppmärksammas och värderas, vilket knyter an till Westlund och Nilssons (2003)

begrepp relationskapital. Enligt teorin är det avgörande att aktörer vårdar sina relationer med samarbetspartners och föreningsmedlemmar, något som framträder tydligt i Glava Glasbruk. Styrelsens sätt att uttrycka uppskattning och skapa social gemenskap visar på en medvetenhet om relationernas betydelse, även när arbetet inte ersätts ekonomiskt. Sammantaget tydliggör detta resonemang vikten av socialt kapital i mindre landsbygds- och glesbygdskontexter som Glava Glasbruk och Borgvik. Här blir lokala nätverk, relationer och samarbete särskilt betydelsefulla för att skapa och upprätthålla social hållbarhet.

5.2.2 Lokala strukturer mellan företag och föreningar

Även i Borgvik framträder social hållbarhet genom människors vardagliga arbete och engagemang, men här används begreppet något mer uttalat. Företagens syn på social hållbarhet kan förstås som en balans mellan lönsamhet, besökarnas upplevelser och lokalbefolkningens trivsel. Detta ligger nära Visit Swedens (2023) beskrivning av social hållbarhet inom besöksnäringen, där inkludering, goda arbetsvillkor samt balans mellan turism och lokalsamhälle betonas. Samtidigt framträder en skillnad mellan företag och föreningar i Borgvik. Medan företagen också behöver förhålla sig till ekonomisk hållbarhet, fokuserar föreningarna främst på lokal gemenskap och identitet. Det blir särskilt tydligt i hembygdsföreningens projekt *”Lär känna din hembygd”*, där syftet inte handlar om ekonomisk utveckling utan om att stärka människors relation till platsen och till varandra. Social hållbarhet tar sig även i uttryck genom hur företagen organiseras i vardagen. Här framkommer att social hållbarhet inte enbart handlar om sociala aspekter, utan även kopplas till hur verksamheter kan upprätthålla sin lönsamhet över tid. Endast en av informanternas verksamheter är öppen året runt, vilket möjliggörs genom att familjen i stor utsträckning själva ansvarar för arbetet under lågsäsong. Detta kan relateras till Lou och Sun (2026), som framhåller att familjestyrda företag bygger på ett flexibelt och gemensamt ansvarstagande. En sådan organisationsstruktur kan därför ses som särskilt anpassad för landsbygdsturism, eftersom den underlättar hanteringen av säsongsvariationer.

5.2.3 Social hållbarhets betydelse på lokal nivå

Trots att social hållbarhet genomsyrar många av aktörernas verksamheter diskuteras begreppet inte särskilt frekvent i de nationella styrdokumenten. Där behandlas hållbarhetsdimensionerna ofta som en helhet snarare än separat. I de regionala och kommunala styrdokumenten används däremot social hållbarhet mer explicit, där frågor om inkludering, social sammanhållning, lokal identitet och attraktiv livsmiljö lyfts fram som centrala. Detta kan tolkas som att Värmland ser

den sociala dimensionen som mer betydelsefull i den lokala utvecklingen. Kanske beror det på att social hållbarhet blir som mest synlig just på lokal nivå, där människor möts, samarbetar och formar sin vardag tillsammans. Cresswells (2009) teori hjälper oss att förstå hur relationer och känslor till en plats formas av aktörer som är verksamma där. I både Glava Glasbruk och Borgvik spelar föreningar som Bruksgården och Borgviks Hembygdsförening en central roll i att skapa platsens identitet och sociala sammanhållning. Detta väcker frågor om platsens framtida utveckling och hur dess känsla och identitet skulle påverkas om dessa aktörer inte längre fanns kvar.

5.3 Sårbarheten i lokalt ideellt engagemang

Eldsjälar beskrivs som en bärande kraft inom landsbygdsutveckling och är centrala i syftet att mobilisera lokala resurser och skapa attraktiva regioner (Forsberg, 2003; von Bergmann-Winberg, 2003). I både Borgvik och Glava Glasbruk fungerar platsernas föreningar som nav för gemenskap, kommunikation och integration och håller samman platsens identitet och utveckling. I dokumentanalysen betonas delat ansvar mellan offentliga, ideella och lokalsamhället när det gäller det samhälleliga engagemanget. Detta hamnar i kontrast till samhällsutvecklingen som Rosenberg (2014) kopplar till nyliberalism, och att offentliga aktörer förväntar sig att ideella aktörer ska ta över ansvaret för fler samhällsuppgifter.

Denna teori kontrasterar dokumentanalysen, där empirin lyfter kommunen som ansvariga för samordning, hållbar utveckling samt skydd och bevarande av naturvärden. Samtidigt framhäver dokumentanalysen att landsbygdsutveckling i hög grad bygger på lokalsamhällets och byalagets engagemang, vilket kan kopplas till BUR:s arbete i Borgvik och till nyliberalismens logik. Genom att dessa aktörer finns möjliggörs lokal delaktighet och inflytande över platsens utveckling.

Empirin visar däremot att ideellt engagemang ofta är sårbart och beroende av ett fåtal individer. Detta kan tolkas som att den utveckling som styrdokumenten bygger på riskerar att bli sårbar när ansvaret i stor utsträckning vilar på lokala eldsjälar. I Glava Glasbruk drivs nästan alla lokala verksamheter av Föreningen Bruksgården, vilket gör nyliberalismens konsekvenser extra tydliga. Detta kan tolkas som att social hållbarhet i praktiken riskerar att vila på obetalt arbete och ett stort personligt ansvar från ideella aktörer. För att få tillgång till ekonomiska resurser krävs dessutom ett kontinuerligt arbete med projekt och bidragsansökningar, vilket ytterligare förstärker beroendet av ideellt engagemang. Detta visar att kulturarv, gemenskap och lokal utveckling riskerar att bortprioriteras utan ideella insatser och väcker frågor om hållbara

samverkansstrukturer blir sårbara över tid när utvecklingen blir beroende av fåtal engagerade individer.

5.3.1 Utmaningar för långsiktig hållbarhet

Eldsjälars engagemang är inte bara en styrka utan också en sårbarhet. Forsberg (2003) lyfter generationsskiften som en utmaning, och i Glava Glasbruk finns redan konkreta erfarenheter av svårigheter att hitta nya nyckelpersoner. Dokumentanalysen visar att behovet av att föryngra föreningslivet på landsbygden är en viktig fråga inom flernivåstyrning på lokal nivå. Det är svårt att rekrytera individer under 50 år, då dessa personer inte finner tid av personliga anledningar. I Glava Glasbruk framkom det även att rollerna fördelas utifrån intresse och kunskap. När många aktiva är 50-60 år och yngre inte rekryteras riskerar roller att fyllas av personer som inte egentligen vill eller orkar, vilket gör engagemanget mindre hållbart.

En annan utmaning är även att det kan ske ojämn arbetsfördelning. Forsberg (2003) och Rosenberg (2014) belyser att vissa individer tenderar att ta på sig för mycket ansvar, något som kan leda till överbelastning och utbrändhet. Detta är en risk som kan speglas med föreningarna i både Glava Glasbruk och i Borgvik, där informanterna lyfter utmaningar såsom tidsbrist, kompetenskrav, bland annat i samband med bidragsansökningar. Ett tydligt exempel på hur samverkan kan fungera som en lösning är verksamheten Café Hyttan, som tidigare drevs av Föreningen Bruksgården. Genom att låta entreprenörer ta över driften kunde föreningen frigöra både tid och resurser till andra delar av verksamheten som låg närmare föreningens kärnuppdrag och samhällsutvecklande arbete. Detta kan även relateras till en bredare samhällsutveckling, där komplexa administrativa system riskerar att göra att föreningar går miste om stöd de egentligen är berättigade till och det ideella arbetet används på fel sätt.

5.4 Synen på makt och inflytande mellan aktörer på landsbygden

I empirin framträder konflikter som en naturlig effekt av samverkan inom landsbygdsturism, där aktörerna ofta präglas av lokal förankring och känslomässig koppling till platsen. Detta kan kopplas till Valderrama och Polanco (2022) som belyser hur lokal förankring kan stärka engagemang och samtidigt skapa spänningar när aktörer har olika visioner för platsen. I både Glava Glasbruk och Borgvik visar det sig finnas konflikter, men dessa tar sig i uttryck beroende på roller, resurser och mål.

Inom föreningslivet i Glava Glasbruk sker det främst interna konflikter, där ambitionsnivå, kapacitet och oro för exploatering skapar friktion. Det uttrycks en rädsla för att

ökad turism ska förändra platsens identitet, vilket visar att utvecklingen inte enbart ses som något positivt. Detta är något som Martin et al. (2025) problematiserar i att en plats autenticitet riskerar att förvrängas när den används som en resurs för besöksnäringen, även Tillväxtverket (2021) belyser hur bristande planering kan skapa sociala konflikter. Dokumentanalysen stödjer detta genom att belysa hur centralt engagemang från lokalsamhället och strategisk styrning är för att minska negativa effekter av turism. Den interna konflikten i Glava Glasbruk kan därför ses som en vilja att värna om platsens sociala och kulturella värde, snarare än att ses som en motstånd mot utveckling.

I Borgvik finns det en annan typ av organisering, och därför sker konflikter mest mellan företag och föreningar. De har olika mål, vilket speglar hur Horlings (2016) beskriver samverkan som försvåras när aktörerna har olika arbetssätt. Företag och föreningar i Borgvik har olika prioriteringar och synsätt, vilket påverkar samverkan och kan skapa frustration mellan aktörerna. Dessa skillnader kan i sin tur påverka platsutvecklingen och hur utvecklingsarbetet bedrivs.

5.4.1 Kommunens roll och ansvar

Empirin visar även på konflikter mellan den privata och offentliga sektorn, där kommunen ibland upplevs sakna förståelse för besöksnäringens behov och förutsättningar. Informanterna i Borgvik antyder dessutom att det främst är flera närliggande platser och aktiviteter som tillsammans lockar besökare, snarare än kommunen i sig. Vidare framkommer att kommunens turistråd skulle behöva ökade resurser för att utveckla och paketera besöksutbudet på ett mer strategiskt sätt. Detta relaterar till resonemanget i slutet av avsnitt 5.1, där empirin visar att företagen i Borgvik hittills inte uppvisat något större intresse för att marknadsföra sig genom ett gemensamt paket.

En möjlig förklaring är att paketering bör drivas av en extern aktör, snarare än av företagen själva. Detta kan kopplas till Lundmark et al. (2011), som menar att kommunen inte alltid utgör det primära besöksmålet och därför behöver samverka med andra aktörer för att stärka platsens attraktivitet. Samtidigt förklarar Grip och Karlsson (2026) att kommuner med långa avstånd och mindre resurser har sämre förutsättningar för samverkan med andra kommuner. I Grums kommuns översiktsplan och strategiplan framgår det inte hur kommunen avser att arbeta med utvecklingen av besöksnäringen och landsbygden ges ett begränsat utrymme, vilket kan indikera låga prioriteringar. Översiktsplanen hänvisar dessutom till landsbygdsutvecklingsprogrammet från 2015, vilket kan uppfattas som inaktuellt.

Lundmark et al. (2011) problematiserar kommunernas roll, eftersom deras syn inte alltid stämmer överens med lokala aktörers. Detta visas tydligt i empirin, ett fall där kommunen

föreslog att bygga infrastruktur som lokalborna i Borgvik motsatte sig. Tillsammans med andra aktörer lyckades BUR stoppa förslaget, vilket är ett praktexempel på bruksanda (Westlund & Nilsson, 2003; von Bergmann-Winberg, 2003). Här blir det tydligt att ekonomiska resurser inte är det enda som påverkar inflytande, utan även vilka som har möjlighet att påverka beslut. I detta sammanhang blir Ripoll González (2025) relevant genom att betona att ett regionvarumärke inte enbart handlar om marknadsföring, utan också om hur makt och samarbete organiseras. Genom att skapa en gemensam identitet kring platsens värden och karaktär kan förutsättningar för djupare samverkan utvecklas. Detta kan bidra till att fler aktörer inkluderas i utvecklingsarbetet och att mindre aktörer får större möjlighet att påverka platsens framtid. Resultaten från Borgvik visar dock att sådana gemensamma visioner kan vara svåra att etablera när aktörer har olika mål och prioriteringar. Detta kan förstås utifrån att forskning om lokal utveckling och innovation präglas av två delvis motstridiga perspektiv. Det ena betonar konkurrens som en drivkraft för innovation, medan det andra framhåller samarbete och kompetensdelning mellan lokala aktörer som centrala för utveckling och innovationsförmåga (Martins et al., 2025; von Bergmann-Winberg, 2003).

5.4.2 Turismens effekter på platsen värde

Både i Borgvik och Glava Glasbruk finns det en oro för konflikt mellan lokalbor och besökare i takt med att turismen ökar, vilket ligger nära Tillväxtverkets (2021) resonemang om att för snabb utveckling kan påverka platsens sociala hållbarhet negativt. Detta visar att det inte enbart är samverkan som kan leda till konflikter, utan även vilka som har makt att påverka platsen. Cresswells (2009) syn på en plats som formas genom relationer och maktförhållanden blir därför relevant när aktörer ser olika på platsen och vilka värden som ska prioriteras.

När det sker en ökning av turism på en plats och företag använder platsens autenticitet i syfte att uppnå ekonomisk vinning finns det en risk att landskapet förvrängs. Detta kan leda till att landsbygdens natur- och kulturvärden går förlorade (Martins et al., 2025). En sådan oro diskuteras både i Borgvik och Glava Glasbruk, där platserna, genom kommunala regleringar, har särskilda stadgar och förhållningssätt kring renovering och nybyggnation för att bevara den miljö och karaktär som präglar platsen. Det framkommer även i dokumentanalysen att Grums kommun ska ta hänsyn till kulturhistoriska värden i kulturmiljöer när det byggs nytt.

Däremot finns inga motsvarande regleringar för vilka företag som etablerar sig i Borgvik. Enligt empirin är aktörerna nöjda med dagens utbud av näringsidkare, men samtidigt framgår det att de inte är obrydda inför nya etableringar. Nya verksamheter förväntas passa in i platsens identitet och hålla en viss kvalitet, vilket visar att autenticitet och platsens karaktär värderas högt

även i näringslivsutvecklingen. Detta kan tolkas som att det finns informella normer kring vad som anses vara "rätt" typ av utveckling för platsen. På så sätt blir autenticitet inte enbart något som ska bevaras genom fysisk planering, utan också genom social kontroll och gemensamma föreställningar om platsens identitet. Utifrån Dahlstedts (2011) resonemang kan detta förstås som att samverkan och platsutveckling även innebär maktutövning, där vissa aktörer och uttryck ges större legitimitet än andra.

6. Slutsatser

Syftet med studien var att undersöka hur samverkan mellan lokala aktörer inom landsbygdsturism i Borgvik och Glava Glasbruk förstås och praktiseras utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv. Studien visar att samverkan på dessa platser inte främst bygger på formella strategier, utan på sociala värden i form av engagemang, personliga relationer och platsanknytning.

Hur samverkan organiseras skiljer sig mellan platserna. Borgvik präglas av variation mellan företag och föreningar, medan Glava Glasbruk i större utsträckning av föreningslivet. Trots dessa skillnader bygger samverkan på båda platserna främst på informella relationer, frivillighet och lokalt engagemang, snarare än långsiktigt institutionaliserad samverkan eftersom det kan uppfattas som påtvingat. Resultatet visar därför att samverkan på landsbygden är starkt platsberoende och formas av lokala förutsättningar, maktrelationer och tillgången till ideella krafter.

Aktörernas mål med samverkan handlar i första hand inte om uttalade strategier kring social hållbarhet, utan om att bevara och utveckla platsen. Social hållbarhet praktiseras därför snarare än formuleras. Genom att hålla verksamheter lönsamma, vårda kulturhistoriska miljöer och skapa mötesplatser bidrar aktörerna till ökad social hållbarhet på platsen. Detta blir särskilt tydligt i Borgvik och Glava Glasbruk, där kulturarvet fungerar som en central resurs för både turismutveckling och lokal sammanhållning.

Den lokala utvecklingen visar sig även vara sårbar. Landsbygdsturismen i Värmland präglas av begränsade resurser, säsongsvariationer och ett starkt beroende av ideellt arbete. Föreningar har en central roll i att upprätthålla kulturmiljöer och sociala värden, men bär samtidigt ett stort ansvar som riskerar att skapa överbelastning och bristande kontinuitet. Studien synliggör därför en problematik där offentliga aktörer i praktiken blir beroende av civilsamhällets arbete. Samtidigt efterfrågas mer stöd från offentlig sektor och turismorganisationer. Samverkan upplevs inte heller alltid som självklar eller konfliktfri, då det visas skillnader i intressen, resurser och ansvar som påverkar möjligheterna till gemensam utveckling.

För att slutligen svara på studiens huvudfråga, *Är samverkan rätt väg?,* visar studien att inom värmländsk landsbygdsturism är samverkan både nödvändig och sårbar. Den är central för social hållbarhet genom sitt bidragande till platsers kulturmiljöer, attraktivitet och lokal utveckling. Samtidigt är samverkan även sårbar eftersom den ofta bygger på ett fåtal engagerade individer och begränsade resurser. Svaret är ja, samverkan är nödvändig för långsiktig social hållbarhet, då ingen aktör klarar sig ensam i utvecklingen av landsbygdsturism.

6.1 Kritiska reflektioner

Resultatet av studien ska inte ses som den absoluta sanningen, utan som en möjlig tolkning av verkligheten. Eftersom begreppen samverkan och social hållbarhet är komplexa och svårdefinierade hade andra teoretiska val kunnat leda till andra tolkningar av empirin. Alla företag och föreningar på de studerade platserna ingår inte heller i undersökningen, vilket innebär att vissa perspektiv kan saknas. För en mer utvecklad studie och för att stärka analysen av hur samverkan faktiskt praktiseras hade mer tid krävts. Ämnet är komplext och hade med fördel kunnat studeras genom en mer djupgående ansats, exempelvis där forskarna varit närvarande bland aktörerna under längre tid genom observationer. Detta hade kunnat synliggöra fler nyanser och reflektioner kring hur samverkan sker i den vardagliga praktiken snarare än enligt formella styrmodeller.

6.2 Framtida forskning

För att bättre förstå samverkan och dess relation till social hållbarhet hade deltagande observationer varit en utvecklande metod. Eftersom samverkan visar sig vara till stor del informell, formad av relationer och situationer, skulle observationer fånga det som intervjuer och dokumentanalys inte har synliggjort fullt ut. Detta genom interaktioner såsom deltagande av möten, evenemang och tillfälliga samverkansprojekt. Denna metod hade kunnat ge djupare förståelse för hur social hållbarhet praktiseras i vardagen och inte enbart utefter hur aktörerna beskriver den.

Ett annat möjligt spår för vidare forskning är att fördjupa förståelsen för den offentliga sektorns roll i samverkan inom landsbygdsturism. Studien visar att lokala aktörer upplever bristande stöd och begränsad förståelse från offentliga aktörer. Vidare forskning kan undersöka hur offentliga aktörer själva ser på samverkan med företag och föreningar på landsbygden, samt hur beslut om resurser och prioriteringar formas på kommunal och regional nivå. Det är även relevant att belysa eventuella konflikter mellan ekonomiska och politiska mål samt de lokala behoven. Ett sådant perspektiv kan bidra till en mer komplett bild av samverkan och synliggöra eventuella skillnader i hur samverkan uppfattas och praktiseras av offentliga, privata och ideella aktörer.

Studien väckte även nyfikenhet över vad befolkningssammansättningen har för påverkan och betydelse för platsens utveckling. Det hade varit intressant att undersöka fritidshusägares eventuella inflytande över platsutvecklingen, särskilt i relation till permanentboende. Jämförelsen

mellan Glava Glasbruk och Borgvik väcker frågor om hur makt, delaktighet och inflytande fördelas mellan dessa grupper och hur det påverkar platsens identitet och utveckling.

7. Referenser

Anfelter, H. (2021, 25 februari). *Det är dags att prata om hållbar turism 2.0*. Reform Travel. https://reformtravel.se/det-ar-dags-att-prata-om-hallbar-turism-2-0/ [Hämtad 2026-02-19]

Arvika kommun. (2026, 13 mars). *Statistik*. https://www.arvika.se/kommunochpolitik/kommunfakta/statistik.2071.html [Hämtad2026-03-13]

Bell, J. (2007). *Introduktion till forskningsmetodik* (4 uppl.). Studentlitteratur.

Bolagsverket (2024, 19 augusti). *Vad är en näringsdrivande ideell förening?* https://bolagsverket.se/forening/ideellforening/vadarennaringsdrivandeideellforening.481.html [Hämtad 2026-05-06]

Borgviks utvecklingsråd (u.å.). *Hitta hit*. https://www.borgviksutvecklingsrad.se/hitta-hit/ [Hämtad 2026-02-11]

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2 uppl.). Liber.

Bygg.se (u.å.). *Glasmästare i Glava*. https://bygg.se/experter/glas/arvika/glava [Hämtad 2026-02-11]

Ceccato, V., Persson L. O. & Westholm, E. (2000). *Forskning om och för landsbygds och glesbygdsutveckling*. Kunskapsöversikt. Nordic centre for spatial development.

Cresswell, T. (2009). Place. I N. Thrift, & R. Kitchen (Red.), *International Encyclopedia of Human Geography* (8, ss. 169-177). Elsevier.

Dahlstedt, M. (2011). Makt. I J. Syssner (red.), *Perspektiv på turism och resande* (s.169-189). Studentlitteratur.

David, M. & Sutton, C. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur.

Eimermann, M. & Carson, D. A. (2023). Towards a cordial dialogue between lifestyle migration/mobilities and rural tourism geographies. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography, 105*(4), 341–355. https://doi.org/10.1080/04353684.2023.2197921

Eldh, M. (2016, 28 april). Samverkan och paketering. Det låter ju enkelt. Eller svårt. *Turismnytt*. https://www.turismnytt.se/samverkan-och-paketering/ [Hämtad 2026-02-18]

Elder, M. (2024). Integration versus prioritization in the Sustainable Development Goals: An argument to prioritize environmental sustainability and a just transition. *Sustainable Development, 33*(1), 465-477. https://doi.org/10.1002/sd.3130

European Commission (2001). *A framework for indicators for the economic and social dimensions of sustainable agriculture and rural development*. European Commission.

Forsberg, A. (2003). Att brinna för lokalt utvecklingsarbete – om eldsjälars engagemang för landsbygden. I E. Ekstedt & L.-E. Wolvén (Red.), *Relationsbyggande för ekonomisk utveckling: Från idéer om ekonomisk utveckling till lokalt utvecklingsarbete i Norrlands inland* (Arbetsliv i omvandling 2003:15, s. 181–211). Arbetslivsinstitutet.

Föreningen Bruksgården (u.å.a). *Upplev vildmarken*. https://glavaglasbruk.org/upplev-vildmarken/ [Hämtad 2026-02-11]

Föreningen Bruksgården (u.å.b). *Glava Glasbruk*. https://glavaglasbruk.org/ [Hämtad 2026-02-11]

Grip, L. & Karlsson, S. (2026). Geographies of collaboration: exploring inter-municipal collaboration in Sweden. *European Planning Studies,* 1-18. https://doi.org/10.1080/09654313.2026.2643006

Grums kommun (u.å.a). *Borgvik*. https://www.grums.se/byggabomiljo/flyttatillgrumskommun/kommunensolikaorter/borgvik.4762.html [Hämtad 2026-02-11]

Grums kommun (u.å.b). *Grums*. https://www.grums.se/byggabomiljo/flyttatillgrumskommun/kommunensolikaorter/grums.4763.html [Hämtad 2026-02-11]

Grums kommun (u.å.c). *Bokskogsslingan & Lövässlingan.* https://www.grums.se/upplevagora/vandringsleder/bokskogsslinganlovasslingan.7232.html [Hämtad 2026-02-11]

Gu, Y., Onggo, B. S., Kunc, M., & Bayer, S. (2023). *An agent-based modelling approach for assessing entrepreneurial intentions and development strategies in the rural hospitality industry*. In C. Currie & L. Rhodes-Leader (Eds.), *Proceedings of the Operational Research Society Simulation Workshop 2023 (SW23)* (pp. 63–74). The Operational Research Society. https://doi.org/10.36819/SW23.008

Hall, C. M. (2008). *Tourism Planning. Policies, Processes and Relationships* (2 uppl.). Pearson Education Limited.

Holm Ingemann, J. (2016). *Vetenskapsteori för samhällsvetare*. Gleerups.

Horlings, L. G. (2016). Connecting people to place: Sustainable place-shaping practices as transformative power. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, *20*, 32–40. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2016.05.003

Johansson, S. (2023). *Innovation inom turism och besöksnäring – utmaningar och möjligheter* (Rapport nr. 0443). Tillväxtverket. https://tillvaxtverket.se/download/18.54f2c85b187793db5be3e2df/1681888955578/Innovation%20inom%20turism%20och%20bes%C3%B6ksn%C3%A4ring%20%20utmaningar%20och%20m%C3%B6jligheter.pdf [Hämtad 2026-02-10]

Jordbruksverket (u.å.). *Allt om att bo, leva och vara på landsbygden.* https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/aol12.pdf [Hämtad 2026-03-17]

Larsen, A. K. (2021). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod* (2. uppl.). Gleerups.

Libeck, M. (2021). *Kulturmiljöutredning gällande Glava glasbruk, Arvika kommun, Värmlands län.* LIBECK antikvarie.

Lindberg, K. (2009). *Samverkan*. Liber.

Lou, Y. & Sun, J. (2026). Constructing the "we": Rural tourism couple businesses. *Annals of Tourism Research*, *116*, 1-15. https://doi.org/10.1016/j.annals.2025.104097

Lundmark, L., Marjavaara, R. & Müller D.K. (2011). *Turismen i Sverige - branscher och aktörer.* Stockholm: Lieber.

Länsstyrelsen (u.å.). *Borgvik - Kulturmiljö.* https://www.lansstyrelsen.se/varmland/besoksmal/kulturmiljoer/borgvik.html?sv.target=12.382c024b1800285d5863a8a6&sv.12.382c024b1800285d5863a8a6.route=/&searchString=&counties=&municipalities=&reserveTypes=&natureTypes=&accessibility=&facilities=&sort=none [Hämtad 2026-02-11]

Martins, A., Patuleia, M., & Dias, Á. (2025). Rooted in Purpose: Community Attachment and Lifestyle Entrepreneurship in Low-Density Territories. *Tourism and Hospitality*, *6*(5), 256. https://doi.org/10.3390/tourhosp6050256

Rosenberg, T. (2014). Från eldsjäl till genusvetare. I A. Lundberg & A. Werner (Red.), *Genusvetenskap, politik och samhällsengagemang* (ss. 43–51). Nationella sekretariatet för genusforskning. https://www.researchgate.net/profile/Paula-Mulinari/publication/280944378_Kanslor_och_moral_i_arbetslivet/links/55cdd83708ae118c85ba88f2/Kaenslor-och-moral-i-arbetslivet.pdf#page=44

Parlamentariska landsbygdskommittén (2017). *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (SOU 2017:1). https://www.regeringen.se/contentassets/acec663a156a41659021e0e1387e713d/sou-217_1_web.pdf [Hämtad 2026-02-10]

Prihanti Nugraheniab, A. I., Kuntoro Priyambodoac, T., Sutiknoa, B., & Adji Kusworoa, H. (2019). Defining Social Sustainability And Socially Conscious Tourist In Sustainable

Tourism Development. *Journal of Business on Hospitality and Tourism*, 5(2), s.264-276. DOI: 10.22334/jbhost.v5i2

Regeringskansliet (2020). *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030* (Skr. 2020/21:133). https://www.regeringen.se/contentassets/53af87d3b16b4f5087965691ee5fb922/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling-i-hela-landet-20212030/ [Hämtad 2026-02-10]

Ripoll González, L. (2025). A dynamic regional branding process as a governance tool for sustainability transitions. *Action Research*, *23*(3), 262–282. https://doi.org/10.1177/14767503251342738

Ruiz-Real, J. L., Uribe-Toril, J., de Pablo Valenciano, J. & Gázquez-Abad, J. C. (2022). Rural tourism and development: Evolution in scientific literature and trends. *Journal of Hospitality & Tourism Research, 46*(7), 1322–1346. https://doi.org/10.1177/1096348020926538

Syssner, J. (2013). Regionen: styrning och utveckling i upplevelseekonomin. I J. Syssner & L. Kvarnström (red.), *Det turistiska fältet och dess aktörer* (s.39–59). Studentlitteratur.

Tillväxtverket (u.å). *Olika typer av landsbygder* https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/guiderochverktyg/guiderochverktyg/metodstodforlivskraftigalandsbygder/olikatyperavlandsbygder.5538.html [Hämtad 2026-03-17]

Tillväxtverket (2017). *Hur utvecklar vi hållbara turistdestinationer? Erfarenheter och slutsatser från regeringsuppdraget. Hållbar destinationsutveckling 2012–2015*. https://tillvaxtverket.se/download/18.6855bfcf184896002ff9e1/1668765668308/Hur%20utvecklar%20vi%20h%C3%A5llbara%20turistdestinationer%3F.PDF [Hämtad 2026-02-18]

Tillväxtverket (2021). *Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer.* https://tillvaxtverket.se/download/18.6855bfcf184896002ffbd3/1668765864685/Handbok%20f%C3%B6r%20h%C3%A5llbar%20turismutveckling%20i%20v%C3%A4rldsarv%20och%20kulturmilj%C3%B6er.pdf [Hämtad 2026-02-20]

Valderrama, E.-L., & Polanco, J.-A. (2022). Understanding how collaborative governance mediates rural tourism and sustainable territory development: A systematic literature review. *Tourism Recreation Research, 49*(4), 888–904. https://doi.org/10.1080/02508281.2022.2072653

Vetenskapsrådet (2025, 20 oktober). *Etik i forskningen och god forskningssed.* https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html [Hämtad 2026-03-11]

Visit Sweden (2023, 15 november). *Social hållbar turism och besöksnäring.* https://corporate.visitsweden.com/kunskap/webbinarier/hallbar-turism-och-besoksnaring/social-hallbar-turism-och-besoksnaring/ [Hämtad 2026-02-18]

von Bergmann-Winberg, M.-L. (2003). Attraktivitet och samverkan på lokal nivå – tillväxtbyn. Trångsviken i jämförelse med Bispgården, Åseda och Gnosjö. I E. Ekstedt & L.-E. Wolvén (Red.), *Relationsbyggande för ekonomisk utveckling: Från idéer om ekonomisk utveckling till lokalt utvecklingsarbete i Norrlands inland* (s. 67–88). Arbetslivsinstitutet.

Westlund, H. & Nilsson, E. (2003). Företagens sociala kapital – i teorin och i Odenskogs företagspark. I E. Ekstedt & L.-E. Wolvén (Red.), *Relationsbyggande för ekonomisk utveckling: Från idéer om ekonomisk utveckling till lokalt utvecklingsarbete i Norrlands inland* (s. 103–124). Arbetslivsinstitutet.

7.1 Länkar till dokument från dokumentanalys

Nationell innovationsagenda 2025 - 2030
https://kunskapbesoksnaring.se/download/18.6f1bcebe19a2a6aa42a8b1d6/1761812912357/Innovationsagenda%202025%20-%202030_slutversion.pdf

Myndighetsgruppen för turism och besöksnäringen
https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/varauppdrag/allauppdrag/myndighetsgruppenforturismochbesoksnaring.2958.html

Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring
https://www.destinationjonkoping.se/download/18.520aa44519caeca4a06cde3/1772717997498/strategi-for-hallbar-turism-och-vaxande-besoksnaring_slutlig.pdf

Värmlands besöksnäringsstrategi
https://www.visitvarmland.com/corporate/wp-content/uploads/sites/20/2023/09/Va%CC%88rmlands-beso%CC%88ksna%CC%88ringstrategi-2023-2030.pdf

Lokal utvecklingsstrategi för Leader 7-sam Värmland
https://leader7-sam.se/wp-content/uploads/sites/40/2023/01/Slutlig-strategi.pdf

Lokal utvecklingsstrategi 2023-2027 Leader Närheten
https://narheten.se/wp-content/uploads/sites/34/2023/01/Lokal-Utvecklingsstrategi-Leader-Narheten.pdf

Strategisk plan 2026-2028 - Budget 2026
https://www.arvika.se/download/18.7cc5e1a3198977f42b8cf9/1754909681274/Strategisk%20plan%202026%20-%202028.pdf

Arvika kommuns översiktsplan
https://kartor.arvika.se/mycartaserver/OP_dok/Arvika_kommuns_Oversiktsplan_Laga_kraft_240301.pdf

Näringslivsstrategi
https://www.arvika.se/kommunochpolitik/planerochstyrandedokument/forfattningssamling/internariktlinjer/naringslivsstrategi.2670.html

Planeringsstrategi 2024-2026
https://www.grums.se/download/18.165c6f351900ff10197ff8d/1720075644825/Grums%20Planeringsstrategi%202024.pdf

Översiktsplan 2045 för Grums kommun
https://www.grums.se/download/18.1c09c70d19d24f07d9f1c567/1774937082819/Samr%C3%A5dshandling%20%C3%96P%20Grums%20kommun.pdf

Landsbygdsutvecklingsprogram Grums kommun
https://www.grums.se/download/18.47fe184a14fd78847011294/1443012708600/Landsbygdsutvecklingsprogram_Opt.pdf

8. Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide - Företag

Presentation av företag och roll

- Kan du berätta om din roll inom verksamheten?
- Vad gör verksamheten för platsen?
- Hur viktig är turismen för er verksamhet?

Samverkan & organisering

- Hur upplever du gemenskapen och samarbetet mellan aktörerna och föreningarna på platsen?
- Kan du berätta lite mer utförligt hur samverkan sker inom er verksamhet?
- Samarbetar ni med några andra, och i så fall vilka?
- Hur ser samarbetet ut i praktiken rent konkret?
- Är det formellt eller mer informellt?
- Samverkar ni kortsiktigt eller långsiktigt?
- Har ni några samarbetsstrategier? Vilka i så fall?
- Har ni några mål med samverkan inom er verksamhet?
- Finns det även gemensamma mål inom alla organisationer på platsen?

Mål & social hållbarhet

- Är social hållbarhet något som ni aktivt uppmärksammar inom verksamheten och arbetar för?
- Hur går ni tillväga för att nå social hållbarhet?
- Anser du att ert arbete bidrar till gemenskap, inkludering eller lokal identitet?
- Hur märks det i praktiken rent konkret?
- Vilka specifika mål har er verksamhet om social hållbarhet?
- Finns det gemensamma mål med social hållbarhet inom all organisation på platsen?

Möjligheter & utmaningar

- Vad bidrar samverkan med för möjligheter och positiva effekter för er och platsen?
- Anser du att det finns utmaningar med samverkan inom landsbygdsturism, vill du specificera vilka?
- Hur ser samarbetsdynamiken ut mellan olika aktörer?
- Hur upplever du balansen mellan samarbete och egna intressen bland aktörerna här?
- Upplever du att det är någon skillnad på samverkan beroende på säsong?
- Finns det aktörer utanför platsen som bidrar med resurser och möjligheter till att samverka?

Avslutning

- Vet du ifall det är andra aktörer som håller sig utanför och inte inkluderar sig i gemenskap, i så fall vad tror du det beror på?
- Tror du att samverkan är det främsta verktyget för att stärka social hållbarhet och utvecklingen på platsen, eller ser du andra sätt eller möjligheter?
- Är det något mer du vill tillägga?
- Får vi ditt samtycke att ange din yrkestitel/roll i det publicerade arbetet?

Bilaga 2: Intervjuguide - Föreningar

Presentation av förening och roll

- Kan du berätta om din roll inom föreningen?
- Vad gör föreningen för platsen, vad är deras roll?

Samverkan & organisering

- Hur upplever du gemenskapen och samarbetet mellan aktörerna och föreningarna på platsen?
- Kan du berätta lite mer utförligt hur samverkan sker inom föreningen?
- Samarbetar ni med några andra, och i så fall vilka?
- Hur ser samarbetet ut i praktiken mellan olika aktörer?
- Är det formellt eller mer informellt?
- Samverkar ni kortsiktigt eller långsiktigt?
- Har ni några samarbetsstrategier? Vilka i så fall?
- Har ni några mål med samverkan inom föreningarna?
- Finns det även gemensamma mål inom all organisation på platsen?

Mål & social hållbarhet

- Är social hållbarhet något som ni aktivt uppmärksammar inom föreningen och arbetar för?
- Hur går ni tillväga för att nå social hållbarhet?
- Anser ni att ert arbete bidrar till gemenskap, inkludering eller lokal identitet?
- Hur märks det i praktiken rent konkret?
- Vilka specifika mål har er förening om social hållbarhet?
- Finns det gemensamma mål med social hållbarhet inom alla organisationer på platsen?

Möjligheter & utmaningar

- Vad bidrar samverkan med för möjligheter och positiva effekter för föreningen samt för platsen?
- Anser du att det finns utmaningar med samverkan inom landsbygdsturism, vill du specificera vilka? (
- Hur ser samarbetsdynamiken ut mellan olika aktörer?
- Hur upplever du valet mellan att kompromissa för samarbetets skull eller värna om det egna intresset?
- Hur påverkar ideellt arbete och resurser er möjlighet att samverka?

Avslutning

- Vet du ifall det är andra aktörer som håller sig utanför och inte inkluderar sig i gemenskap, i så fall vad tror du det beror på?
- Tror du att samverkan är det främsta verktyget för att stärka social hållbarhet och utvecklingen på platsen, eller ser du andra sätt eller möjligheter?
- Är det något mer du vill tillägga?
- Får vi ditt samtycke att ange din yrkestitel/roll i det publicerade arbetet?

Bilaga 3: Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

☐ Jag samtycker till att delta i studien

Är samverkan rätt väg?
- En studie om social hållbar utveckling inom värmländsk landsbygdsturism.

☐ Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet till deltagarna.

Underskrift
Namnförtydligande
Plats och datum

Bilaga 4: Informationsbrev

Är samverkan rätt väg?

- En studie om social hållbar utveckling inom värmländsk landsbygdsturism.

Information till deltagare

Vi vill fråga dig om du vill delta i en studie vid Karlstads universitet. I det här dokumentet får du information om studien och vad det innebär att delta.

Vad är det för studie och varför vill vi att just du ska delta?

Vår studie handlar om att undersöka hur samverkan mellan lokala aktörer inom landsbygdsturism påverkar social hållbarhet. Med social hållbarhet avses exempelvis hur tillit, gemenskap och platskänsla skapas och utvecklas i ett lokalsamhälle. Studien fokuserar särskilt på hur samverkan organiseras och vilka mål som ämnas att uppnå bland aktörerna på platsen. Den fokuserar även på vilka möjligheter och utmaningar aktörer och intressenter inom landsbygdsturism upplever i sitt arbete.

Du ombeds att delta eftersom ditt namn kom upp då vi frågade kommunen om att identifiera relevanta personer för vår studie. Genom din yrkesroll och ditt engagemang inom landsbygdsturism, tror vi att du har relevant erfarenhet och kunskap om samverkan och lokal utveckling på platsen. Dina perspektiv är därför viktiga och mycket värdefulla för att skapa en djupare förståelse och insikter om studiens ämne.

Vi är glada över att du vill medverka i vår studie om landsbygdsturism. Vår studie följer Karlstad universitets etiska riktlinjer om samtyckeskrav, anonymitet och integritetsskydd.

Hur går studien till?

Ditt deltagande i studien innebär att du medverkar i en intervju där du får dela med dig av dina erfarenheter och perspektiv kring samverkan och social hållbarhet i din verksamhet. Intervjun är semistrukturerad, vilket innebär att vi utgår från vissa teman och frågor men också ger utrymme för öppna resonemang och följdfrågor.

Intervjun genomförs digitalt via Google Meet. Samtalet beräknas ta max 60 minuter och spelas in för att sedan transkriberas för att kunna analyseras i efterhand.

Ditt deltagande omfattar ett (1) intervjutillfälle och kräver inga förberedelser, men du har möjlighet att ta del av intervjufrågorna i förväg om du så önskar.

Deltagandet är frivilligt

Ditt deltagande i studien är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta deltagandet. Om du väljer att inte delta eller vill avbryta ditt deltagande behöver du inte heller uppge varför. Om du vill avbryta ditt deltagande gör du det genom att meddela oss som är ansvariga för studien (se nedan).

Vad händer med mina uppgifter?

Dina svar och dina resultat kommer att behandlas så att inte obehöriga kan ta del av dem och dessa kommer därefter förstöras. Uppgifterna kommer att bevaras tills dess att uppsatsarbetet avslutats. Ditt namn eller något annat som skulle kunna härleda till dig kommer inte att finnas med i resultatet .

Den rättsliga grunden för behandlingen av dina personuppgifter är informerat samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak.

Karlstads universitet är personuppgiftsansvarig för behandlingen av dina personuppgifter. Personuppgifterna kan även komma att behandlas av personuppgiftsbiträden, såsom molntjänstleverantörer. Enligt EU:s dataskyddsförordning (GDPR) har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas. Vill du ta del av uppgifterna ska du kontakta den ansvariga för studien (se nedan). Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att ge in klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, https://www.imy.se, som är tillsynsmyndighet. Kontaktuppgifter till dataskyddsombudet på Karlstads universitet är e-post: dpo@kau.se, via telefon (växel): 054 700 10 00. För mer information om hur Karlstads universitet behandlar personuppgifter se https://www.kau.se/gdpr.

Ansvariga för studien

Huvudansvarig för studien är Mekonnen Tesfahuney, professor inom kulturgeografi och medie-och kommunikationsvetenskap.
Kontaktuppgifter:
mekonnen.tesfahuney@kau.se, telefonnummer 054-700 13 33
Adress: Universitetsvägen 2, 651 88 Karlstad

Studien genomförs av:
Hanna Broman, hannbrom100@student.kau.se
Sara Fritz, sarafrit101@student.kau.se

Bilaga 5: Dokumentanalys

Dokumentanalys Nationell nivå

	Smartare tillsammans AB Nationell innovationsagenda 2025-2030	**Tillväxtverket** Myndighetsgruppen för turism och besöksnäring	**Näringsdepartementet** Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring
Vision & mission	Visionen i agendan är att hållbar turism ska vara en pådrivande kraft som genom innovativa lösningar skapar värden för lokalsamhällen och bidrar till att lösa globala utmaningar. Missionen för att nå dit är att genom nationell samverkan och systematisk innovation implementera lösningar som stärker Sverige som ett attraktivt och hållbart resmål.		Visionen är "2030 är Sverige världens mest hållbara och attraktiva resmål byggt på innovation" och fungerar som en ledstjärna för att Sverige ska gå före i utvecklingen och använda hållbarhet som en central del av sitt varumärke.
Mål	1. Aktivt driva innovationsprocesser för hållbar platsutveckling. 2. Tillsammans prioritera och genomföra insatser inom gemensamma områden. 3. Arbeta långsiktigt och systematiskt då nyttan av innovation ofta uppstår i framtiden. 4. Utveckla kunskapsdelning och lärande.	1. Stärka svensk besöksnäring långsiktigt, konkurrenskraftigt genom innovation och hållbar utveckling. 2. Skapa förutsättningar för hållbar tillgänglighet till och inom destinationer 3. Skapa attraktivitet för att leva, bo och verka på platsen	1. Sverige ska ha en hållbar turism med ett hållbart resande 2. En konkurrenskraftig besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning och attraktivitet för turister och alla som bor, lever verkar på platsen
Strategier	5 fokusområden: hållbar platsutveckling, bättre policys, kompetensförsörjning, hållbar mobilitet, öppen informationsinfrastruktur. - Inrätta en innovationsnod = motor för samordning och utveckling. - Arbeta strategiskt långsiktigt. - Arbeta efter Agenda 2030.	9 prioriterade områden - grundar sig på nationella besöksnäringsstrategin. 4a horisontella: hållbarhet, platsutveckling, samverkan och digitalisering. - platsutveckling = inkludera helheten av platsen, både boende och näringsliv. - digitalisering = underlätta informationsflöde, företagande och infrastrukturplanering. - kunskapsutveckling = identifiera hinder för innovation	5 prioriterade områden: enklare företagande, jobb & kompetens, kunskap och innovation, tillgänglighet, marknadsföring och kommunikation. Horisontella: Hållbarhet, digitalisering, platsutveckling och samverkan. Viktigt att nyttja digitaliseringens möjligheter och inkludera turismperspektivet i den fysiska planeringen
Samverkan	Samverkan är nödvändigt för kompetensutveckling och innovation. Nivåer av samverkan: -Arbeta med gemensamma utmaningar över sektorsgränser. - Kompetensdelning mellan offentliga och privata aktörer och universitet. - Fånga behov och sprida lärdom mellan olika styrnivåer. - Turism ses som en möjlighet för utveckling och engagemang bland lokalsamhället.	Kärnan i myndighetsgruppens existens, omfattar 16 myndigheter, statliga bolag, Sveriges kommuner och regioner. - Länka samman nationellt arbete med regionalt och lokalt -Arbeta med gemensamma utmaningar över sektorsgränser. - Kompetensdelning mellan offentliga aktörer, tydliggöra roller för minska dubbelarbete.	Samverkan är nödvändigt mellan olika nivåer av offentlig sektor för att man ska dra åt samma håll, ha samma prioriteringar (komplexa aktörssystem) - statliga aktörer samverkar genom bla besöksnäringens myndighetsgrupp. - flerniväsamverkan, nationella satsningar ska skapa värde för det lokala och regionala arbetet (regionala turistorganisationer spelar viktig roll). - föra strategiska samtal mellan regering och branschaktörer
Social hållbarhet	Bidrag till livskraftiga samhällen genom: 1. inkludering för att skapa jämställda arbetsmiljöer 2. arbetsmarknad där besöksnäringen ses som central startpunkt till arbetslivet 3. lokal förankring där innovationer skapar lokalt värde och involverar lokalsamhället 4. kompetensutveckling för att säkra attraktiv och hållbar arbetsmarknad	3 dimensioner som stödjer varandra för långsiktig samhällsutveckling. - Arbetsmarknad och inkludering: Besöksnäringen skapar arbetstillfällen för unga och migranter - Tillgänglighet: göra besöksmål fysiskt tillgängliga för alla - Lokalbefolkningens intressen: minska konflikter med lokalbefolkningen genom att lyfta att turism skapar värde för platsens utveckling	Turism ska bidra till livskraftiga samhällen i både stan och på landsbygden. 4 centrala aspekter: - Arbetsmarknad och integration: Besöksnäringen är en jobbmotor förta jobb på unga och utrikes födda. - Inkludering: goda arbetsvillkor, jämställdhet, hänsyn till funktionsvariation - Tillgänglighet och barnrätt: Platser och byggnader ska utformas för alla, även ett barnrättsperspektiv beaktas. - Lokal förankring: ta med lokala invånarnas intressent i utvecklingen och markägarnas situation för undvika problem såsom överturism.
Ansvar	Offentliga sektorn har ett ansvar att organisera och engagera sig i samverkan - Att våga vara innovativ inom kultur (modigt ledarskap). - identifiera lagar & regler som stoppar innovationer. - förvalta naturresurser och kulturarv hållbart. - Använda sig av forskning.	Offentliga sektorn ska underlätta för näringen och förvalta gemensamma resurser genom: 1. förenkla processen för entreprenörer att starta nytt 2. värna om natur- och kulturvärden 3. identifiera klimatförändringar och samordna samhällsinformation 4. fylla kunskapsluckor och använda sig av fakta som stöd i beslut	Offentliga sektorn ansvarar för samordna politik, förvalta natur- och kulturvärden samt skapa regelverk som främjar innovation och digital infrastruktur. Företag och organisationer ansvarar för bidra till minskade klimatutsläpp. Besökare ska visa omsorg och respekt för besöksmålen. Gemensamt ansvar för klimatmålen.

Sammanfattning:

Den nationella dokumentanalysen visar en tydlig samsyn kring besöksnäringens utveckling i Sverige, där hållbarhet, innovation och samverkan utgör centrala utgångspunkter. Visionen är att Sverige ska etableras som världens mest hållbara och attraktiva resmål till år 2030, vilket positionerar turismen som en strategisk drivkraft för såväl ekonomisk som social och miljömässig utveckling.

Samtliga dokument betonar vikten av långsiktiga och systematiska innovationsprocesser för att stärka näringens konkurrenskraft samt skapa attraktiva och livskraftiga samhällen. Centrala strategiska områden omfattar hållbar platsutveckling, digitalisering, kompetensförsörjning, tillgänglighet och förenklat företagande. Dessa kompletteras av horisontella perspektiv såsom hållbarhet, samverkan och kunskapsutveckling.

Samverkan framhålls genomgående som en avgörande faktor och beskrivs ske mellan olika sektorer samt på flera styrnivåer. Trots detta saknas i stor utsträckning konkreta modeller för hur denna samverkan ska operationaliseras i praktiken.

Vidare framträder social hållbarhet som en central dimension, där besöksnäringen tillskrivs en viktig roll i att främja arbetsmarknadsintegration, inkludering och lokal utveckling. Särskilt betonas betydelsen av att skapa tillgängliga miljöer och att involvera lokalsamhället i utvecklingsprocesser.

Ansvarsfördelningen är tydligt formulerad där den offentliga sektorn ges en samordnande och möjliggörande roll, medan näringsliv och besökare tillskrivs ansvar kopplat till klimatpåverkan och hållbart beteende. Näringsdepartementets strategi utmärker sig genom att tydligare inkludera dessa aktörers ansvar.

Sammanfattningsvis präglas de nationella dokumenten av en hög grad av enhetlighet i mål och värdegrund, men också av en brist på konkreta verktyg och implementeringsstrategier, särskilt vad gäller samverkan.

Dokumentanalys Regional nivå

	Visit Värmland Värmlands besöksnäringsstrategi	**Leader 7-sam** Lokal utvecklingsstrategi för Leader-7 sam Värmland	**Leader närheten** Lokal utvecklingsstrategi 2023-2027 Leader närheten
Vision & mission	Vision 2030: "Ett hållbart Värmland för besökare, boende och näringsliv som förändrar världen genom att skapa en året-runt-baserad hållbar turism, växande besöksnäring och attraktiv platsutveckling sprungen ur innovation och våra regionala styrkor."	Genom nya samverkansformer ge styrka till modiga och kreativa initiativ som främjar en hållbar, inkluderande och attraktiv landsbygd. Det övergripande syftet är att stärka invånarnas framtidstro och stolthet över sin bygd.	Möjligheter och engagemang i Närheten - tillsammans. Leaderområdets ambitioner att genom leadermetodens principer skapa lokal utveckling där människor tillsammans bygger upp möjligheterna för framtidens landsbygd.
Mål	Besöksnäringen ska skapa en attraktiv livsmiljö, för trivsel, ökad inflyttning och företagsamhet. Besöksnäringen ska ses som en hållbar näring som erbjuder möjligheter för aktörer, akademi och samhälle.	3 huvudmål: 1. Skapa en attraktiv landsbygd att leva, bo, verka i och besöka. 2. Att verka för en stärkt kompetensutveckling. 3. Att främja innovationskraft och entreprenörskap för att möta samhällsutmaningar och stärka lokala tjänster.	4 huvudmål: 1. Engagerade landsbygder: utveckling av föreningslivet och den ideella sektorn. 2. Smarta landsbygder: Fokus på cirkulär ekonomi, beredskap och digitala lösningar. 3. Konkurrenskraftiga landsbygder: Främjande av nyföretagande, kompetensutveckling och besöksnäring inom natur och kultur. 4. Livskraftigt Vänerfiske: Hållbar utveckling av yrkes- och fritidsfiske i Vänern.
Strategier	Deras strategi integreras med den nationella turismstrategin. 5 nationella inriktningar - enklare företagande, jobb & kompetens, kunskap och innovation, tillgänglighet, marknadsföring. Ledstjärnor: - Kultur och kreativitet med fokus på berättartraditionen - Residensstaden Karlstad: dynamisk motor - Skogen banar väg för innovation och naturturism. - Vänern används som en länk till världen. Smart specialisering, med fokus på "Attraktion genom hållbar platsutveckling", där innovation ska ske genom systematiskt utnyttjande av dessa styrkor	Vilar på Leadermetoden hur projekt prioriteras utifrån ett underifrånperspektiv. 4 insatsområden: 1. Stark och stolt bygd: fokus sammanhållning, lokal service och trivsel. 2. Destination 7-sam Värmland: utveckling av natur- och kulturtillgångar samt besöksnäring 3.. Utveckling och lärande: kompetenshöjande insatser och erfarenhetsutbyten. 4. Smarta lösningar och modiga entreprenörer: Stöd till nya företag, innovativa processer och lokala produkter.	Vilar på Leadermetoden vilket innebär ett lokalt ledande utvecklingsarbete genom samverkan mellan sektorer. 4 insatsområden: 1. Engagera mera: strategier för att föryngra föreningslivet, stödja lokala arrangemang samt bevara natur- och kulturarv. 2. Smarta landsbygder: Insatser för att förbättra service och infrastruktur, stödja sociala innovationer och främja klimatsmarta levnadssätt. 3. Entreprenörskap och näringslivsutveckling: Fokus på att öka lönsamhet i småföretag, bygga broar mellan generationer och kulturer samt matcha kompetens på arbetsmarknaden. 4. Resursråka Vänern: Strategiskt arbete för att säkra fisket i framtiden.
Samverkan	Samverkan är ett fundament för framgång. Privata aktörer skapar reseanledningar med offentlig sektor och skapar arenan för dem att agera på. Nivåer av samverkan: Region: resurseffektivitet genom kunskapsdelning mellan offentliga aktörer i Värmland. Flernivåsamverkan Stärkt dialog mellan privata och offentliga för välgrundade beslut. Lokal samverkan: stärka platser genom att involvera eldsjälar, föreningar och arbetsgivare.	Samverkan är fundamentet i strategin och sker genom ett trepartnerskap mellan offentlig, privat och ideell sektor med jämn fördelning. Samarbetspartners: Arvika, Eda, Hagfors, Munkfors, Sunne, Säffle, Torsby och deras näringslivsenheter. Region Värmland, Visit Värmland och Coompanion. Lokala aktörer såsom bembygdsföreningar. Gränsöverskridande samarbete ex Norge viktig för byte av varor osv.	Samverkan är fundamentet i strategin och sker genom ett trepartnerskap mellan offentlig, privat och ideell sektor med jämn fördelning. Samarbetspartners: Karlstad, Hammarö, Kil, Grums, Kristinehamn, Forshaga, Storfors och Filipstad kommuner. Samordnad med Värmlandsstrategin 2040, Värmlands besöksnäringsstrategi och Agenda 2030. Vikten av att samarbeta över administrativa gränser med andra Leaderområden betonas.
Social hållbarhet	Mänskliga behov uppfylld, likvärdiga möjligheter till ett gott liv och delaktighet. Ökad jämställdhet för de som arbetar, lever och besöker regionen. Centrala aspekter: - Förändra bilden av besöksnäringen från en tillfällig inkörsport till långsiktig karriär. - Skapa livsmiljöer som är bra för människor året runt, oberoende av besökare och invånare.. - Marknadsföring och värdskap ska visa respekt för alla människors lika värde. Barnkonventionen ska ligga i grund för tillgänglighetsaspekten.	Strategin betonar: Likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering. Grundläggande mänskliga behov för att alla individer ska ha samma möjligheter till delaktighet. Centrala aspekter: - Ökad kompetensutveckling med inkludering av prioriterade grupper, migranter och personer med funktionsvariation. - Integration: Föreningslivet och idrottsrörelsen pekas ut som viktiga arenor för integration av nyanlända.	Social hållbarhet är en förutsättning för livskvalitet på landsbygden och genomsyrar strategins indikatorer och principer. - Inkludering: unga under 25 år, utrikes födda och personer med funktionsvariation. - Jämställdhet: Könsfördelning, schysst kommunikation där alla ska kunna ta del av info oavsett identitet. - Ungas engagemang: avgörande att följa upp projekt som drivs av unga. Integration: Föreningslivet lyfts fram som en viktig arena för ökad social delaktighet.
Ansvar	Offentlig sektor ansvarar för serviceinriktad myndighetsutövning. Besöksnäringen ska ta ansvar för att bidra till att nå målen för Agenda 2030. Besöksnäringen ska informera besökare om nyttjande av mark. Visit Värmland ska skapa handlingsplaner och stötta kommunernas arbete.	- LAG (styrelsen) har ansvaret att prioritera projekt som bidrar till strategins mål och säkerställer att de övergripande principerna följs. - Leaderkontoret ansvarar för den operativa driften, kommunikation, coaching av projektägare och handläggning. - Projektägare ansvarar för genomförande av projekt och rapportera resultat. - Jordbruksverket utövar slutkontroll och fattar formella beslut och stöd.	- LAG (styrelsen) ansvarar för att driva verksamheten enligt strategi, prioritera projekt och fastställa stödbelopp. - Kansliet ansvarar för den dagliga driften, handläggningen av ärenden samt guida och länka samman stödsökande med relevanta samarbetespartners. - Jordbruksverket fungerar som förvaltande myndighet som säkerställer att förordningar följs och beslut fattas.

Sammanfattning:
Dokumentanalysen visar att utvecklingen av besöksnäringen i Värmland präglas av en tydlig koppling till nationella mål, samtidigt som ett starkt fokus läggs på lokal kontext och landsbygdsutveckling. Visionen om ett hållbart Värmland till 2030 betonar året-runt-turism, innovation och platsutveckling baserad på regionens specifika styrkor.

De regionala strategierna syftar till att skapa attraktiva livsmiljöer som främjar inflyttning, företagande och lokal stolthet. Centrala mål omfattar kompetensutveckling, innovationskraft och entreprenörskap, samt utveckling av levande och konkurrenskraftiga landsbygder. Leaderstrategierna kompletterar detta genom att fokusera på lokalt ledd utveckling, där invånarnas engagemang och initiativ är avgörande.

Strategiskt bygger arbetet på både nationella prioriteringar och regionala styrkeområden, såsom natur- och kulturtillgångar, Vänern och Karlstad som tillväxtmotor. Leadermetoden utgör en central arbetsmodell och innebär ett underifrånperspektiv där projekt prioriteras utifrån lokala behov och förutsättningar.

Samverkan framstår som ett fundament och organiseras genom ett trepartnerskap mellan offentlig, privat och ideell sektor. Denna samverkan sker på flera nivåer, lokalt, regionalt och gränsöverskridande, och beskrivs mer konkret än i de nationella dokumenten, med tydligt identifierade aktörer och samarbetsformer.

Social hållbarhet är integrerad i strategierna och omfattar inkludering, jämställdhet och integration. Särskild vikt läggs vid att skapa möjligheter för unga, utrikes födda och personer med funktionsvariation samt att använda föreningslivet som en arena för delaktighet och integration.

Ansvarsfördelningen är tydligt strukturerad, där offentlig sektor ansvarar för samordning och stöd, medan Leaderorganisationer och projektägare ansvarar för genomförande och uppföljning. Detta innebär en mer konkret operationalisering av ansvar jämfört med nationell nivå.

Sammanfattningsvis kännetecknas de regionala dokumenten av en hög grad av konkretisering, med fokus på genomförande, lokal delaktighet och praktisk samverkan, vilket skiljer dem från de mer övergripande nationella strategierna.

Dokumentanalys Grums kommun

	Planeringsstrategi 2024-2026	Översiktsplan 2045 för Grums kommun	Landsbygdsutvecklingsprogram - Grums kommun
Vision & mission	Vision: "Med en skola i framkant, framgångsrika företagare och nya bostäder bygger vi hållbara broar för framtiden"	Vision är ej fastställd.	"Ett handslag för morgondagens Grums", syftar till att skapa en kommun som andas utveckling och har stolta ambassadörer som känner en stark "vi-känsla".
Mål	Arbeta långsiktigt med strategisk planering utefter förändringar och förutsättningar. Tidsspann på 15-20 år.	- Stärka kommunikationen i Grums, infrastruktur, kollektivtrafik. -Kommunens målsättning är att hela kommunen skall ges möjligheter till utveckling, inte bara centralorten och områden längs huvudtrafikstråken. - Skapa attraktiva boendemiljöer i strandlägen = möjliggörande för landsbygdsutvecklingen.	Bli kommunen som vågar genom att främja innovationskraft, nyföretagande och låta medborgardialogen lyfta kommunen. Framtidsmål att vända trenden med avfolkning och utveckla kommunen till en attraktiv boendeplats med hög livskvalitet.
Strategier	Identifiera nya behov för ny översiktsplan, Den gamla från 2010 har brister (den nya från 2026 ligger med i denna analys). Centrala strategier: 1. Klimatanpassning (rädda den byggda miljön från skador av naturliga orsaker såsom väder). 2. Tillgodose behovet av bostäder. 3. Främja långsiktig god hushållning (hållbart tänk i hemmet). 4. Implementering av digitala standarder och främja bredbandsutbyggnad.	Bygger på infrastrukturnära tillväxt både inom tätort och på landsbygd. - Stort fokus på bostäder och näringsliv i LIS-områden. - Bevakar fastighetsmarknaden för strategiska markförvärv. - Restriktiv mot vindkraft men positiv till solcellsparker om de anpassas till landsbygden.	- Fokusera på att nyttja landsbygdens unika kvaliteter för att locka inflyttning. - Utnyttja LIS-områden för att skapa attraktiva boenden och näringsverksamheter nära Vänern och Värmeln. - Erbjuda en variation av bostadstyper - Förbättra kommunikationer genom att utveckla fibertillgång, kollektivtrafik och cykelvägar - Marknadsföra kommunen utifrån dess natur- och kulturvärden
Samverkan	Samverkan framhävs som nödvändigt. Även över kommungränser. - Grums och Säffle delar Natura-2000 (Värmlandsskärgården. - Regional samverkan mellan kommuner och Trafikverket (cykelleder). Samordna planering med riksintressen såsom civilt försvar, följa länsstyrelsensgranskning yttranden.	- Samverkan över gränser och flernivåsamverkan med stat, region, myndigheter, kommuner, privata aktörer och föreningar. Detta för utveckling av ex järnvägen. - Samverkan på lokal nivå där utveckling på landsbygden sker mellan offentlig sektor, företag, föreningar: ex organisera gemensamma hamnanläggningar och beyggor= ökad tillgänglighet	Samverkan beskrivs som nyckelordet för att lyckas med landsbygdens utveckling - Nya samverkansformer föreslås som landsbygdsråd med lokala representanter och/eller landsbygdsskommitté. - Leadermetoden lyfts fram verktyg för flernivåsamverkan. - Samverkan mellan kommun och företag ska skapa flexibla servicelösningar, speciellt på landsbygden. -
Social hållbarhet	- Barnrättsperspektiv ska finnas med i översiktsplanen(barnkonventionen). - Samhälleliga förutsättningar för god och jämlik hälsa, boende och närmiljö är centrala områden. Fokus på funktionsnedsättning). - Ökad jämställdhet och minskad segregation. - Skapa attraktiv arkitektur och design som bidrar till hållbara samhällen.	Fokuserar på att skapa livskvalitet genom rekreation, tillgänglighet och attraktiva boenden. - inrätta nya naturreservat för att säkerställa rekreationsvärden. - satsa på dynamisk kollektivtrafik med fungerande bytesmöjligheter för att minska bilberoende och öka tillgängligheten på landsbygden - erbjuda unika boendekvaliteter för att locka nya invånare och stärka underlaget för lokal skola och service. - ta hänsyn till kulturhistoriska värden i kulturmiljöer vid nybyggen.	Dokumentet bygger bland annat på en medborgardialog genom enkäter och intervjuer. - Belyser vikten av att öka livskvaliteten hos de som bor och verkar på platsen. - Handlar om att stärka den lokala identiteten och skapa jämlika livsvillkor för alla. - invandring och integration ses soen avgörande för föryngring och befolkningstillväxt - erbjuda meningsfull fritid och högkvalitativ skola för att motverka urbanisering -utveckla trygghetsboenden och anpassa service för social trygghet - arbeta aktivt för att bryta bruksmentalitet och jantelag genom att lyfta lokal stolthet och stärka vi-känslan
Ansvar	Kopplade till lagkrav och myndighetsutövning: - Kommunfullmäktige ansvarar för att ta fram ny planeringsstrategi innan 2028. - Kommun ansvarar för att ta hänsyn till risk- och sårbarhetsanalyser i sin planering. - Kommunen ska följa miljökvalitetsnormer (genomföra strategiska miljöbedömningar efter miljöbalkens direktiv). - Kommunen ska värna om befolkningens liv och hälsa.	Kommun ansvarar för att väga olika intressen mot varandra och definiera vad som utgör ett väsentligt samhällsintresse. Kommun ansvarar för att planera bebyggelse och anpassa dem inför klimatrisker. Fastighetsägare ansvarar för att skydda sin egendom och anpassa dem inför klimatrisker. Kommun ansvarar för att säkerställa att landsbygdsnyttan överväger påverkan på strandskyddets syften.	Delat ansvar mellan kommun, näringsliv, föreningar och enskilda medborgare. Kommunen bär ansvar över fysiska planeringen och hålla strategiska dokument aktuella. Kommunfullmäktige har politiskt ansvar genom att godkänna programmet och integrera strategierna i planen. Lokala invånare måste ta egna initiativ och engagera sig för att få hjälp med utvecklingsprojekt från kommunen.

Sammanfattning:

- **inga konkreta strategier på landsbygd, turism, besöksnäring i det strategiska planeringsdokumentet från 2024.**

Kommunen har ett långsiktigt fokus på hållbar utveckling, attraktivt boende och stärkt lokal identitet. Visionen, som ännu inte är formellt fastställd, betonar en framtid där utbildning, företagande och bostadsutveckling samverkar för att skapa ett hållbart samhälle. Ett centralt mål är att vända befolkningstrenden och göra kommunen mer attraktiv att bo och verka i, med hög livskvalitet som ledord.

Planeringen utgår från ett tidsperspektiv på 15–20 år och fokuserar på att stärka kommunikationer, infrastruktur och kollektivtrafik samt att skapa utvecklingsmöjligheter i hela kommunen, inte enbart i centralorten. Landsbygdsutveckling lyfts särskilt fram, där attraktiva boendemiljöer i strandnära lägen (LIS-områden) ses som en viktig resurs för inflyttning och näringslivsutveckling.

Strategiskt prioriterar kommunen klimatanpassning, bostadsförsörjning, hållbar resurshushållning och digital utveckling, inklusive bredbandsutbyggnad. Det finns också ett tydligt fokus på att kombinera tillväxt med hänsyn till natur- och kulturvärden, där exempelvis solenergi uppmuntras medan vindkraft behandlas mer restriktivt. Kommunen arbetar aktivt med att marknadsföra sina unika kvaliteter och skapa varierade boendeformer för olika målgrupper.

Samverkan framhålls som avgörande för utvecklingen, både lokalt och regionalt. Kommunen samarbetar med andra kommuner, myndigheter, näringsliv och föreningar, och föreslår nya samverkansformer såsom landsbygdsråd. Även medborgardialog betonas som en viktig del i planeringsprocessen.

Social hållbarhet är en central del av arbetet, där fokus ligger på jämlik hälsa, inkludering, jämställdhet och god livsmiljö. Barnperspektivet ska integreras i planeringen och särskild hänsyn tas till personer med funktionsnedsättning. Kommunen vill också stärka lokal stolthet, motverka utflyttning och skapa goda förutsättningar för integration, utbildning och meningsfull fritid.

Ansvarsfördelningen är tydlig mellan kommun, fastighetsägare och andra aktörer. Kommunen ansvarar för fysisk planering, klimatanpassning och att följa lagkrav, medan utvecklingen i praktiken bygger på samverkan mellan offentliga och privata aktörer samt invånarnas eget engagemang.

Sammanfattningsvis präglas Grums kommuns strategiska arbete av en helhetssyn där hållbar utveckling, samverkan och livskvalitet står i centrum, med särskilt fokus på att stärka landsbygden och skapa framtidstro i hela kommunen.

Dokumentanalys Arvika kommun

	Arvika kommun Strategisk plan 2026-2028 - Budget 2026	**Arvika kommun** Översiktsplan	**Arvika kommun** Näringslivsstrategi
Vision & mission	Vision: "Ett Arvika som glöder" som symboliserar kreativitet, drivkraft och stark gemenskap. Ska utveckla kommunen till ett hållbart samhälle så att fler vill bo och arbeta där.	Vision: "Ett Arvika som glöder", utgör den centrala kompassen för översiktsplaneringen och betonar kreativitet, gemenskap och hållbarhet.	
Mål	Indelade i 4 huvudområden: invånare, medarbetare, tillväxt och utveckling samt miljö och klimat. 12 mål totalt, bland annat: 1. Invånarna ska uppleva möjligheten till delaktighet. 2. Öka förutsättningar för gott företagsklimat. 3. Invånarna ska ha goda möjligheter för egenförsörjning. 4. säkerställa hållbar konsumtion och produktion 5. Erbjuda en god arbetsmiljö för medarbetare. 6. Arbeta för jämställdhet och mångfald.	Övergripande mål: skapa attraktiva och hållbara livsmiljöer sikte på 2045. Kommunen ska fungera som en nod för kultur, handel och näringsliv.	Skapa ett hållbart, konkurrenskraftigt och diversifierat näringsliv. Strategin ska genomsyra 3 hållbarhetsperspektiv: socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Fokus på att stimulera entreprenörskap, innovationer och nyföretagande för att stärka näringslivets bredd.
Strategier	- Hålla sig uppdaterade med den digitala utvecklingen. - Inför en koldioxidbudget som ska hållas. - Försöka använda skattepengar på rätt sätt för att ge invånarna bättre service.	- Öka kontakten mellan lokalbor för bättre gemenskap, tillit, samverkan och delaktighet. - Öka kontakten mellan staden och landsbygderna. - Balansera den fysiska utvecklingen inom de gränser som är hållbara för platsen och planeten. - Planera för bättre miljö, till exempel fossilfria transporter. - Utveckla mindre orter. - Ny infrastruktur bildas på platser med befintliga byggnader. -Skapa trygga platser och rum med minskning av segregering (normbrytande),	4 strategiområden: 1. Hållbart näringslivsklimat - baserat på gott klimat, där nätverkande och samverkan främjar entreprenörskap och innovation. 2. Attraktionskraft - Destinationsutveckling av stadens attraktionskraft, där hållbar natur- och kulturturism prioriteras. Samverkan sker genom utvecklingsprojekt inom medlemsorganisationer. 3. Kompetensförsörjning - fokus på matcha utbildning mot näringsliv. Samverka med utbildningsaktörer och näringslivet kring detta genom utvecklingsprojekt. 4. Hållbar fysisk planering - Möta näringslivets behov med beaktning för platsens förutsättningar och klimatets behov genom effektiva processer med näringslivsaktörer.
Samverkan	Arvika som glöder: En plats som sprider värme och glädje genom organisation och samverkan och stöttar varandra för ett välkomnande samhälle. Dela kunskaper med varandra.	- Översiktsplanen förhåller sig till stor del av Värmlandsstrategin när det gäller samverkan. - Samverkan sker över kommungränser och landsgränser (Kongsvinger, Arko) för ökad trygghet och brottsförebyggande. - Flernivåsamverkan med Trafikverket, Region Värmland osv. - Samverkan med grannkommuner när det kommer till besöksnäring. - Samverkan mellan kommuner ses som en given väg framåt. - Samverkan med det lokala näringslivet och lokalsamhället ses som avgörande för att främja innovation och kompetensförsörjning.	Se övre. - Samverkan beskrivs som en förutsättning för att utveckla platsens attraktionskraft och möta framtidens utmaningar - Samverkan sker till stor del inom utvecklingsprojekt mellan myndigheter och näringsliv. - För utvecklingen av platsens attraktionskraft och hållbart näringsliv betonas det att det är behov av stärkt samverkan mellan näringsliv, kommun och föreningar.
Social hållbarhet	Handlar om att skapa ett samhälle där alla har möjlighet att delta utifrån sina unika förutsättningar. Öka bättre hälsa för äldre. Arbeta mot att minska våld i nära relationer. Investera i ungdomars hälsa.	En av de första översiktsplaner i Sverige som har jämlikhetscertifikat enligt Jämtjämlikt. Förhåller sig till mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunder för inkludering. Prioritering av grupper barn, unga och äldre med fokus på ökad fritid, hälsa, välmående och trygga bostadsmiljöer.	Besöksnäringen bidrar till social sammanhållning genom ex evenemang och kultur. Skapar bättre förutsättningar för sysselsättning och bostadsförsörjning för att människor ska kunna bo, leva och verka i kommunen.
Ansvar	Kommunen ansvarar för natur och resurser och skydda den biologiska mångfalden. Kommunen har ett arbetsgivaransvar för att skapa en god arbetsmiljö, minska sjukfrånvaro och lönegapet mellan könen. Kommunen ansvarar för politiken genom att	- Kommunen har skyldigheter att försöka fullfölja de mål som är med i översiktsplanen. - Kommunen ansvarar riskhantering och klimatanpassning. - Främja cirkulär ekonomi och skydda biologisk mångfald.	Kommunen ansvarar för allt.
	fördela resurser effektivt. Kommunen ska investera i totalförsvaret för att stärka samhället.	- Kollektivt ansvar med näringsliv och lokala invånare att göra aktiva hållbara val i sin vardag.	

Sammanfattning:
Kommunen har en tydlig och samlad inriktning mot hållbar utveckling, attraktivitet och stark samverkan. Visionen *"Ett Arvika som glöder"* fungerar som en central ledstjärna och symboliserar kreativitet, drivkraft och gemenskap, med målet att skapa ett samhälle där fler vill bo, arbeta och verka.

Kommunens mål är strukturerade inom fyra huvudområden: invånare, medarbetare, tillväxt och utveckling samt miljö och klimat. Dessa omfattar bland annat ökad delaktighet, ett förbättrat företagsklimat, möjligheter till egenförsörjning, jämställdhet och hållbar konsumtion. Det långsiktiga målet är att skapa attraktiva och hållbara livsmiljöer fram till 2045, där Arvika utvecklas som en regional nod för kultur, handel och näringsliv. Särskilt fokus läggs på att bygga ett konkurrenskraftigt och diversifierat näringsliv genom entreprenörskap, innovation och nyföretagande.

Strategiskt arbetar kommunen med att integrera hållbarhet ur socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Det innebär bland annat att följa den digitala utvecklingen, hålla en koldioxidbudget, utveckla hållbara transporter och planera bebyggelse inom ekologiska gränser. Kommunen vill också stärka kopplingar mellan stad och landsbygd, utveckla mindre orter och skapa trygga, inkluderande miljöer som motverkar segregation.

Näringslivsstrategin konkretiseras i fyra områden: ett hållbart näringslivsklimat, ökad attraktionskraft genom bland annat turism, kompetensförsörjning i samverkan med utbildningsaktörer samt hållbar fysisk planering. Dessa områden betonar vikten av samarbete mellan kommunen, näringslivet och andra aktörer för att möta framtidens behov.

Samverkan lyfts fram som en grundförutsättning för utveckling och genomsyrar alla delar av arbetet. Arvika samarbetar både lokalt och regionalt, samt över nationsgränser, exempelvis med norska aktörer. Partnerskap med myndigheter, grannkommuner, näringsliv och civilsamhälle ses som avgörande för att stärka innovation, trygghet och platsens attraktionskraft.

Social hållbarhet är en central del av kommunens arbete, med fokus på jämlikhet, inkludering och god livskvalitet. Kommunen arbetar aktivt med frågor som hälsa, särskilt för barn, unga och äldre, samt med att motverka våld och segregation. Arvika utmärker sig genom att ha en jämlikhetscertifierad översiktsplan och ett tydligt fokus på mänskliga rättigheter. Kultur och besöksnäring lyfts också fram som viktiga för social sammanhållning.

Ansvarsfördelningen är bred men tydlig, där kommunen har en central roll i planering, resursfördelning, klimatanpassning och skydd av naturresurser. Samtidigt betonas ett gemensamt ansvar mellan kommun, näringsliv och invånare för att uppnå hållbar utveckling, där alla aktörer förväntas bidra genom aktiva och medvetna val.

Sammanfattningsvis präglas Arvika kommuns strategiska arbete av en stark vision, tydlig hållbarhetsinriktning och ett omfattande fokus på samverkan, med målet att skapa ett inkluderande, attraktivt och långsiktigt hållbart samhälle.